
Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu

(EPLS Nr. 210)

Paskaidrojošais ziņojums

I. Ievads

1. Vardarbība pret sievietēm, tostarp vardarbība ģimenē, Eiropā ir viens no smagākajiem ar dzimumu saistītajiem cilvēktiesību pārkāpumiem, kas joprojām tiek noklusēts. Arī pret citiem vardarbības upuriem, piemēram, bērniem, vīriešiem un gados veciem cilvēkiem, vērsta vardarbība ģimenē ir aplēpta parādība, kuru nedrīkst atstāt bez ievērības, jo tā skar ļoti daudzas ģimenes.

2. Pret sievietēm vērsta vardarbības izplatības rādītāji Eiropā nav zināmi, taču daudzas dalībvalstis veic aizvien vairāk aptauju, lai noteiktu tās apmēru valsts līmenī. Lai gan izmantotā metodoloģija ir atšķirīga, šo aptauju pārskats liecina par to, ka dažādās valstīs no vienas piektās daļas līdz vienai ceturtajai daļai sieviešu vismaz vienu reizi, būdamas pieaugušas, ir piedzīvojušas fizisku vardarbību un ka vairāk nekā viena desmitā daļa sieviešu ir piedzīvojuši seksuālu vardarbību ar spēka lietošanu. Rādītāji par visiem vardarbības veidiem, tostarp par vajāšanu, sasniedz 45 %. Lielāko daļu šādu vardarbības aktu veic vīrieši to tiešajā sociālajā vidē, visbiežāk partneri vai bijušie partneri.

3. Sekundāro datu analīze pamato piesardzīgu aplēsi, ka apmēram 12–15 % no visām sievietēm pēc 16 gadu vecuma sasniegšanas ir bijušas vardarbīgās attiecībās. Daudz vairāk sieviešu cietušas fiziskās un seksuālās vardarbības dēļ no bijušo partneru puses pēc attiecību pārtraukšanas, un tas liecina par to, ka daudzas sievietes, kuras izbeigušas vardarbīgas attiecības, ne vienmēr iegūst fizisku drošību.

4. Plaši izplatīta ir pret bērniem vērsta vardarbība ģimenē, un pētījumi liecina par to, ka pastāv saikne starp vardarbību ģimenē, kas vērsta pret sievietēm, un fizisko vardarbību pret bērniem, kā arī traumu, kuru bērni gūst, būdami aculiecinieki vardarbībai ģimenē. Ir relatīvi maz uzticamu datu par citiem vardarbības ģimenē veidiem, piemēram, vardarbību pret gados veciem cilvēkiem un pret vīriešiem.

5. Vardarbība pret sievietēm ir izplatīta visā pasaulē. Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja („CEDAW komiteja”), kas izveidota saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu (turpmāk tekstā – „CEDAW”), ar savu 1992. gada Vispārējo ieteikumu Nr. 19 par vardarbību pret sievietēm palīdzējusi nodrošināt to, ka ar dzimumu saistīta vardarbība pret sievietēm tiek atzīta par vardarbības pret sievietēm veidu. Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 1993. gadā pieņemtā Deklarācija par vardarbības pret sievietēm izskaušanu likusi pamatus starptautiskai rīcībai pret sievietēm vērsta vardarbības jomā. 1995. gada Pekinas deklarācija un rīcības programma līdzās citām dzimumu līdztiesības prasībām par stratēģisko mērķi noteikusi vardarbības pret sievietēm izskaušanu. 2006. gadā ANO ģenerālsekretārs laidis klajā savu Vispusīgo pētījumu par visiem pret sievietēm vērsta vardarbības veidiem, kurā viņš aprakstījis izpausmes un starptautisko tiesisko regulējumu, kas attiecas uz vardarbību pret sievietēm, un uzskaitījis „daudzsološas prakses” piemērus, kas izrādījušies efektīvi šā jautājuma risināšanā.

6. Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē

novēršanu un apkarošanu, kas ir reģionāls tiesību akts, kuru var ratificēt un kuram var pievienoties trešās valstis, papildina un paplašina standartus, ko šajā jomā noteikušas citas reģionālās cilvēktiesību organizācijas. Jautājumi, kas saistīti ar vardarbību pret sievietēm, risināti arī Amerikas valstu organizācijas 1994. gadā pieņemtajā Amerikas Konvencijā par vardarbības pret sievietēm novēršanu, sodīšanu un izskaušanu un Āfrikas Savienības 2003. gadā pieņemtajā Āfrikas Cilvēktiesību hartas Protokolā par Āfrikas sieviešu tiesībām. Eiropas Padomes Konvencija ir vispusīgāka, un tā būtiski stiprina rīcību, kas vērsta uz vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu pasaules līmenī.

Eiropas Padomes rīcība

7. Viens no galvenajiem uzdevumiem Eiropas Padomei, kas pārstāv 47 dalībvalstis un 800 miljonus to pilsoņu, ir nodrošināt un aizsargāt cilvēktiesības. Vardarbība pret sievietēm, tostarp vardarbība ģimenē, apdraud Eiropas Padomes pamatvērtības.

8. Kopš 20. gadsimta 90. gadiem Eiropas Padome, jo īpaši Sieviešu un vīriešu līdztiesības koordinācijas komiteja (*CDEG*), ir īstenojusi vairākas iniciatīvas, lai veicinātu sieviešu aizsardzību pret vardarbību. 1993. gadā notika 3. Eiropas Ministru konference par sieviešu un vīriešu līdztiesību, un tās nosaukums bija „Stratēģija vardarbības pret sievietēm izskaušanai sabiedrībā: plašsaziņas līdzekļi un citi līdzekļi”.

9. Pēc tam izstrādātais Rīcības plāns vardarbības pret sievietēm apkarošanai bija pirmās vispusīgas politikas pamatnostādnes valsts pārvaldes iestādēm. Tad 2002. gadā Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma Ieteikumu Rec(2002)5 dalībvalstīm par sieviešu aizsardzību pret vardarbību. Tas ir simbolisks pavērsiena punkts, jo tajā pirmo reizi Eiropā ierosināta vispusīga stratēģija pret sievietēm vērstas vardarbības novēršanai un vardarbības upuru aizsardzībai visās Eiropas Padomes dalībvalstīs. Kopš 2002. gada tas ir svarīgākais atsaucis dokuments pret sievietēm vērstas vardarbības apkarošanā. Tā īstenošanu regulāri uzrauga, veicot īstenošanas apsekojumus, lai novērtētu virzību. Ir pabeigti vairāki apsekojuma cikli un novērtēti un publicēti to rezultāti. Tie liecina par to, ka īpaši tādās jomās kā likumdošana, policijas izmeklēšana un kriminālvajāšana ir daudz paveikts, lai uzlabotu krimināltiesisko risinājumu attiecībā uz vardarbību pret sievietēm. Tomēr palicis daudz nepilnību. Savukārt citās jomās, īpaši pakalpojumu sniegšanā vardarbības upuriem, virzība ir niecīga.

10. Lai dotu jaunu impulsu vardarbības pret sievietēm izskaušanai un no jauna apstiprinātu savas saistības šajā jomā, Trešajā Eiropas Padomes valstu un valdību vadītāju augstākā līmeņa sanāksmē (Varšava, 2005. gada 16.–17. maijs) attiecībā uz šo problēmu tika nolemts veikt plašu kampaņu, ko izplānoja un uzmanīgi uzraudzīja Eiropas Padomes Darba grupa vardarbības pret sievietēm, tostarp vardarbības ģimenē, apkarošanas jautājumos, kuras locekļus bija iecēlis Eiropas Padomes ģenerālsekretārs.

11. Šī kampaņa notika trīs līmeņos: starpvaldību, parlamentārā un vietējā līmenī. Dalībvalstis tika aicinātas panākt būtisku virzību četrās galvenajās jomās: tiesiskie un politiskie pasākumi, vardarbības upuru atbalstīšana un aizsardzība, datu vākšana un izpratnes veidošana. Tās tika arī aicinātas veikt valsts mēroga kampaņas, lai aģitētu plašāk īstenot Ieteikumu Rec(2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību, un vairāk nekā puse dalībvalstu to arī izdarīja.

12. Pateicoties īpašajai nozīmei, kāda piemīt Eiropas Padomes Parlamentārajai asamblejai, kuras sastāvā ir 47 valstu parlamentu delegācijas, šai kampaņai bija spēcīga parlamentārā dimensija. Daudzi parlamentārieši gan atsevišķi, gan kopīgi ir mudinājuši veikt izmaiņas tiesību

aktos, lai aizsargātu sievietes pret vardarbību, kas saistīta ar dzimumu. Parlamentārieši ļoti daudz palīdzējuši izpratnes veidošanā par šo jautājumu, rīkojot parlamenta debates un sēdes par vardarbību pret sievietēm, kā arī sniedzot intervijas un publiskus paziņojumus. Daudzu valstu parlamentārieši turpina aktīvi lobēt grozījumus un ir izveidojuši „Parlamentāro kontaktpersonu tīklu” [*Network of Contact Parliamentarians*], kas apņēmies apkarot vardarbību pret sievietēm valsts līmenī.

13. Ar šīs kampaņas palīdzību Eiropā tika atklātas ļoti daudzas problēmas, taču daudzās dažādās dalībvalstīs tikai arī noskaidroti labas prakses un iniciatīvu piemēri. Šī kampaņa vairojusi galveno atbildīgo personu izpratni un palīdzējusi iekļaut politiskajās programmās pret sievietēm vērstas vardarbības dažādos veidus.

14. Turklāt iepriekš minētā darba grupa, novērtējot valstu pasākumus, kas attiecas uz vardarbību pret sievietēm, atklājusi, ka ir vajadzīgas saskaņotas tiesību normas un jāvāc uzticami dati, lai vardarbības upuriem visā Eiropā būtu pieejams vienāds aizsardzības un atbalsta līmenis. Tāpēc iepriekš minētā darba grupa savā Noslēguma ziņojumā par darbību (EG-TFV (2008) 6) ieteica Eiropas Padomei izstrādāt cilvēktiesību aizsardzības konvenciju par vardarbības pret sievietēm novēršanu un apkarošanu.

15. Turklāt Eiropas tieslietu ministri savā 27. konferencē (Erevāna, Armēnija, 2006. gada 12.–13. oktobris) nolēma izvērtēt to, vai ir vajadzīgs Eiropas Padomes juridisks dokuments par vardarbību pret partneri, jo viņi apzinājās, ka šāda vardarbība var būt saistīta ar diskriminējošiem aizspriedumiem, proti, nevienlīdzību dzimuma, izcelsmes un ekonomiskās atkarības dēļ. Ņemot vērā „Pret vardarbību ģimenē vērstas konvencijas iespējamības pētījuma” [*Feasibility study for a convention on against domestic violence*] (CDPC (2007)09 rev) rezultātus, Eiropas Padomes Noziedzības problēmu komiteja (CDPC) secinājusi, ka šāds dokuments ir vajadzīgs.

16. Parlamentārā asambleja jau sen ieņēmusi stingru politisko nostāju pret jebkādu vardarbību, kas vērstā pret sievietēm. Tā pieņēmusi vairākas rezolūcijas un ieteikumus par dažādiem pret sievietēm vērstas vardarbības veidiem, proti, Rezolūciju 1247 (2001) par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, Rezolūciju 1582 (2002) par vardarbību ģimenē, Rezolūciju 1327 (2003) par tā sauktajiem „goda aizstāvēšanas noziegumiem”, Ieteikumu 1723 (2005) par piespiedu laulībām un bērnu laulībām, Ieteikumu 1777 (2007) par dzimumnoziegumiem, kas saistīti ar narkotisko un psihotropo vielu lietošanu, un pavisam nesen – Rezolūciju 1654 (2009) par sieviešu slepkavībām un Ieteikumu 1691 (2009) par sieviešu izvarošanu, tostarp izvarošanu laulībā.

17. Parlamentārā Asambleja vairākkārt aicinājusi pieņemt juridiski saistošas normas attiecībā uz plaši izplatītu ar dzimumu saistītas vardarbības veidu novēršanu, aizsardzību pret tiem un **kriminālvajāšanu** par tiem, kā arī paudusi savu atbalstu Eiropas Padomes Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu izstrādei.

Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu

18. Atsaucoties uz minētās darba grupas ieteikumiem izstrādāt konvenciju par vardarbību pret sievietēm un konvencijas par vardarbību pret partneri iespējamības pētījuma rezultātiem, Ministru komiteja nolēma izveidot daudznozaru komiteju, kas pilnvarota izstrādāt juridiski saistošas normas, kuras attiektos uz abām šīm jomām – uz vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē.

19. Eiropas Padomes ministru vietnieki savā 1044. sanāksmē 2008. gada 10. decembrī pieņēma statūtus *Ad hoc* komitejai vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanas un apkarošanas jautājumos (*CAHVIO*), kas pilnvarota sagatavot vienu vai vairākus juridiski saistošus dokumentus, „lai novērstu un apkarotu vardarbību ģimenē, tostarp konkrētus pret sievietēm vērstas vardarbības veidus, un citus pret sievietēm vērstas vardarbības veidus un lai aizsargātu un atbalstītu šādas vardarbības upurus, kā arī uzsāktu vardarbības izdarītāju kriminālvajāšanu”. Ministru vietnieki arī lūdza, lai *CAHVIO* „līdz 2009. gada 30. jūnijam iesniedz starpposma ziņojumu par savu viedokli attiecībā uz ierosinātā(-to) dokumenta(-tu) tematiem un saturu, tās darba metodēm un darba grafiku, lai Ministru komiteja vajadzības gadījumā varētu pieņemt lēmumu par šiem jautājumiem”. Šajā starpposma ziņojumā bija atspoguļots Komitejas viedoklis par to, ka Konvencijai jābūt vērstai uz vardarbības pret sievietēm izskaušanu. Turklāt Konvencijai vajadzētu attiekties arī uz vardarbību ģimenē, kas nesamērīgi skar sievietes, kā arī uz visiem vardarbības upuriem, kuri cietuši no vardarbības ģimenē. Savā 1062. sanāksmē, kas notika 2009. gada 1. jūlijā, ministru vietnieki „izskatīja šo starpposma ziņojumu ..” un „aicināja *CAHVIO* turpināt savu darbu saskaņā ar starpposma ziņojumā noteikto darba programmu un grafiku un jo īpaši sagatavot šajā ziņojumā ierosinātos dokumentus”. Atsaucoties uz šo aicinājumu, *CAHVIO* 2009. gada decembrī uzsāka sarunas attiecībā uz Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu. Lai noformētu konvencijas tekstu, *CAHVIO* sasauca sešas sanāksmes: 2009. gada decembrī un 2010. gada februārī, jūnijā/jūlijā, septembrī, novembrī un decembrī.

20. *CAHVIO* savā 2010. gada decembra sanāksmē apstiprināja konvencijas projekta tekstu un nodeva to Ministru komitejai iesniegšanai Parlamentārajā asamblejā, lai saņemtu tās atzinumu. 2011. gada 11. martā Parlamentārā asambleja sniedza savu atzinumu par šo Konvencijas projektu.

21. Pamatojoties uz Ieteikumu Rec(2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību, Konvencija pirmo reizi Eiropā nosaka juridiski saistošas normas, kas paredzētas, lai novērstu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, aizsargātu šādas vardarbības upurus un sodītu vardarbības izdarītājus. Tā novērš būtiskas nepilnības sieviešu cilvēktiesību aizsardzībā un mudina Konvencijas dalībvalstis attiecināt tās aizsardzību uz visiem vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības ģimenē. Tomēr tā ietver vardarbības pret sievietēm izskaušanu plašākā – faktiskas sieviešu un vīriešu līdztiesības panākšanas – kontekstā un tādējādi būtiski veicina to, ka vardarbība pret sievietēm tiek atzīta par diskriminācijas veidu.

II. Komentāri par Konvencijas noteikumiem

Preambula

22. Preambula no jauna apstiprina parakstītāju saistības attiecībā uz cilvēktiesībām un pamatbrīvībām. Tā atsaucas vienīgi uz svarīgākajiem Eiropas Padomes un Apvienoto Nāciju Organizācijas starptautiskajiem juridiskajiem dokumentiem, kas tieši attiecas uz šīs Konvencijas darbības jomu.

23. Šie starptautiskie juridiskie dokumenti, īpaši Eiropas Padomes izstrādātie dokumenti, ņemti vērā, risinot sarunas par šo Konvenciju. Turklāt projekta autori ņēmuši vērā arī šādus Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas ieteikumus: Ieteikumu 1450 (2000) par vardarbību pret sievietēm Eiropā, Ieteikumu 1582 (2002) par vardarbību ģimenē, kas vērstas pret sievietēm, Ieteikumu 1723 (2005) par piespiedu laulībām un bērnu laulībām, Ieteikumu 1759 (2006) par parlamentiem, kas apvienojušies, lai apkarotu pret sievietēm vērstu vardarbību ģimenē, Ieteikumu 1777 (2007) par dzimumnoziedzumiem, kas saistīti ar narkotisko un psihotropo vielu

lietošanu, Ieteikumu 1817 (2007) par parlamentiem, kas apvienojušies, lai apkarotu pret sievietēm vērstu vardarbību ģimenē: kampaņas termiņa vidusposma novērtējums, Ieteikumu 1847 (2008) par vardarbības pret sievietēm apkarošanu: ceļā uz Eiropas Padomes konvenciju, Ieteikumu 1873 (2009) par seksuālo vardarbību pret sievietēm bruņotu konfliktu laikā, Ieteikumu 1868 (2009) par rīcību, lai apkarotu ar dzimumu saistītus cilvēktiesību pārkāpumus, tostarp sieviešu un meiteņu nolauptīšanu, Ieteikumu 1861 (2009) par sieviešu slepkavībām, Ieteikumu 1881 (2009) par steidzamu vajadzību apkarot tā sauktos „goda aizstāvēšanas noziegumus”, Ieteikumu 1887 (2009) par sieviešu izvarošanu, tostarp izvarošanu laulībā, Ieteikumu 1891 (2009) par migrantēm, ko īpaši apdraud vardarbība ģimenē, un Ieteikumu 1905 (2010) par bērniem, kas ir liecinieki vardarbībai ģimenē. Tāpat projekta autori ņēmuši vērā Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa Ieteikumu 260(2009) par ģimenē notiekošas vardarbības pret sievietēm apkarošanu un Rezolūciju 279(2009) par ģimenē notiekošas vardarbības pret sievietēm apkarošanu.

24. Turklāt projekta autorus iedvesmojuši šādi politiskie paziņojumi:

a) Deklarācija un Rīcības programma, kas pieņemta 5. Eiropas Ministru konferencē par sieviešu un vīriešu līdztiesību (Skopje, 2003. gada 22.–23. janvāris);

b) Rīcības plāns, kas pieņemts Trešajā Eiropas Padomes valstu un valdību vadītāju augstākā līmeņa sanāksmē (Varšava, 2005. gada 16.–17. maijs);

c) Deklarācija „Dzimumu līdztiesības īstenošana” [„*Making gender equality a reality*”], ko pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja (Madrīde, 2009. gada 12. maijs);

d) 29. Eiropas Padomes Tieslietu ministru konferencē pieņemtā Rezolūcija Nr. 1 par vardarbības ģimenē novēršanu un reaģēšanu uz to (Trumse, Norvēģija, 2009. gada 18.–19. jūnijs);

e) Rīcības plāns un Rezolūcija, kas pieņemta 7. tādu Eiropas Padomes ministru konferencē, kas atbildīgi par sieviešu un vīriešu līdztiesību (Baku, 2010. gada 24.–25. maijs);

f) Pekinas Deklarācija un Rīcības programma, kas pieņemta 1995. gadā Ceturtajā pasaules sieviešu konferencē, *Ad hoc* komitejas ziņojums par Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 23. ārkārtas sesiju (Pekina + 5, politiskais paziņojums un apkopojošais dokuments), kā arī politiskais paziņojums no 2005. gadā notikušās Apvienoto Nāciju Organizācijas Komisijas par sieviešu stāvokli 49. sanāksmes (Pekina + 10) un no 2010. gadā notikušās Apvienoto Nāciju Organizācijas Komisijas par sieviešu stāvokli 54. sanāksmes (Pekina + 15), un „Sievietes 2000: dzimumu līdztiesība, attīstība un miers 21. gadsimtā” [„*Women 2000: Gender Equality, Development and Peace for the 21st Century*”].

25. Preambulā noteikts Konvencijas galvenais mērķis: izveidot tādu Eiropu, kurā nebūtu vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē. Tālab tajā ir cieša saistība starp dzimumu līdztiesības panākšanu un vardarbības pret sievietēm izskaušanu. Pamatojoties uz šo priekšnoteikumu, tā atzīst to, ka vardarbība pret sievietēm ir strukturāla un ka tā liecina par vēsturiski izveidojušos sieviešu un vīriešu varas nevienlīdzīgu sadalījumu. Tātad preambula veic priekšdarbus daudzajiem pasākumiem, kuri noteikti Konvencijā, ietverot vardarbības pret sievietēm izskaušanu plašākā – sieviešu diskriminācijas apkarošanas un sieviešu un vīriešu juridiskas un faktiskas līdztiesības panākšanas – kontekstā. Noteikti jāpiebilst, ka termins „vardarbība pret sievietēm” jāinterpretē tādējādi, ka šāda vardarbība rada „jebkādas tādas

atšķirības, izņēmumus vai ierobežojumus dzimuma dēļ, kuru sekas vai mērķis ir apgrūtināt vai pilnīgi liegt sieviešu cilvēktiesību un pamatbrīvību atzīšanu vai minētās tiesības un brīvības, kas sievietēm ir neatkarīgi no viņu ģimenes stāvokļa un pamatojoties uz vīriešu un sieviešu līdztiesības principu, tām apgrūtināt vai pilnīgi liegt izmantot vai īstenot politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā, kultūras, pilsonisko tiesību vai jebkurā citā jomā”, kā tas noteikts *CEDAW* 1. pantā. Vienlaikus projekta autori vēlējas apstiprināt to, ka terminus „vardarbība pret sievietēm” un „vardarbība ģimenē” var skaidrot un saprast dažādi struktūras, grupas un individuālā līmenī. Vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē ir sarežģītas parādības, un, lai tās saprastu, ir jāizmanto vairākas metodes dažādās kombinācijās.

26. Projekta autori vēlējas uzsvērt to, ka vardarbība pret sievietēm ir nopietns sieviešu cilvēktiesību pārkāpums, kas apgrūtinā vai pilnīgi liedz sievietēm iespēju izmantot šīs tiesības, īpaši viņu pamattiesības uz dzīvību, drošību, brīvību, cieņu un fizisko un emocionālo integritāti, un ka tāpēc valdības to nedrīkst neievērot. Turklāt viņi atzina to, ka vardarbība nelabvēlīgi ietekmē ne tikai sievietes, bet arī visu sabiedrību un ka tāpēc steidzami jārikojas. Visbeidzot, viņi uzsvēra faktu, ka dažām sieviešu grupām, piemēram, sievietēm un meitenēm ar invaliditāti, ir lielāks risks tikt pakļautām tādiem nodarījumiem kā vardarbība, miesas bojājumi, ļaunprātīga izmantošana, nevēriba, nolaidīga attieksme, slikta izturēšanās vai izmantošana ģimenē un ārpus tās.

27. Parakstītāji ne tikai apstiprina to, ka vardarbība pret sievietēm, tostarp pret sievietēm vērsta vardarbība ģimenē, ir parādība, kas īpaši saistīta ar dzimumu, bet arī nepārprotami atzīst to, ka arī vīrieši un zēni var kļūt par upuriem vardarbībai ģimenē un ka arī šāda vardarbība ir jānovērš. Ir atzīts, ka bērni ir vardarbības upuri arī tad, ja vardarbība ģimenē viņus neskar tieši, jo būt par lieciniekiem šādai vardarbībai ir vienlīdz traumējoši.

28. Projekta autori vēlējas uzsvērt to, ka šajā Konvencijā minētās saistības neuzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu veikt pasākumus, kas ir pretrunā konstitucionālajiem noteikumiem vai pamatprincipiem, kuri attiecas uz preses brīvību un vārda brīvību citos plašsaziņas līdzekļos.

29. Noteikti jāpiebilst, ka Konvencijā minētie pasākumi neskar valstu pozitīvos pienākumus aizsargāt tiesības, kas atzītas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (turpmāk tekstā – „*ECHR*”). Veicot minētos pasākumus, jāņem vērā arī tas, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē tiek noteikts aizvien vairāk svarīgu ieteikumu attiecībā uz vardarbību pret sievietēm un ka šīs normas sniegušas vadlīnijas projekta autoriem vairāku pozitīvo pienākumu izstrādē un tādu pasākumu izstrādē, kas vajadzīgi šādas vardarbības novēršanai.

I nodaļa. Mērķi, definīcijas, līdztiesība un diskriminācijas aizliegums, vispārējie pienākumi

1. pants. Konvencijas mērķi

30. Konvencijas mērķi ir noteikti pirmajā daļā. Aplūkojamā panta pirmās daļas a) punktā minēts tas, ka Konvencijas īpašais mērķis ir aizsargāt sievietes no jebkādas vardarbības, kā arī novērst vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, kriminālvajāāt par to un to izskaust.

31. Saskaņā ar preambulā ietvertu atzinumu, ka pastāv saikne starp vardarbības pret sievietēm izskausšanu un dzimumu līdztiesības juridisku un faktisku panākšanu, pirmās daļas b) punktā konkretizēts tas, ka Konvencija sekmēs jebkādas vardarbības pret sievietēm izskausšanu un

veicinās sieviešu un vīriešu faktisko līdztiesību. Projekta autoriem šķita svarīgi nepārprotami atzīt to par vienu no Konvencijas mērķiem.

32. Minētā panta pirmās daļas c) punktā atspoguļota nepieciešamība pēc visaptverošas pieejas, lai aizsargātu visus upurus, kas cietuši no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē, un palīdzētu šādas vardarbības upuriem. Vardarbības veidi, uz kuriem attiecas šī Konvencija, postoši ietekmē vardarbības upurus. Ir nepieciešams izstrādāt vispārējus pamata noteikumus ne tikai tādēļ, lai nodrošinātu vardarbības upuru turpmāko drošību un atjaunotu viņu fizisko un psiholoģisko veselību, bet arī lai dotu viņiem iespēju no jauna veidot savu dzīvi. Šie pamata noteikumi jāizstrādā, ievērojot cilvēktiesības.

33. Minētā panta pirmās daļas d) punktā runa ir par starptautisko sadarbību, kas tuvāk aplūkota VIII nodaļā. Starptautiskā sadarbība nenozīmē tikai juridisku sadarbību krimināllietās un civillietās, bet tā attiecas arī uz informācijas apmaiņu, lai novērstu Konvencijā minētos noziedzīgos nodarījumus un nodrošinātu aizsardzību pret tūlītēju kaitējumu.

34. Lai izskaustu vardarbību, ir vajadzīga plaša daudzu institūciju sadarbība, kas ir daļa no saskaņotas pieejas. Šīs metodes izmantošana vardarbības novēršanā un apkarošanā ir pēdējais Konvencijas mērķis, un tas noteikts pirmās daļas e) punktā. Tas tuvāk aplūkots Konvencijas II nodaļā un citās nodaļās.

35. Minētā panta otrajā daļā uzsvērts, ka Konvencija paredz īpašu uzraudzības mehānismu, lai nodrošinātu to, ka Konvencijas dalībvalstis efektīvi īsteno Konvencijas noteikumus. Tas ir gan veids, kā nodrošināt to, ka Konvencijas dalībvalstis ievēro Konvenciju, gan arī Konvencijas ilgtermiņa efektivitātes garants (sk. komentārus par IX nodaļu).

2. pants. Konvencijas darbības joma

36. Šā panta pirmajā daļā noteikts, ka Konvencija attiecas uz jebkādu vardarbību pret sievietēm, tostarp vardarbību ģimenē, kas skar sievietes. Projekta autoriem šķita svarīgi uzsvērt to, ka lielākā daļa upuru, kas cietuši no vardarbības ģimenē, ir sievietes.

37. Noteikums, kas ietverts otrajā daļā un attiecas uz Konvencijas darbības jomu, mudina Konvencijas dalībvalstis piemērot šo Konvenciju arī attiecībā uz ģimenē izdarītu vardarbību, kura vērsta pret vīriešiem un bērniem. Tādējādi Konvencijas dalībvalstis var izlemt, vai paplašināt Konvencijas piemērojamību, attiecinot to uz minētajiem vardarbības upuriem. Konvencijas dalībvalstis var to darīt tādā veidā, kādu uzskata par vispiemērotāko, īpaši ņemot vērā konkrētās valsts situāciju un sabiedrībā valdošās tendences. Tomēr, lai pievērstos dažādajiem ar dzimumu saistītas vardarbības veidiem, otrā daļa paredz, ka Konvencijas dalībvalstis, īstenojot Konvenciju, īpašu uzmanību pievērš šādas vardarbības upuriem. Tas nozīmē to, ka pret sievietēm vērsta ar dzimumu saistīta vardarbība, kuras viens no daudzajiem izpausmes veidiem ir vardarbība ģimenē, ir pamatā visiem pasākumiem, kas tiek veikti, lai īstenotu šo Konvenciju.

38. Starptautisko humanitāro tiesību principi un Starptautiskās Krimināltiesas Romas statūti, kas minēti Konvencijas preambulā, apstiprina individuālo kriminālatbildību, kura saskaņā ar starptautiskajām tiesībām iestājas par vardarbību, kas notiek galvenokārt (bet ne tikai) bruņotu konfliktu laikā. Romas statūtu 7. pants (noziegumi pret cilvēci, kuri izdarīti kā daļa no plaša vai sistemātiska uzbrukuma, kas vērsts pret civiliedzīvotājiem) un 8. pants (kara noziegumi) attiecas arī uz noziegumiem, kam raksturīga vardarbība, kura izdarīta galvenokārt pret sievietēm, piemēram, izvarošana un seksuālā vardarbība. Taču vardarbības veidi, uz kuriem

attiecas šī Konvencija, tiek izdarīti arī bruņotu konfliktu vai okupācijas laikā. Tāpēc trešajā daļā noteikts, ka bruņotu konfliktu laikā Konvencija tiek piemērota papildus starptautisko humanitāro tiesību un starptautisko krimināltiesību principiem.

3. pants. Definīcijas

39. Konvencijas 3. pantā ir vairākas definīcijas, kas attiecas uz visu Konvenciju.

Termina „vardarbība pret sievietēm” definīcija

40. Termina „vardarbība pret sievietēm” definīcijā paskaidrots, ka Konvencijā ar šo terminu saprot cilvēktiesību pārkāpumu un sieviešu diskrimināciju. Minētais atbilst Konvencijas mērķim, kas noteikts 1. panta b) punktā, un tas jāņem vērā, īstenojot Konvenciju.

Šīs definīcijas otrā daļa atbilst tekstam, kas ietverts Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumā dalībvalstīm Rec(2002) 5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību, CEDAW komitejas 1992. gada Vispārējā ieteikumā Nr. 19 par vardarbību pret sievietēm, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Deklarācijas par jebkādas vardarbības pret sievietēm izskaušanu 1. pantā. Taču projekta autori to paplašinājuši, iekļaujot jēdzienu „ekonomiskais kaitējums”, kas var būt saistīts ar psiholoģisko vardarbību.

Termina „vardarbība ģimenē” definīcija

41. Konvencijas 3. panta b) punktā definēts termins „vardarbība ģimenē”, paskaidrojot, ka ar šo terminu apzīmē fiziskās, seksuālās, psiholoģiskās vai ekonomiskās vardarbības aktus, kuri notiek starp ģimenes locekļiem vai mājsaimniecībā neatkarīgi no tā, kādas ir bioloģiskās vai juridiskās ģimenes saites. Saskaņā ar 40. punktā minēto apgalvojumu ekonomiskā vardarbība var būt saistīta ar psiholoģisko vardarbību. Vardarbību ģimenē var iedalīt galvenokārt divos vardarbības veidos: vardarbība starp intīmo attiecību partneriem, kas notiek starp esošajiem vai bijušajiem laulātajiem vai partneriem, un vardarbība starp dažādu paaudžu pārstāvjiem, kura parasti notiek starp vecākiem un bērniem. Šī definīcija ir dzimumneitrāla, un tā attiecas uz abu dzimumu vardarbības upuriem un vardarbības izdarītājiem.

42. Vardarbība starp intīmo attiecību partneriem ir fiziskā, seksuālā, psiholoģiskā vai ekonomiskā vardarbība starp esošajiem vai bijušajiem laulātajiem, kā arī starp esošajiem vai bijušajiem partneriem. Šis vardarbības veids nesamērīgi skar sievietes, un tāpēc tas ir acīmredzami saistīts ar dzimumu. Lai gan var šķist, ka termins „ģimenē” sašaurina vidi, kurā var notikt šāda vardarbība, projekta autori ir uzskatījuši, ka šāda vardarbība bieži turpinās pēc attiecību izbeigšanās, un tāpēc ir vienojušies, ka nav nepieciešams, lai vardarbības upuris un vardarbības izdarītājs dzīvotu vienā dzīvesvietā. Starppaaudžu vardarbība ir fiziskā, seksuālā, psiholoģiskā un ekonomiskā vardarbība, kuru persona izdara pret savu bērnu vai kādu no saviem vecākiem (vardarbība pret gados veciem cilvēkiem), vai šāda vardarbība starp jebkuriem citiem diviem vai vairākiem dažādu paaudžu ģimenes locekļiem. Arī šajā gadījumā nav nepieciešams, lai vardarbības upuris un vardarbības izdarītājs dzīvotu vienā dzīvesvietā.

Termina „sociālais dzimums” definīcija

43. Tā kā Konvencija uzliek pienākumu novērst un apkarot vardarbību pret sievietēm plašākā kontekstā (sieviešu un vīriešu līdztiesības panākšana), projekta autoriem šķita svarīgi definēt terminu „sociālais dzimums”. Šajā Konvencijā ar terminu „sociālais dzimums”, kura pamatā ir divi bioloģiskie dzimumi – vīriešu un sieviešu –, saprot sociālās lomas, uzvedību, nodarbošanos un īpašības, ko konkrēta sabiedrība uzskata par atbilstošām sievietēm un vīriešiem. Pētījumi

liecina par to, ka konkrētas lomas un stereotipi vairo nevēlamu un kaitīgu praksi un veicina to, ka vardarbība pret sievietēm tiek uzskatīta par pieņemamu. Lai atbrīvotos no šādām dzimumu sociālajām lomām, 12. panta 1. punktā noteikts, ka vispārējais pienākums, lai novērstu vardarbību, ir izskaust tādus aizspriedumus, paražas, tradīcijas un jebkādu citu praksi, kuru pamatā ir ideja par sieviešu nepilnvērtību vai dzimumu sociālajām lomām, kas padarītas par stereotipiem. Citviet Konvencijas tekstā noteikts, ka vardarbības upuru aizsardzības un atbalsta pasākumu pamatā jābūt dzimumu līdztiesības principam atbilstoši izpratnei par to, kas ir vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē. Tas nozīmē to, ka, lai atbilstoši reaģētu uz šo sarežģīto parādību, šādas vardarbības gadījumi jārisina, ņemot vērā valdošo līdztiesības trūkumu starp sievietēm un vīriešiem, pastāvošos stereotipus, dzimumu sociālās lomas un sieviešu diskrimināciju. Termins „sociālais dzimums” saskaņā ar šo definīciju neaizstāj Konvencijā izmantotos terminus „sievietes” un „vīrieši”.

Termina „ar dzimumu saistīta vardarbība pret sievietēm” definīcija

44. Termins „ar dzimumu saistīta vardarbība pret sievietēm” izmantots visā Konvencijā, un ar to apzīmē vardarbību, kas vērsta pret sievieti tāpēc, ka viņa ir sieviete, vai vardarbību, kura nesamērīgi skar sievietes. Šāda vardarbība atšķiras no citiem vardarbības veidiem ar to, ka vardarbības upura dzimums ir galvenais iemesls a) punktā aprakstītajiem vardarbības aktiem. Citiem vārdiem, ar dzimumu saistīta vardarbība attiecas uz jebkādu kaitējumu, kas tiek nodarīts sievietei un kas ir gan iemesls, gan sekas sieviešu un vīriešu varas nevienlīdzīgam sadalījumam, kura pamatā ir starp sievietēm un vīriešiem saskatītās atšķirības, kas novedušas sievietes pakārtotā stāvoklī gan privātajā, gan sabiedriskajā dzīvē. Šāda veida vardarbība ir dziļi iesakņojusies sociālajās un kultūras sistēmās, normās un vērtībās, kas valda sabiedrībā, un to bieži sekmē noliegšanas un klusēšanas kultūra. Šajā Konvencijā izmantotais termins „ar dzimumu saistīta vardarbība pret sievietēm” ir ekvivalents terminam „ar dzimumu saistīta vardarbība”, kas izmantots CEDAW komitejas 1992. gada Vispārējā ieteikumā Nr. 19 par vardarbību pret sievietēm, Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 1993. gada Deklarācijā par vardarbības pret sievietēm izskašanu un Eiropas Padomes Ministru komitejas 2002. gada Ieteikumā dalībvalstīm Rec(2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību. Jāsaprot, ka šis termins vērsts uz sieviešu aizsardzību pret vardarbību, kuru izraisījuši dzimumu stereotipi, un tas īpaši attiecas uz sievietēm.

Termina „vardarbības upuris” definīcija

45. Konvencijā daudzkārt minēti vardarbības upuri. Termins „vardarbības upuris” attiecas gan uz tiem vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības, kura vērsta pret sievietēm, gan uz tiem vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības ģimenē, kā noteikts attiecīgi 3. panta a) punktā un 3. panta b) punktā. Pret sievietēm vērstas vardarbības upuri var būt vienīgi sievietes, tostarp meitenes, bet vardarbības ģimenē upuri var būt vīrieši un sievietes, kā arī bērni. Saskaņā ar citiem starptautisko cilvēktiesību līgumiem ar terminu „bērns” saprot ikvienu personu, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu. Termins „vardarbības upuris” jāsaprot saskaņā ar Konvencijas darbības jomu.

Termina „sieviete” definīcija

46. Tā kā projekta autori apzinājās faktu, ka daudzi vardarbības veidi, uz kuriem attiecas Konvencija, tiek izdarīti gan pret sievietēm, gan pret meitenēm, tad viņi nevēlējās, lai Konvencija attiektos tikai uz pieaugušiem vardarbības upuriem. Tāpēc f) punktā skaidri noteikts, ka termins „sieviete” attiecas arī uz meitenēm, kas nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu.

47. Šī Konvencija ir valstu savstarpēja vienošanās, kas uzliek saistības tikai attiecīgām valstīm. Konvencijas 3. un 4. panta noteikumi nerada jaunas tiesības, bet izskaidro spēkā esošās cilvēktiesības. Individu pienākumi izriet no Konvencijas dalībvalstu saskaņā ar Konvenciju pieņemtajiem normatīvajiem aktiem un citiem veiktajiem pasākumiem.

4. pants. Pamattiesības, līdztiesība un diskriminācijas aizliegums

48. Šā panta pirmajā daļā noteikts princips, ka ikvienam ir tiesības uz dzīvi bez vardarbības gan sabiedriskajā, gan privātajā dzīvē. Ņemot vērā Konvencijas darbības jomu, projekta autoriem šķita svarīgi iekļaut konkrētu pienākumu veicināt un aizsargāt šīs tiesības attiecībā uz sievietēm, kas pārsvarā ir ar dzimumu saistītas vardarbības upuri.

49. Sieviešu diskriminācija sekmē iecietību attiecībā uz vardarbību pret sievietēm. Visiem pasākumiem, kas tiek veikti, lai novērstu un apkarotu vardarbību pret sievietēm, jāveicina sieviešu un vīriešu līdztiesība, jo vienīgi faktiskā līdztiesība turpmāk novērsīs šādu vardarbību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā spriedumā *Opuz* pret Turciju aplūkojusi sieviešu diskriminācijas un vardarbības pret sievietēm savstarpējo saikni un nospriedusi, ka vardarbība, kas saistīta ar dzimumu, ir diskriminācijas veids, jo tā galvenokārt skar sievietes, un tiesību akti neaizsargā sievietes tāpat kā vīriešus.

50. Tāpēc otrajā daļā apstiprināts sieviešu un vīriešu faktiskās līdztiesības princips, pieprasot, lai Konvencijas dalībvalstis ne tikai nosodītu jebkādu sieviešu diskrimināciju, bet arī iekļautu šo līdztiesības principu tiesību aktos, nodrošinātu tā faktisko īstenošanu, kā arī ar likumu aizliegtu sieviešu diskrimināciju un atceltu visus diskriminējošos tiesību aktus un praksi. Tajā atzīts tas, ka tiesību uz dzīvi bez vardarbības izmantošana ir savstarpēji saistīta ar Konvencijas dalībvalstu pienākumu nodrošināt sieviešu un vīriešu līdztiesību, īstenojot un izmantojot visas pilsoniskās, politiskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības, kā noteikts Eiropas Padomes cilvēktiesību aktos, jo īpaši *ECHR* un tās protokolos, Eiropas Sociālajā hartā un citos starptautisko tiesību aktos, jo īpaši *CEDAW*, kuras dalībvalstis tās ir.

51. Noteikti jāpiebilst tas, ka šajā daļā Konvencijas dalībvalstīm paredzētas divas iespējas, kā izpildīt prasību iekļaut tiesību aktos sieviešu un vīriešu līdztiesības principu: veikt grozījumus konstitūcijā vai iekļaut šo principu kādā citā tiesību aktā. Turklāt pienākums nodrošināt sieviešu un vīriešu līdztiesības faktisku īstenošanu nozīmē to, ka bieži vien nepietiek ar šī principa iekļaušanu tiesību aktos un ka ir vajadzīgi faktiski pasākumi, lai jēgpilni īstenotu šo principu.

52. Šā panta trešajā daļā aizliegta diskriminācija, Konvencijas dalībvalstīm īstenojot Konvenciju. Diskriminācija jāsaprot tādā nozīmē, kāda minēta *ECHR* 14. pantā. Šajā diskriminācijas aizlieguma pamatu uzskaitījumā ietverti aizlieguma pamati, kuri minēti gan *ECHR* 14. pantā, gan sarakstā, kas iekļauts *ECHR* Protokolā Nr. 12. Jānorāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa 14. pantu ir piemērojusi attiecībā uz tādiem diskriminācijas pamatiem, kas nav skaidri minēti šajā normā (attiecībā uz dzimumorientācijas pamatu sk., piemēram, 1999. gada 21. decembra spriedumu lietā *Salgueiro da Silva Mouta* pret Portugāli).

53. Ņemot vērā šo tiesu praksi, projekta autori vēlējas pievienot to turpmāk minēto diskriminācijas aizlieguma pamatu neizsmeļošu uzskaitījumu, kam ir būtiska nozīme saistībā ar Konvencijas priekšmetu: dzimums, dzimumorientācija, dzimuma identitāte, vecums, veselības stāvoklis, invaliditāte, ģimenes stāvoklis, migranta vai bēgļa statuss vai cits statuss. Veicot pētījumus attiecībā uz palīdzību, ko Eiropā lūguši vardarbības upuri, kuri cietuši no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē, kā arī pētījumus attiecībā uz sniegtajiem

pakalpojumiem, noskaidrots, ka joprojām ir plaši izplatīta diskriminācija pret konkrētām vardarbības upuru grupām. Ziņojot par tādas vardarbības aktiem, kas saistīta ar dzimumu, sievietes joprojām tiek diskriminētas tiesībaizsardzības institūcijās un tiesu varas iestādēs. Tāpat arī vardarbības upuriem, kas ir geji vai lesbietes, un biseksuāliem vardarbības upuriem bieži tiek liegti atbalsta pakalpojumi viņu dzimumorientācijas dēļ. Konkrētas indivīdu grupas var tikt diskriminētas, pamatojoties uz viņu dzimuma identitāti, kas, vienkāršāk izsakoties, nozīmē to, ka viņi identificē sevi ar sociālo dzimumu, kurš neatbilst bioloģiskajam dzimumam, kas konstatēts, viņiem piedzimstot. Minētais attiecas uz tādām personu kategorijām kā transpersonas vai transseksuālas personas, pretējā dzimuma apgērba nēsātāji, transvestīti un citas tādu personu grupas, kas neatbilst priekšstatam, kāds sabiedrībā izveidojies par to, kas pieklājas „vīrietim” vai „sievietei”. Turklāt arī migrantēm vai bēglēm var tikt liegti atbalsta pakalpojumi viņu uzturēšanās statusa dēļ. Noteikti jāpiebilst tas, ka sievietes piedzīvo dažādu veidu diskrimināciju, piemēram, tiek diskriminētas sievietes ar invaliditāti vai/un mazākumtautību sievietes, romu sievietes vai sievietes, kas inficētas ar HIV/AIDS, un šeit minēta tikai daļa no tām. Situācija neatšķiras gadījumos, kad viņas kļuvušas par upuriem vardarbībai, kas saistīta ar dzimumu.

54. Aplūkojamā panta trešajā daļā minētā diskriminācijas aizlieguma apjoms ir daudz šaurāks par šā panta otrajā daļā minēto sieviešu diskriminācijas aizliegumu. Tajā pieprasīts, lai Konvencijas dalībvalstis atturētos no diskriminācijas, īstenojot šīs Konvencijas noteikumus, turpretim otrajā daļā Konvencijas dalībvalstis aicinātas nosodīt diskrimināciju jomās, kas ir plašākas par Konvencijas darbības jomu.

55. Aplūkojamā panta ceturtnā daļa attiecas uz īpašiem pasākumiem, kurus Konvencijas dalībvalstis var veikt, lai veicinātu sieviešu aizsardzību pret vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, – pasākumiem, kuri paredzēti vienīgi sievietēm. Šis noteikums neatceļ vispārējo diskriminācijas aizliegumu. Šā punkta pamatā ir *CEDAW* 4. daļa, un tas nosaka to, ka īpašie pasākumi, kuru mērķis ir novērst ar dzimumu saistītu vardarbību un aizsargāt sievietes pret šādu vardarbību un kuri neattiecas uz vīriešiem, nav diskriminācijas veids. Minētais atbilst diskriminācijas jēdzienam, kā to interpretējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā tiesu praksē, kas attiecas uz *ECHR* 14. pantu. Proti, šī tiesu prakse izskaidrojusi, ka ikkatrs dalījums vai atšķirīga attieksme nav diskriminācija. Kā Tiesa nolēmusi, piemēram, savā spriedumā lietā *Abdulaziz, Cabales un Balkandali* pret Apvienoto Karalisti, “atšķirīga attieksme ir diskriminējoša, ja tai nav objektīva un saprātīga pamatojuma, tas ir, ja tai nav likumīga mērķa vai ja nepastāv saprātīga proporcionalitāte starp izmantotajiem līdzekļiem un sasniedzamo mērķi”. Faktu, ka vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, tostarp vardarbību ģimenē, piedzīvo daudz vairāk sieviešu nekā vīriešu, var uzskatīt par objektīvu un saprātīgu pamatojumu tam, lai izmantotu resursus un veiktu īpašus pasākumus, kuri paredzēti vienīgi sievietēm, kas kļuvušas par vardarbības upuriem.

56. Skatīt arī 47. punktu.

5. pants. Valsts pienākumi un pienācīga rūpība

57. Saskaņā ar starptautiskajām tiesībām valsts ir atbildīga par tādas starptautiskas prettiesiskas darbības izdarīšanu, kas attiecināma uz šo valsti un ko izdarījuši tādi šīs valsts pārstāvji kā policijas, imigrācijas dienestu un cietuma amatpersonas. Šis princips ir izklāstīts Starptautisko tiesību komitejas noteikumos attiecībā uz valstu atbildību par starptautiskām prettiesiskām darbībām (2001); šie noteikumi ir plaši atzīti kā starptautiskās paražu tiesības. Saskaņā ar starptautiskajām cilvēktiesībām valstij ir gan negatīvie pienākumi, gan pozitīvie pienākumi: valsts ierēdņiem gan jāievēro tiesību akti, gan jāatturas no starptautiskas prettiesiskas rīcības

izdarīšanas, kā arī jāaizsargā indivīdi pret šādu rīcību, kuru izdarītāji nav valsts varas pārstāvis. Konvencijas 5. panta pirmā daļa attiecas uz valsts pienākumu nodrošināt to, ka valsts iestādes, amatpersonas, pārstāvji, institūcijas un citas atbildīgās personas, kas darbojas šīs valsts vārdā, atturas no tādu vardarbības aktu izdarīšanas, kuri vērsti pret sievietēm, bet otrajā daļā noteikts Konvencijas dalībvalstu pienākums ievērot pienācīgu rūpību attiecībā uz aktiem, kas ir šīs Konvencijas darbības jomā un kuru izdarītāji nav valsts varas pārstāvji. Abos gadījumos par šo pienākumu nepildīšanu iestājas valsts atbildība.

58. Prasība ievērot pienācīgu rūpību ietverta vairākos starptautisko cilvēktiesību aktos, skaidrojumos un spriedumos attiecībā uz vardarbību pret sievietēm. Šie tiesību akti ir *CEDAW* komitejas 1992. gada Vispārējais ieteikums Nr. 19 par vardarbību pret sievietēm, Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 1993. gada Deklarācijas par vardarbības pret sievietēm izskaušanu 4. pants, 1994. gada Konvencija par vardarbības pret sievietēm novēršanu (Belenas do Paras [*Belém do Pará*] konvencija), ko pieņēmusi Amerikas Valstu organizācija, kā arī Eiropas Padomes Ministru komitejas 2002. gada Ieteikums Rec(2002)5 dalībvalstīm par sieviešu aizsardzību pret vardarbību. Turklāt 5. panta saturs atspoguļo Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi. Nesen savā tiesu praksē par vardarbību ģimenē Tiesa atzinusi pienācīgas rūpības pienākumu (sk. 2009. gada spriedumu lietā *Opuz* pret Turciju). Tā noteica, ka pozitīvais pienākums aizsargāt tiesības uz dzīvību (*ECHR* 2. pants) paredz to, ka valsts iestādēm jāizrāda pienācīga rūpība, piemēram, veicot preventīvus operatīvos pasākumus, lai aizsargātu personu, kuras dzīvība ir apdraudēta.

59. Ņemot vērā šo starptautisko tiesību un jurisprudences attīstību, projekta autoriem šķita svarīgi šajā Konvencijā iekļaut pienācīgas rūpības principu. Šis pienākums attiecas nevis uz rezultātu, bet gan uz līdzekļiem. Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums reaģēt uz jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija, tā lai attiecīgās iestādes varētu rūpīgi novērst un izmeklēt šādus vardarbības aktus, sodīt par to izdarīšanu un atlīdzinātu upuriem nodarīto kaitējumu. Ja šis pienākums netiek pildīts, tad valstij iestājas atbildība par aktu, par kura izdarīšanu pretējā gadījumā būtu atbildīgs vienīgi pārstāvis, kurš nepieder pie valsts varas. Pret sievietēm vērsta vardarbība, kuru izdarītājs nepieder pie valsts varas, ir cilvēktiesību pārkāpums, kā minēts 2. pantā, ciktāl Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums pieņemt normatīvos aktus un veikt citus pasākumus, kuri vajadzīgi, lai ievērotu pienācīgu rūpību, novēršot un izmeklējot vardarbības aktus, kas ir šīs Konvencijas darbības jomā, sodot par to izdarīšanu un atlīdzinot upuriem nodarīto kaitējumu, kā arī nodrošinot aizsardzību vardarbības upuriem; neievērojot pienācīgu rūpību, tiek pārkāptas šo sieviešu cilvēktiesības un pamatbrīvības un apgrūtināta vai pilnīgi liegta to izmantošana.

60. Termins „atlīdzināt upuriem nodarīto kaitējumu” ir dažādi atlīdzības veidi, ko paredz starptautiskās cilvēktiesības, piemēram, restitūcija, kompensācija, rehabilitācija, apmierinājums un garantija, ka nodarījums neatkārtosies. Attiecībā uz kompensāciju jānorāda, ka ar šo nodarītās pārestības izlīdzināšanas veidu Konvencijas dalībvalsts var nodrošināt vienīgi šīs Konvencijas 30. panta 2. punktā minētajos gadījumos. Visbeidzot, termins „nav valsts varas pārstāvis” attiecas uz fiziskām personām, un tas jau iepriekš izmantots Eiropas Padomes Ieteikuma Rec (2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību II punktā.

6. pants. Dzimumu līdztiesības principam atbilstoša politika

61. Tā kā 6. pants ir iekļauts I nodaļā, kurā iztirzāti Konvencijas dalībvalstu vispārējie pienākumi, tas jāpiemēro attiecībā uz visiem pārējiem šīs Konvencijas pantiem. Šis pienākums ir divējāds. No vienas puses, Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt to, ka dzimumu līdztiesības aspekts tiek ievērots ne tikai tad, kad, īstenojot Konvenciju, tiek plānoti pasākumi,

bet arī tad, kad tiek novērtēta šo pasākumu ietekme. Tas nozīmē to, ka, plānojot ikvienu Konvencijas īstenošanas pasākumu, ir jāveic ietekmes uz dzimumu līdztiesību novērtējums. Tas nozīmē arī to, ka izvērtēšanas posmā Konvencijas dalībvalstis nosaka, vai šo noteikumu ietekme ir atšķirīga atkarībā no dzimuma.

62. No otras puses, šis pants aicina Konvencijas dalībvalstis veicināt un īstenot sieviešu un vīriešu līdztiesības politiku un sieviešu tiesību un iespēju paplašināšanas politiku. Šis pienākums papildina 4. panta otrajā daļā minēto pienākumu nosodīt un aizliegt diskrimināciju. Būdami pārliecināti par vajadzību panākt sieviešu un vīriešu līdztiesību un nodrošināt sieviešu tiesību un iespēju paplašināšanu, lai izskaustu jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija, projekta autoriem šā mērķa sasniegšanai šķita svarīgi uzlikt Konvencijas dalībvalstīm pienākumu, kas ir plašāks par konkrētajiem pasākumiem, kuri jāveic, lai minēto vardarbību novērstu un apkarotu. Tas ir saistīts ar Konvencijas mērķiem, kas uzskaitīti 1. pantā, jo īpaši ar mērķi veicināt sieviešu un vīriešu faktisko līdztiesību, tostarp nodrošinot sieviešu tiesību un iespēju paplašināšanu, kā minēts 1. panta b) punktā.

II nodaļa. Saskaņota politika un datu vākšana

63. Līdzīgi kā pārējām konvencijām, kas apspriestas Eiropas Padomes līmenī, arī šai Konvencijai ir „NAK struktūra”: „Novēršana”, „Aizsardzība” un „Kriminālvajāšana”. Taču, lai efektīvi reaģētu uz jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija, ir vajadzīgi pasākumi ne tikai šajās trīs jomās, tāpēc projekta autori uzskatīja, ka jāpievieno arī „P” (saskaņota politika).

7. pants. Vispusīga un saskaņota politika

64. Šā panta pirmā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis izstrādā un īsteno politiku, kas ietver visus attiecīgos pasākumus, kuri jāveic dažādām personām un institūcijām, un kas, kopumā ņemot, vispusīgi reaģē uz vardarbību pret sievietēm. Šis pienākums izvērstas otrajā daļā, kurā noteikts, ka Konvencijas dalībvalstis nodrošina to, lai pieņemtā politika tiek īstenota, izmantojot daudzu institūciju sadarbību. Dažu dalībvalstu labas prakses piemēri liecina, ka rezultāti uzlabojas, ja konkrētā gadījumā tiesībsardzības institūcijas, tiesu varas iestādes, sieviešu nevalstiskās organizācijas, bērnu aizsardzības institūcijas un citi attiecīgie partneri vienoti rīkojas, piemēram, lai veiktu precīzu riska novērtēšanu vai izstrādātu drošības pasākumu plānu. Šādas sadarbības pamatā jābūt nevis indivīdiem, kas apzinās informācijas apmaiņas lietderību, bet visām institūcijām ir jāievēro vadlīnijas un protokoli, par kuru izmantošanu un to sniegtajām priekšrocībām tiek pietiekami apmācīti attiecīgo profesiju pārstāvji.

65. Lai izmantotu attiecīgo iesaistīto personu, institūciju un iestāžu speciālās zināšanas un viedokli, veidojot politiku šajā jomā, trešajā daļā izskan aicinājums iesaistīties „visiem attiecīgajiem dalībniekiem, piemēram, valsts iestādēm, valstu, reģionu un vietējiem parlamentiem un iestādēm, valstu cilvēktiesību institūcijām un pilsoniskajām sabiedrībām”. Šajā dalībnieku uzskaitījumā, kas nav izsmēlošs, projekta autori vēlējās iekļaut īpaši sieviešu nevalstiskās organizācijas un migrantu organizācijas, kā arī reliģiskās iestādes. Valstu cilvēktiesību institūcijas ir institūcijas, kas izveidotas saskaņā ar ANO principiem par valstu institūcijām cilvēktiesību veicināšanai un aizsardzībai, un šie principi pieņemti ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 1993. gada Rezolūciju 48/134. Tā kā daudzās Eiropas Padomes dalībvalstīs ir valsts cilvēktiesību institūcijas, tad projekta autoriem šķita svarīgi tās iekļaut attiecīgo dalībnieku sarakstā, ja tādas pastāv. Šis noteikums neuzliek pienākumu izveidot šādas institūcijas valstīs, kurās tādu nav. Iekļaujot šajā noteikumā valstu, reģionu un vietējos parlamentus, projekta autori vēlējušies atspoguļot atšķirīgos likumdošanas varas līmeņus, kādi ir Konvencijas dalībvalstīs, kurās pastāv federālā sistēma. Viens no

veidiem, kā nodrošināt, no vienas puses, vispusīgu un saskaņotu politiku un, no otras puses, to, lai iesaistītos visas attiecīgās iestādes un institūcijas, varētu būt valsts rīcības plānu izstrāde.

8. pants. Finanšu resursi

66. Šā panta mērķis ir nodrošināt atbilstošu finanšu resursu un cilvēkresursu piešķiršanu gan pasākumiem, kurus veic valsts iestādes, gan pasākumiem, kurus veic attiecīgās nevalstiskās organizācijas un pilsoniskās sabiedrības. Eiropas Padomes dalībvalstīs pastāv atšķirīga prakse attiecībā uz valsts finansējuma piešķiršanu nevalstiskām organizācijām (turpmāk tekstā – „NVO”), kas ir iesaistījušās visu tādas vardarbības izpausmju novēršanā un apkarošanā, uz kuru attiecas šī Konvencija. Tāpēc Konvencijas dalībvalstīm uzlikts pienākums piešķirt finanšu resursus un cilvēkresursus pasākumiem, kurus veic NVO un pilsoniskās sabiedrības.

67. Ņemot vērā dalībvalstu atšķirīgos ekonomiskos apstākļus, projekta autori sašaurinājuši šā pienākuma darbības jomu, paredzot to, ka jāpiešķir atbilstoši resursi. Tas nozīmē to, ka piešķirtajiem resursiem jāatbilst noteiktajam mērķim vai īstenojamam pasākumam.

9. pants. Nevalstiskās organizācijas un pilsoniskās sabiedrības

68. Daudzās dalībvalstīs lielāko daļu pakalpojumu, kas paredzēti vardarbības upuriem, kuri cietuši no vardarbības ģimenē, un arī pakalpojumus, kas paredzēti vardarbības upuriem, kuri cietuši no citiem pret sievietēm vērstas vardarbības veidiem, sniedz nevalstiskās vai pilsoniskās sabiedrības. Tām ir uzkrāta liela pieredze, nodrošinot ar krīzes centra pakalpojumiem, ar juridiskajām konsultācijām, medicīniskajām un psiholoģiskajām konsultācijām, kā arī tās vada uzticības tālruņu līnijas un sniedz citus svarīgus pakalpojumus.

69. Šā panta mērķis ir uzsvērt būtisko ieguldījumu, ko sniedz šīs dažādās organizācijas, lai novērstu un apkarotu visas tādas vardarbības izpausmes, uz kuru attiecas šī Konvencija. Tāpēc tajā noteikts, ka Konvencijas dalībvalstīm atzinīgi jānovērtē šo organizāciju darbība, piemēram, izmantojot to speciālās zināšanas un uzaicinot tās par partneriem dažādu institūciju sadarbības pasākumos vai iesaistot tās 7. pantā paredzētās vispusīgās valsts politikas īstenošanā. Šajā pantā noteikts ne tikai tas, ka Konvencijas dalībvalstīm šādā veidā atzinīgi jānovērtē minētās organizācijas, bet ka tām arī aktīvi jāsekmē un jāatbalsta šo specializēto NVO un pilsonisko sabiedrību darbība. Tas nozīmē to, ka tām tiek nodrošināta iespēja pēc iespējas labāk veikt savu darbu. Lai gan 9. pants attiecas tikai uz NVO un pilsoniskajām sabiedrībām, kas aktīvi apkaro vardarbību pret sievietēm, tas neliedz Konvencijas dalībvalstīm paplašināt šo pienākumu un atbalstīt darbu, kuru veic NVO un pilsoniskās sabiedrības, kas apkaro vardarbību ģimenē plašākā nozīmē.

10. pants. Koordinējošā iestāde

70. Šā panta pirmā daļa uzliek pienākumu uzticēt vienai vai vairākām oficiālām valsts iestādēm četrus konkrētus uzdevumus: saskaņot, īstenot, uzraudzīt un novērtēt to politiku un pasākumus, ko attiecīgā Konvencijas dalībvalsts izstrādājusi, lai novērstu jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija. Šo pienākumu var veikt, izveidojot jaunas oficiālas iestādes vai atļaujot veikt šos uzdevumus jau pastāvošajām oficiālajām iestādēm. Ar terminu „oficiāla iestāde” jāsaprot valsts struktūra vai iestāde. Šī iestāde tiek izveidota vai jau pastāv valsts vai reģionālā līmenī. Konvencijas dalībvalstis pieņem lēmumu par tās apmēru, personāla komplektēšanu un finansēšanu, kā arī par to, kurai struktūrai tā būs pakļauta un par ko tai būs jāziņo. Lai šī iestāde varētu veikt īstenošanas, uzraudzības un novērtēšanas pienākumus, tai jābūt attiecīgajā līmenī Konvencijas dalībvalsts struktūrā, kas atbildīga par šo pasākumu veikšanu. Tas nozīmē to, ka

federatīvā valstī var būt vajadzīgas vairākas iestādes.

71. Mērķis šiem četriem uzdevumiem, kas tiek uzdoti šai iestādei vai iestādēm, ir nodrošināt to, ka dažādie pasākumi, kurus Konvencijas dalībvalstis veic, īstenojot šo Konvenciju, tiek labi saskaņoti, tādējādi nodrošinot visu institūciju un visu valsts sektoru saskaņotu darbību. Turklāt to mērķis ir nodrošināt ikvienas jaunas politikas un pasākumu faktisku īstenošanu. Šīm iestādēm uzliktais uzraudzības pienākums nozīmē to, ka tām vienīgi jāuzrauga tas, kā un cik efektīvi valsts un/vai reģionālā un vietējā līmenī tiek īstenota politika un pasākumi, kuri paredzēti, lai novērstu un apkarotu jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija. Šis pienākums nenozīmē to, ka jāuzrauga atbilstība Konvencijai kopumā; šo uzdevumu veic neatkarīgs starptautisks uzraudzības mehānisms, kura izveide noteikta Konvencijas IX nodaļā (sk. komentārus par IX nodaļu). Visbeidzot, šīm iestādēm uzliktais pienākums novērtēt politiku un pasākumus nozīmē konkrētas politikas vai pasākuma prasmīgu izvērtēšanu, lai noteiktu, vai tas atbilst vardarbības upuru vajadzībām un ir sasniedzis savu mērķi, kā arī lai atklātu neparedzētas sekas. Šim nolūkam vajadzīgi pamatoti administratīvie dati un iedzīvotāju aptauju dati, kuru vākšanas pienākumu Konvencijas dalībvalstīm uzliek Konvencijas 11. pants. Tāpēc iestādēm, kuras izveidotas saskaņā ar šo pantu, tiek uzticēts uzdevums koordinēt nepieciešamo datu vākšanu un analizēt un izplatīt iegūtos rezultātus. Dažas dalībvalstis ir izveidojušas vardarbības pret sievietēm novērošanas centrus, kuri jau veic plaša datu klāsta vākšanu. Lai gan šie centri var būt labs piemērs, projekta autori nolēma, ka Konvencijas dalībvalstīm pašam jāizlemj, kā nodrošināt to, ka attiecīgās iestādes veic koordinēšanu un analizē un izplata datus.

72. Šā panta otrā daļa pilnvaro minētās iestādes atbilstoši šai Konvencijai saņemt informāciju par pasākumiem, kurus attiecīgā Konvencijas dalībvalsts veikusi saskaņā ar VIII nodaļu (sk. komentārus par VIII nodaļu). Jāpiebilst, ka datu aizsardzības nolūkā šis pilnvarojums attiecas vienīgi uz vispārīgas informācijas saņemšanu (sk. komentārus par 65. pantu). Tāpēc šis pienākums nozīmē to, ka iestādēm, kas izveidotas saskaņā ar šo pantu, jāsaņem vispārīga informācija par starptautiskās sadarbības pasākumiem, tostarp savstarpējo tiesisko palīdzību civillietās un krimināllietās, bez atsaucēm uz konkrētiem gadījumiem. Šā pienākuma mērķis ir ļaut tām veikt savus uzdevumus.

73. Informācijai un zināšanām, kas gūtas, apmainoties ar pieredzi un praksi, ir liela nozīme, novēršot un apkarojot jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija. Tāpēc trešā daļa iestādēm, kas izveidotas saskaņā ar šo pantu, sniedz iespēju sazināties un izveidot darba attiecības ar attiecīgām iestādēm, kuras izveidojušas citas Konvencijas dalībvalstis. Tādējādi būs iespējama būtiska un noderīga savstarpēja pilnveidošanās un prakses turpmākā saskaņošana.

11. pants. Datu vākšana un izpēte

74. Jau sen atzīts tas, ka sistemātiskai un adekvātai datu vākšanai ir būtiska nozīme, izstrādājot efektīvu politiku, lai novērstu un apkarotu jebkādas tādas vardarbības izpausmes, uz kuru attiecas šī Konvencija. Tomēr Eiropas Padomes dalībvalstīs reti notiek administratīvo datu vai sabiedrības aptauju datu sistemātiska vākšana. Turklāt iegūtos datus reti var salīdzināt starp valstīm vai laika ziņā, tāpēc izpratne par konkrētās problēmas apjomu un attīstību ir nepietiekama. Lai novērstu un apkarotu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, jāizstrādā tāda politika, kuras pamatā ir fakti. Tas ietver to, ka efektīvi jādokumentē vardarbības apjoms, nodrošinot ar pamatotiem salīdzināmiem datiem, lai virzītu politiku un uzraudzītu, kā tiek īstenoti pasākumi, kuru mērķis ir atrisināt šo problēmu. Šajā nodaļā ietverts pienākums atzīt to nozīmi, kāda ir regulārai reprezentatīvu un salīdzināmu datu vākšanai, izstrādājot un īstenojot politiku, lai novērstu un apkarotu jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija.

Tā nosaka to, kādus datus koordinējošā iestāde vai koordinējošās iestādes, kas izveidotas saskaņā ar 10. pantu, vāc, analizē un sagatavo izplatīšanai un kādi dati tiek sniegti neatkarīgu ekspertu grupai (*GREVIO*), kura atbildīga par Konvencijas īstenošanas uzraudzību (sk. IX nodaļu). Turklāt tajā uzsvērts, ka jāatbalsta izpēte attiecībā uz vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē.

75. Aplūkojamā panta pirmajā daļā minētais pienākums ir divējāds. Pirmkārt, lai izstrādātu un īstenotu politiku, kuras pamatā ir fakti, un novērtētu, vai tā atbilst vardarbībai pakļauto personu vajadzībām, a) apakšpunkts paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis regulāri vāc attiecīgus grupētus statistikas datus par gadījumiem, kad notikusi jebkāda vardarbība, uz ko attiecas šī Konvencija. Precīza statistikas informācija, kas īpaši paredzēta vardarbības upuriem un vardarbības izdarītājiem, ir svarīga ne tikai tādēļ, lai veidotu politikas izstrādātāju un sabiedrības izpratni par konkrētās problēmas nopietnību, bet arī lai mudinātu vardarbības upurus un lieciniekus ziņot par vardarbību. Attiecīgi statistikas dati var būt arī administratīvie dati, kas iegūti no statistikas datiem, kurus savākuši veselības aprūpes dienesti un sociālās labklājības dienesti, tiesībsardzības institūcijas un NVO, kā arī tiesu dati, kurus dokumentējušas tiesu varas iestādes, tostarp prokurori. Pienācīgi savākti administratīvie un tiesu statistikas dati var palīdzēt Konvencijas dalībvalstīm valsts līmenī reaģēt uz jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija, un ļauj novērtēt valsts iestāžu darbību, kā arī informāciju par noziedzīgiem nodarījumiem, ar kuriem strādā iestādes kriminālprocesā. Administratīvie dati par sniegtajiem pakalpojumiem ir, piemēram, sistemātiski dokumentēti dati par to, kādus pakalpojumus izmanto šādas vardarbības upuri, un par to, kā valsts iestādes un valsts (un privātais) veselības sektors palīdz tiem vērsties tiesībsardzības institūcijās, sniedz medicīnisko palīdzību, konsultācijas, pajumti un cita veida atbalstu. Iestāžu sniegtos datus par klientu izmantotajiem pakalpojumiem izmanto ne tikai tādēļ, lai novērtētu spēkā esošās politikas efektivitāti, bet arī lai aprēķinātu administratīvās izmaksas, kas radušās saistībā ar vardarbību. Turklāt no tiesu datiem var gūt informāciju par notiesātajām personām piespriestajiem sodiem un šo personu raksturojumu, kā arī notiesāšanas gadījumu skaitu.

76. Tāpēc tādām valsts iestādēm kā tiesu varas iestādes, policija un sociālās labklājības dienesti jāizveido datu sistēma, kas paredzēta ne tikai šo iestāžu iekšējai lietošanai. Turklāt, lai konstatētu novēršanas, aizsardzības un kriminālvajāšanas pasākumu un politikas efektivitātes uzlabošanas vai pasliktināšanas, attiecīgie administratīvie un tiesu statistikas dati jāvāc regulāri. Šādu datu noderīgums un nozīmība galvenokārt atkarīgi no to dokumentēšanas kvalitātes. Lai gan projekta autoriem šķita labāk ļaut Konvencijas dalībvalstīm izvēlēties izmantojamās datu kategorijas, pastāv obligāta prasība reģistrētos datus par vardarbības upuriem un vardarbības izdarītājiem grupēt pēc dzimuma, vecuma, vardarbības veida, kā arī vardarbības izdarītāja un vardarbības upura attiecību veida, ģeogrāfiskās atrašanās vietas, kā arī citiem Konvencijas dalībvalstīm būtiskiem faktoriem, piemēram, invaliditātes. Reģistrētajos datos jābūt ietvertai arī informācijai par to vardarbības izdarītāju notiesāšanas gadījumu skaitu, kas izdarījuši jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija, tostarp par izdotajiem aizsardzības rīkojumiem. Eiropas Padomes pētījumā „Administratīvo datu par vardarbību ģimenē vākšana Eiropas Padomes dalībvalstīs” (EG-VEW-DC(2008)*Study*) noteiktas šīs un citas kategorijas un izstrādāts pieejas modelis, un tajā ir tādi ieteikumi par administratīvo datu vākšanu, kas atšķiras no pašreizējās prakses.

77. Otrkārt, b) apakšpunkts uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu atbalstīt tādas vardarbības izpēti, uz ko attiecas šī Konvencija. Ir svarīgi, lai pamatā Konvencijas dalībvalstu politikai un pasākumiem, kuru mērķis novērst un apkarot minēto vardarbību, būtu mūsdienīgi pētījumi un zināšanas šajā jomā. Izpēte ir galvenais elements, izstrādājot politiku, kuras pamatā ir fakti, un tādējādi tā var būtiski palīdzēt tiesu varas iestādēm, atbalsta pakalpojumu

sniedzējiem un tiesībaizsardzības institūcijām savā ikdienas darbā praktiski reaģēt uz vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē. Tāpēc šis noteikums paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm jāatbalsta izpēte, kuru veic, lai gūtu plašākas zināšanas par šīs problēmas galvenajiem cēloņiem un sekām, biežumu, notiesāšanas gadījumu skaitu, kā arī par to pasākumu efektivitāti, kuri veikti, lai īstenotu Konvenciju.

78. Aplūkojamā panta otrā daļa uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu veikt iedzīvotāju aptaujas. Tas ietver to, ka jāvāc reprezentatīvi statistikas dati par mērķgrupu, lai varētu šos datus viegli vispārināt attiecībā uz plašāku iedzīvotāju daļu. Iedzīvotāju aptaujas var sniegt vispārīgāku socioloģiski orientētu ieskatu par tās vardarbības izplatību, būtību, noteicošajiem faktoriem un sekām, uz kuru attiecas šī Konvencija. Tajās var iegūt arī uzticamus datus par vardarbības upuru pārdzīvojumiem vardarbības dēļ, neziņošanas iemesliem, saņemtajiem pakalpojumiem, kā arī par to, kāds ir vardarbības upuru viedoklis par šo vardarbību un kāda ir viņu attieksme pret to. Turklāt Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums šādas aptaujas rīkot regulāri, lai varētu veikt atbilstošu salīdzinošu novērtējumu par jebkādas tādas vardarbības izplatību un tendencēm, uz kuru attiecas šī Konvencija, izpētot šādas vardarbības attīstību ilgtermiņā. Šajā gadījumā Konvencijas dalībvalstis pašas lemj par mērķgrupas apjomu un minēto pētījumu regularitāti. Konvencijas dalībvalsts var izvēlēties veikt pētījumus valsts, reģionālā vai vietējā līmenī. Tomēr jāatzīmē, ka, veicot pētījumus vairākos līmeņos, var gūt makroskopisku priekšstatu par konkrēto fenomenu, vienlaikus uzsverot vietējo un reģionālo specifiku. Plānojot sabiedrības aptaujas, Konvencijas dalībvalstis var izmantot Pasaules Veselības organizācijas (*WHO*) Vairāku valstu pētījumu par sieviešu veselību un pret sievietēm vērstu vardarbību ģimenē, kā arī Starptautisko pētījumu par vardarbību pret sievietēm (*IVAWS*).

79. Projekta autoriem šķita svarīgi uzsvērt atšķirību starp iedzīvotāju aptaujām un administratīvajiem un tiesu statistikas datiem, jo tiem ir atšķirīgi mērķi un tajos rodama atbilde uz atšķirīgiem jautājumiem. Aptaujas var sniegt priekšstatu par vardarbības smaguma un biežuma pakāpi, kā arī sociālekonomiskajiem un kultūras faktoriem, kas izraisījuši vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, bet minētie statistikas dati var palīdzēt risināt valsts institūciju kapacitātes jautājumus un novērtēt šādas vardarbības upuriem sniegto pakalpojumu efektivitāti. Izmantojot abas datu vākšanas metodes kopā, var gūt vispusīgu priekšstatu par konkrēto problēmu. Tā kā nav kopīgu definīciju un rādītāju, lai novērtētu vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē izplatību un tendences, izmantojot iegūtos datus, reti iespējams veikt salīdzināšanu starp valstīm. Tāpēc Konvencijas dalībvalstīm būtu noderīgi, vācot datus, piemērot standartizētus rādītājus un metodes, kas jau pastāv vai vēl ir izstrādes stadijā. Lai iegūtu uzticamus un salīdzināmus datus, Konvencijas dalībvalstīm būtu jāņem vērā pašreizējā notikumu gaita un iniciatīvas, piemēram, Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras Pētījums par vardarbību pret sievietēm.

80. Kā noteikts 65. pantā, datus vāc un savāktos datus uzglabā un transformē atbilstoši datu aizsardzības standartiem, kas noteikti Eiropas Padomes Konvencijā par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automatisko apstrādi (ELS Nr. 108), lai nodrošinātu vardarbības upuru, vardarbības izdarītāju un citu iesaistīto personu konfidencialitāti un ievērotu to tiesības uz privāto dzīvi. Standartus, kas minēti 65. pantā, piemēro ne tikai starptautiskas datu apmaiņas gadījumos, bet arī attiecībā uz datu vākšanas un savākto datu uzglabāšanas un transformēšanas procesu.

81. Papildinot 68. panta septīto daļu, šā panta trešā daļa uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt IX nodaļā minēto neatkarīgo ekspertu grupu ar iegūto informāciju, lai veicinātu starptautisku sadarbību un sekmētu starptautisko salīdzinošo novērtēšanu. Tādējādi ir iespējams ne tikai konstatēt pastāvošo labo praksi, bet arī veicināt tās saskaņošanu Konvencijas

dalībvalstīs.

82. Visbeidzot, ceturtajā daļā noteikts pienākums nodrošināt to, lai saskaņā ar 11. pantu iegūtā informācija būtu pieejama sabiedrībai. Konvencijas dalībvalstis var pašas noteikt, kādā veidā un ar kādiem līdzekļiem šo informāciju darīt pieejamu, kā arī kāda veida informāciju darīt pieejamu. Darot sabiedrībai pieejamu informāciju, kas iegūta saskaņā ar 11. pantu, Konvencijas dalībvalstis īpašu uzmanību pievērš to personu tiesībām uz privāto dzīvi, uz kurām attiecas šī informācija.

III nodaļa. Novēršana

83. Šajā nodaļā ir daudz noteikumu, kas atbilst nosaukumam „novēršana” šā termina plašākā nozīmē. Lai novērstu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, nepieciešamas tālejošas izmaiņas visas sabiedrības attieksmē, atteikšanās no dzimumu stereotipiem un izpratnes veidošana. Īstenojot šos pasākumus, liela nozīme var būt vietējām un reģionālām pašvaldībām, kuras šos pasākumus pielāgo konkrētiem apstākļiem.

12. pants. Vispārējie pienākumi

84. Šis pants paredz vairākus vispārējus preventīvus pasākumus, kas veido pamatu un nosaka vispārējus principus konkrētākiem pienākumiem, kuri minēti šīs nodaļas turpmākajos pantos.

85. Šā panta pirmajā daļā minēto pienākumu pamatā ir projekta autoru pārliecība par to, ka pašreizējos sieviešu un vīriešu uzvedības modeļus bieži vien ietekmē aizspriedumi, dzimumu stereotipi un dzimumu diskriminējošas paražas vai tradīcijas. Tāpēc Konvencijas dalībvalstīm jāveic pasākumi, kas nepieciešami, lai veicinātu izmaiņas domāšanā un attieksmē. Šā noteikuma mērķis ir sasniegt to personu sirdi un prātu, kuri ar savu uzvedību atbalsta vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija. Tā kā šajā daļā minēti tikai vispārējie pienākumi, tajā nav sīki izklāstīts, kādi konkrēti pasākumi Konvencijas dalībvalstīm jāveic, un tādējādi tām atstāta rīcības brīvība.

86. Šā panta otrā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis pieņem normatīvos aktus un veic citus pasākumus, kas vajadzīgi, lai novērstu jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija un kuru izdarījusi fiziska vai juridiska persona. Atkarībā no valsts tiesību sistēmas, lai pieņemtu konkrētus normatīvos aktus un veiktu konkrētus pasākumus, var būt nepieciešams pieņemt tiesību aktus.

87. Šī daļa papildina 4. panta trešajā daļā minēto diskriminācijas aizliegumu, paredzot pozitīvu rīcību, proti, nodrošināt, lai, veicot jebkādus preventīvus pasākumus, īpaši tiktu risinātas un ņemtas vērā neaizsargāto personu vajadzības. Vardarbības izdarītāji bieži šādas personas izvēlas par mērķi, jo viņi zina – maz ticams, ka tās spēs aizstāvēties vai lūgt kriminālvajāšanas uzsākšanu pret vardarbības izdarītāju vai citādi izlīdzināt nodarīto pārestību šo personu stāvokļa dēļ. Šajā Konvencijā par neaizsargātām tiek atzītas šādas personas: sievietes grūtniecības stāvoklī un sievietes, kam ir mazi bērni, personas ar invaliditāti, tostarp personas ar garīgiem vai kognitīviem traucējumiem, personas no laukiem vai attāliem rajoniem, narkotisko un psihotropo vielu lietotāji, prostitūtas, personas, kuras pieder nacionālajām vai etniskajām minoritātēm, migranti, tostarp neregistrēti migranti un bēgļi, geji, lesbietes, biseksuālas personas un transpersonas, kā arī personas, kas inficētas ar HIV, bezpajumtnieki, bērni un gados veci cilvēki.

88. Šā panta ceturtajā daļā uzsvērts tas, ka visi sabiedrības locekļi var sniegt nozīmīgu

ieguldījumu vardarbības novēršanā un ka tie jānudina šādi rīkoties. Tā kā daudzus no vardarbības veidiem, uz kuriem attiecas šī Konvencija, izdara galvenokārt vīrieši un zēni, tad projekta autoriem šķita svarīgi uzsvērt viņu īpašo nozīmi šādas vardarbības novēršanā. Ņemot vērā to, ka lielākā daļa zēnu un vīriešu nav vardarbības izdarītāji, projekta autori vēlējas uzsvērt to, ka viņi var sniegt ieguldījumu dažādi, it īpaši rādot piemēru, ierosinot izmaiņas un propagandējot sieviešu un vīriešu līdztiesību un savstarpējo cieņu. Vīrieši var sniegt nozīmīgu ieguldījumu, uzstājoties pret vardarbību, iesaistot citus vīriešus dzimumu līdztiesības veicināšanas pasākumos un rādot piemēru, aktīvi uzņemdamies tēva pienākumus un atbildību par ģimeni.

89. Aplūkojamā panta piektajā daļā skaidri noteikts, ka kultūra, paražas, reliģija, tradīcijas vai tā sauktais „gods” netiek uzskatīti par attaisnojumu nekādiem vardarbības aktiem, uz kuriem attiecas šī Konvencija. Tāpēc Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt to, ka šo valstu tiesību aktos nav „robu”, kas ļautu tos interpretēt, pamatojoties uz šādu pārlicību. Turklāt šis pienākums nozīmē to, ka jāatturas no jebkādiem oficiāliem paziņojumiem, ziņojumiem vai viedokļa paušanas, kas attaisno vardarbību, kura izdarīta kultūras, paražu, reliģijas, tradīciju vai tā sauktā „goda” dēļ. Šis noteikums nosaka arī pamatprincipu, saskaņā ar kuru jebkādu Konvencijā minētās vardarbības aktu aizliegums netiek uzskatīts par vardarbības izdarītāja kultūras vai reliģisko tiesību vai brīvību ierobežojumu. Šim principam ir liela nozīme sabiedrībā, kurā pastāv atšķirīgas etniskās un reliģiskās kopienas un kurās dominējošā attieksme pret vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, atšķiras atkarībā no kultūras un reliģiskās pārlicības.

90. Pēdējais vispārējais preventīvais pasākums minēts sestajā daļā, kurā aicināts atbalstīt īpašas programmas un pasākumus sieviešu tiesību un iespēju paplašināšanai. Tas nozīmē neatkarības nodrošināšanu visās dzīves jomās, tostarp politiskas un ekonomikas neatkarības nodrošināšanu. Šis pienākums atspoguļo augstāku mērķi – panākt dzimumu līdztiesību, palielinot sieviešu ietekmi un mazinot viņu bezspēcību pret vardarbību.

13. pants. Izpratnes veidošana

91. Šā panta mērķis ir nodrošināt to, lai visa sabiedrība tiktu informēta par jebkādu vardarbību, no kuras regulāri cieš sievietes, kā arī par vardarbības ģimenē dažādajām izpausmēm. Tādējādi visi sabiedrības locekļi spētu šo vardarbību pazīt, uzstāties pret to un attiecīgos gadījumos pēc iespējas atbalstīt tās upurus – kaimiņus, draugus, radniekus vai darbabiedrus. Šis pienākums nozīmē to, ka regulāri jāorganizē izpratnes veidošanas kampaņas vai programmas, kas risina un izskaidro konkrētās problēmas, ņemot vērā atšķirības starp sievietēm un vīriešiem. Īstenojot izpratnes veidošanas pasākumus, jāizplata informācija par sieviešu un vīriešu līdztiesību, par dzimumu sociālajām lomām, kas nav padarītas par stereotipiem, un nevardarbīgu konfliktu atrisināšanu savstarpējās attiecībās. Turklāt projekta autoriem šķita svarīgi, lai šādās kampaņās tiktu uzsvērtas kaitīgās sekas, kādas vardarbībai pret sievietēm un vardarbībai ģimenē tieši vai netieši var būt attiecībā uz bērniem.

92. Daudzas NVO jau ļoti sen rīko veiksmīgus izpratnes veidošanas pasākumus vietējā, reģionālā un valsts līmenī. Tāpēc šis noteikums mudina sadarboties ar valsts civiltiesību institūcijām un iestādēm, kas veicina līdztiesību, pilsonisko sabiedrību un nevalstiskajām organizācijām, attiecīgos gadījumos – īpaši ar sieviešu organizācijām, lai aptvertu pēc iespējas plašāku sabiedrību. Taču minētais dalībnieku uzskaitījums nav izsmēlošs. Turklāt šajā noteikumā iekļautā frāze „attiecīgos gadījumos” nozīmē to, ka Konvencijas dalībvalstīm nav jāizveido šādas iestādes vai institūcijas, ja tādas nepastāv. Visbeidzot, jāpiebilst tas, ka termins „sieviešu organizācijas” nozīmē sieviešu NVO, kas nodarbojas ar to sieviešu aizsardzību un atbalstīšanu, kuras cietušas no vardarbības pret sievietēm.

93. Aplūkojamā panta otrā daļa minēto pienākumu paplašina, paredzot to, ka jāizplata konkrēta informācija par pieejamajiem preventīvajiem pasākumiem, kurus veic valsts vai nevalstiskās organizācijas. Tas nozīmē to, ka plaši jāizplata informatīvas brošūras vai plakāti vai tiešsaistē pieejamie informatīvie materiāli par pakalpojumiem, kurus sniedz policija vai vietējā pašvaldība, un vietējo, reģionālo vai valsts pakalpojumu sniedzēju – piemēram, uzticības tālruni vai patversmi, – kontaktinformācija.

14. pants. Izglītība

94. Attieksme, pārliecība un uzvedības modeļi veidojas jau pašā dzīves sākumā. Tāpēc pēc iespējas agrāk jāsāk mudināt ievērot dzimumu līdztiesības, savstarpējās cieņas un nevardarbīgas uzvedības principus, un tas galvenokārt ir vecāku pienākums. Taču arī izglītības iestādēm ir svarīga nozīme šo vērtību popularizēšanā.

95. Šā panta pirmajā daļā uzsvērta nepieciešamība, ja Konvencijas dalībvalstis to uzskata par vajadzīgu, izstrādāt mācību vielu attiecīgi visiem izglītības līmeņiem – gan sākumizglītības, gan vidējās izglītības, gan akadēmiskās augstākās izglītības līmenim –, kas popularizētu šādas vērtības un izglītotu audzēkņus par dažādajiem vardarbības veidiem, uz kuriem attiecas šī Konvencija. Ja Konvencijas dalībvalstīm mācību viela šķiet piemērota, tad tā jāpielāgo audzēkņu spējām, piemēram, pamatskolas mācību vielai jāatbilst pamatskolas skolēnu intelektuālajām spējām. Mācību viela ir jebkāda veida oficiāli izstrādāts un apstiprināts materiāls, kas iekļauts izglītības programmā, un attiecīgos gadījumos tā ir pieejama visiem konkrētās skolas pedagogiem, viņiem tā jāizmanto nodarbībās, vai arī viņi tiek mudināti to darīt. Kā norāda frāze „attiecīgos gadījumos”, projekta autori nav vēlējušies uzspiest Konvencijas dalībvalstīm konkrētu paraugu. Šis noteikums drīzāk ļauj Konvencijas dalībvalstīm izlemt to, kāda veida izglītošanai un kāda vecuma audzēkņiem šāda mācību viela ir piemērota. Projekta autori vienojās par šādu redakciju, lai nodrošinātu maksimālu elastīgumu šā noteikuma īstenošanā, ņemot vērā arī Konvencijas dalībvalstu atšķirīgās iespējas mācību vielas noteikšanā. Dažas valstis, piemēram, nosaka mācību mērķus savās oficiālajās izglītības programmās, ļaujot skolām pašām izvēlēties atbilstošas darba metodes un mācību vielu šo mērķu sasniegšanai. Ar terminu „oficiālā mācību programma” apzīmē plānveida programmu, kurā noteikti mērķi, saturs, izglītības pieredze, līdzekļi un novērtējums, ko attiecīgos gadījumos piedāvā skola. Tas neattiecas uz neregulārām nodarbībām, kuras var apmeklēt skolā saskaņā ar konkrētās skolas politiku.

96. Aplūkojamā panta otrajā daļā pienākums popularizēt minētos principus, proti, sieviešu un vīriešu līdztiesību, tādās dzimumu sociālās lomas, kas nav padarītas par stereotipiem, savstarpējo cieņu, nevardarbīgu konfliktu atrisināšanu savstarpējās attiecībās, ir paplašināts, nosakot, ka šo principu ieviešana jāveicina ikdienējās izglītības ieguves vietās, kā arī sporta, kultūras un atpūtas vietās un plašsaziņas līdzekļos. Eiropas Padomes dalībvalstīs pastāv dažādi ikdienējās izglītības veidi, un tiem ir daudz dažādu nosaukumu. Parasti termins „ikdienējās izglītības ieguves vietas” attiecas uz izglītojošiem pasākumiem, kas notiek ārpus formālās izglītības sistēmas, un šādas vietas ir, piemēram, kopienas vai reliģiskās izglītības iestādes, pasākumi, projekti un institūcijas, kuru pamatā ir sociālā pedagoģija, un citi izglītojoši pasākumi, ko piedāvā kopienas grupas un citas organizācijas (piemēram, skauti un gaidas, vasaras nometnes, ārpusskolas nodarbības u. c.). Sporta, kultūras un atpūtas vietas ir vietas, kurās notiek atpūtas pasākumi tādās jomās kā sports, mūzika, māksla un kurās tiek sekmēta mācīšanās no ikdienas pieredzes visa mūža garumā.

97. Turklāt šī daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis minēto principu veicināšanas

pasākumos iesaista plašsaziņas līdzekļus. Ir svarīgi piebilst, ka projekta autori skaidri norādījuši – ikvienā šajā saistībā veiktajā pasākumā pienācīgi jāņem vērā šādi pamatprincipi: plašsaziņas līdzekļu neatkarība un preses brīvība.

15. pants. Attiecīgo profesiju pārstāvju apmācība

98. Attiecīgo profesiju pārstāvju apmācība un izpratnes veidošana par daudzajiem cēloņiem, izpausmēm un sekām, kādas piemīt jebkādi vardarbībai, uz ko attiecas šī Konvencija, ir efektīvs šādas vardarbības novēršanas līdzeklis. Apmācība ne tikai veido attiecīgo profesiju pārstāvju izpratni par vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, bet arī palīdz mainīt šo profesiju pārstāvju uzskatus par vardarbības upuriem un viņu izturēšanos pret tiem. Turklāt tā būtiski uzlabo vardarbības upuriem sniegtā atbalsta būtību un kvalitāti.

99. Ir svarīgi, lai attiecīgo profesiju pārstāvjiem, kas regulāri nonāk saskarē ar vardarbības upuriem vai vardarbības izdarītājiem, būtu atbilstošas zināšanas par jautājumiem, kuri saistīti ar šādas vardarbības veidiem. Tāpēc šā panta pirmajā daļā Konvencijas dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt vai pastiprināt apmācību, kura paredzēta attiecīgo profesiju pārstāvjiem, kas strādā ar tādas vardarbības upuriem vai vardarbības izdarītājiem, uz kuru attiecas šī Konvencija, par šādas vardarbības novēršanu un atklāšanu, sieviešu un vīriešu līdztiesību, vardarbības upuru vajadzībām un tiesībām, kā arī par to, kā novērst sekundāru viktimizāciju. Sākotnējā profesionālā apmācība un apmācība darba vietā attiecīgo profesiju pārstāvjiem rada iespēju iegūt atbilstošas zināšanas, lai jau agrīnā stadijā konstatētu vardarbības gadījumus un prastu rīkoties šādos gadījumos, un attiecīgi veikt preventīvus pasākumus, izkopjot iejūtību un prasmes, kas vajadzīgas, lai atbilstoši un efektīvi veiktu savus darba pienākumus. Projekta autori uzskatīja, ka vislabāk ir ļaut Konvencijas dalībvalstīm pašām izlemt, kā organizēt attiecīgo profesiju pārstāvju apmācību. Tomēr ir svarīgi nodrošināt to, lai attiecīgā apmācība būtu pastāvīga un tiktu atbilstoši uzraudzīta, tādējādi nodrošinot jauniegūto prasmju atbilstošu lietošanu. Visbeidzot, ir svarīgi, lai attiecīgo apmācību atbalstītu un stiprinātu konkrēti oficiālie protokoli un vadlīnijas, kas nosaka standartus, kuri personālam jāievēro attiecīgajā jomā. Šādu protokolu lietderība atbilstošos gadījumos regulāri jāuzrauga, tie jāpārskata un vajadzības gadījumā jāuzlabo.

100. Attiecīgo profesiju pārstāvju vidū var būt tiesu varas iestāžu darbinieki, praktizējoši juristi, tiesībsardzības institūciju darbinieki un darbinieki, kas strādā veselības aprūpes, sociālās aprūpes un izglītības jomā. Nodrošinot apmācību ar tiesvedību saistītajiem attiecīgo profesiju pārstāvjiem (īpaši tiesnešiem, prokuroriem un advokātiem), Konvencijas dalībvalstīm jāņem vērā noteikumi par šo jurista profesiju neatkarību un autonomiju attiecībā uz savas profesijas pārstāvju apmācību organizēšanu. Projekta autori vēlējās uzsvērt to, ka šis noteikums nav pretrunā noteikumiem, kas reglamentē jurista profesijas pārstāvju autonomiju, bet tajā noteikts, Konvencijas dalībvalstīm jānodrošina tas, lai apmācība būtu pieejama tiem attiecīgo profesiju pārstāvjiem, kuri vēlas to saņemt.

101. Aplūkojamā panta otrā daļa saistīta ar Konvencijas mērķi plašākā nozīmē – izveidot vispusīgu pieeju, lai novērstu un apkarotu jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija. Šajā noteikumā ietverta prasība Konvencijas dalībvalstīm veicināt to, lai pirmajā daļā minētā apmācība ietvertu arī apmācību par saskaņotu daudzu institūciju sadarbību, tādējādi papildinot šīs Konvencijas 7. pantā paredzētos pienākumus. Tāpēc attiecīgo profesiju pārstāvjiem jāmača arī prasme strādāt ar plašu dažādu institūciju loku, lai viņi būtu sagatavoti sadarboties ar citiem attiecīgo profesiju pārstāvjiem daudzās dažādās jomās.

16. pants. Preventīvā iesaistīšanās un rehabilitācijas programmas

102. Preventīvās iesaistīšanās un rehabilitācijas programmas tiek izstrādātas tādēļ, lai palīdzētu vardarbības izdarītājiem mainīt savu attieksmi un izturēšanos un tādējādi novērstu turpmāko vardarbību ģimenē un seksuālu vardarbību.

103. Aplūkojamā panta pirmajā daļā noteikts, ka Konvencijas dalībvalstis izstrādā programmas, kas paredzētas vardarbības ģimenē izdarītājiem, vai atbalsta šādu programmu izstrādi, ja tādas nepastāv, vai atbalsta jau pastāvošās programmas. Ir daudz dažādu veidu, kā strādāt ar vardarbības izdarītājiem, un Konvencijas dalībvalstīm vai pakalpojumu sniedzējiem pašiem jāizlemj, kā to darīt. Tomēr ikvienam no veidiem jāatbilst turpmāk minētajām prasībām.

104. Pamatā preventīvajām iesaistīšanās programmām, kas paredzētas, lai novērstu vardarbību ģimenē, ir jābūt labākajai praksei un pētījumiem par to, kā visefektīvāk strādāt ar vardarbības izdarītājiem. Šīm programmām jānodrošina vardarbības izdarītāji uzņemties atbildību par savu rīcību un izvērtēt savu attieksmi pret sievietēm un savus uzskatus par tām. Lai veiktu šādu iesaistīšanos, vajadzīgi prasmīgi un apmācīti koordinatori. Lai tie spētu strādāt ar plašu loku visdažādāko vīriešu, kas iesaistās šādās programmās, viņiem ne tikai jāzina psiholoģija un vardarbības ģimenē būtība, bet arī jāzina attiecīgā kultūra un valoda. Turklāt ir svarīgi, lai šīs programmas netiktu izstrādātas nošķirti, bet gan attiecīgos gadījumos ciešā sadarbībā ar sievietēm paredzētu atbalsta pakalpojumu sniedzējiem, tiesībsardzības institūcijām, tiesu varas iestādēm, probācijas iestādēm un bērnu aizsardzības vai bērnu labklājības iestādēm. Iesaistīšanās šajās programmās notiek ar tiesas nolēmumu vai labprātīgi. Abos gadījumos var tikt ietekmēts vardarbības upura lēmums palikt kopā ar varmāku vai atstāt viņu vai sniegta maldīga drošības sajūta vardarbības upurim, tāpēc pirmām kārtām ir jāņem vērā vardarbības upuru vajadzības un drošība, tostarp viņu cilvēktiesības.

105. Šā panta otrajā daļā noteikts pienākums izstrādāt vai atbalstīt rehabilitācijas programmas seksuālās vardarbības izdarītājiem un izvarotājiem. Tās ir programmas, kuras īpaši paredzētas, lai strādātu ar notiesātajiem dzimumnoziegumu izdarītājiem cietumā un ārpus tā, un kuru mērķis ir mazināt recidīvismu. Eiropas Padomes dalībvalstīs pastāv daudz dažādu veidu un pieeju. Arī šajā gadījumā projekta autori ir uzskatījuši, ka labāk ir Konvencijas dalībvalstīm un/vai pakalpojumu sniedzējiem ļaut pašiem izlemt, kā vadīt šādas programmas. To galvenais mērķis ir nepieļaut atkārtotu vardarbību un efektīvi reintegrēt vardarbības izdarītājus sabiedrībā.

17. pants. Privātā sektora un plašsaziņas līdzekļu līdzdalība

106. Aplūkojamā panta pirmajā daļā noteikti divi dažādi pienākumi. Pirmkārt, Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums mudināt privāto sektoru, informācijas un sakaru tehnoloģiju sektoru (turpmāk tekstā – „IST”) un plašsaziņas līdzekļus piedalīties ne tikai vietējās, reģionālās un valsts politikas izstrādē un centienos novērst vardarbību pret sievietēm, bet arī piedalīties to īstenošanā. Katram atsevišķajam uzņēmumam pašam jāpieņem lēmums par to, vai rīkoties, un par to, kā rīkoties. Attiecībā uz plašsaziņas līdzekļiem ir svarīgi tas, ka šis teksts īpaši norāda – atsaucoties uz Konvencijas dalībvalstu mudinājumu veikt iepriekš minētās darbības, plašsaziņas līdzekļi ievēro vārda brīvību un savu neatkarību: pēdējā īpaši jāizvērtē no redaktoriskās neatkarības viedokļa.

107. Otrkārt, šis punkts uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu mudināt privāto sektoru, IST sektoru un plašsaziņas līdzekļus sagatavot vadlīnijas un pašregulatīvas normas, lai palielinātu sieviešu cieņas respektēšanu un tādējādi sekmētu pret viņām vērstas vardarbības

novēršanu. Tomēr 17. panta pirmajā daļā minētā atsauce uz politiku, vadlīnijām un pašregulatīvajām normām pret sievietēm vērstas vardarbības novēršanai jāinterpretē tādējādi, ka tā mudina, lai pēc iespējas vairāk privātu uzņēmumu izstrādātu protokolus vai vadlīnijas, piemēram, par to, kā rīkoties gadījumos, kad seksuāla rakstura aizskārumis noticis darba vietā. Šā punkta mērķis ir arī mudināt IST sektoru un plašsaziņas līdzekļus pieņemt pašregulatīvas normas, lai atturētos no nevēlamiem dzimumu stereotipiem un tādu sievietes pazemojošu attēlu vai attēlojumu izplatīšanas, kas saistīti ar vardarbību un dzimumsakariem. Turklāt tas nozīmē to, ka minētie dalībnieki jāmudina izstrādāt ētikas kodeksus, lai vardarbība pret sievietēm plašsaziņas līdzekļos tiktu atspoguļota, ievērojot cilvēktiesības un dzimumu līdztiesības principu un izvairoties no sensācijām. Visi minētie pasākumi jāveic, pienācīgi ievērojot šādus pamatprincipus: vārda brīvību, preses brīvību un mākslinieciskās jaunrades brīvību.

108. Eiropas Padome ar savas Ministru komitejas un Parlamentārās asamblejas starpniecību jau sen, izdodot turpmāk minētos ieteikumus, aicina izskaust dzimumu stereotipus un sieviešu un vīriešu nelīdztiesību:

- Ministru komitejas Ieteikums Nr. R (84)17 dalībvalstīm par sieviešu un vīriešu līdztiesību plašsaziņas līdzekļos;
- Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas Ieteikums 1555 (2002) par sieviešu attēlojumu plašsaziņas līdzekļos;
- Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas Ieteikums 1799 (2007) par sieviešu attēlojumu reklāmā;
- Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas Rezolūcija 1751 (2010) un Ieteikums 1931 (2010) par dzimumu diskriminējošu stereotipu apkarošanu plašsaziņas līdzekļos.

109. Šā panta mērķis ir dot šiem centieniem jaunu impulsu, lai sasniegtu ilgtermiņa mērķi – novērstu un apkarotu jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija. Kā norādījusi Plašsaziņas līdzekļu un jauno sakaru pakalpojumu koordinācijas komiteja (*CDMC*) savos komentāros par iepriekš minēto 2010. gada Ieteikumu 1931, “dzimumu stereotipu izskašana palīdzēs mazināt nelīdztiesību, tostarp ar dzimumu saistītu vardarbību, kas ir viena no tās nevēlamākajām izpausmēm. Ņemot vērā to, ka, lai efektīvi risinātu šo problēmu, neizbēgami jāievēro plašsaziņas līdzekļu neatkarības pamatprincips, tad apmierinošu risinājumu nevar nodrošināt vienīgi ar reglamentējošiem pasākumiem. Tāpēc šis pienākums galvenokārt gulstas uz pašiem plašsaziņas līdzekļiem, kuriem savos profesionālajos kodeksos un pašregulatīvajos mehānismos jāiekļauj līdztiesīga attēlojuma princips un taisnīgas attieksmes princips, kas jāievēro attiecībā uz dažādām personām ar atšķirīgu identitāti, un kuriem jāapkaro stereotipi savā ikdienas darbā. Vēl efektīvāks pasākums būtu risinājumi, ko sniedz pārvaldības modelis un pieejas.”

IV nodaļa. Aizsardzība un atbalsts

110. Konvencijas galvenais mērķis ir novērst jebkādu vardarbību, kas ir tās darbības jomā, bet vardarbības upuriem ir nepieciešama atbilstoša aizsardzība pret turpmāko vardarbību, atbalsts un palīdzība, lai pārvarētu šādas vardarbības daudzējādās sekas un no jauna veidotu savu dzīvi. Šajā nodaļā ir noteikti vairāki pienākumi attiecībā uz specializēto un vispārējo atbalsta pakalpojumu izveidi, lai apmierinātu vardarbības skarto personu vajadzības.

18. pants. Vispārējie pienākumi

111. Šajā pantā noteikti vairāki vispārējie principi, kas jāievēro, sniedzot aizsardzības un atbalsta pakalpojumus.

112. Aplūkojamā panta pirmajā daļā minēts vispārējs pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus, kas vajadzīgi, lai aizsargātu visus vardarbības upurus Konvencijas dalībvalsts teritorijā no jebkādiem turpmākiem vardarbības aktiem, uz kuriem attiecas šī Konvencija.

113. Saskaņā ar vispārējo daudzu institūciju sadarbības principu un vispusīgo pieeju, uz ko mudina Konvencija, otrā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis saskaņā ar valsts tiesību aktiem garantē atbilstošus mehānismus, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību starp šādām institūcijām, kuras projekta autori uzskatījuši par svarīgām: tiesu varas iestādēm, prokuroriem, tiesībaizsardzības institūcijām, vietējām un reģionālām pašvaldībām un NVO. Pievienojot frāzi „citas attiecīgās organizācijas”, projekta autori ir nodrošinājuši to, ka šis uzskaitījums nav izsmelšošs, un tādējādi Konvencijas dalībvalstis var sadarboties ar jebkuru citu organizāciju, kuru tās uzskata par piemērotu. Termins „mehānisms” attiecas uz ikvienu oficiālu vai neoficiālu struktūru, piemēram, pieņemtiem protokoliem, apaļā galda diskusijām vai ikvienu citu metodi, kas daudziem attiecīgo profesiju pārstāvjiem rada iespēju sadarboties standartizētā veidā. Nav nepieciešams izveidot oficiālu iestādi vai institūciju.

114. Tam, ka uzsvērta šī dalībnieku sadarbība, pamatā ir pārliecība, ka labākais veids, kā risināt jautājumus, kas saistīti ar jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas Konvencija, ir risināt tos, saskaņoti un koordinēti sadarbojoties daudzām institūcijām. Tiesībaizsardzības institūcijām, kuras bieži vien ar vardarbības upuriem saskaras pirmās, jo to pārstāvji tiek izsaukti uz nozieguma izdarīšanas vietu, jābūt spējīgām nosūtīt vardarbības upurus pie specializēto atbalsta pakalpojumu sniedzējiem, piemēram, uz patversmi vai krīzes centru izvarošanas upuriem, ko bieži vien vada NVO. Šie atbalsta pakalpojumu sniedzēji atbalsta vardarbības upurus, nodrošinot tiem medicīnisko palīdzību, vajadzības gadījumā vācot vardarbības pierādījumus, kā arī nodrošinot viņiem psiholoģiskas un juridiskas konsultācijas. Tie arī palīdz vardarbības upuriem spert nākamo soli, kas bieži vien nozīmē vēršanos tiesu varas iestādēs. Noteikti jāpiebilst tas, ka šis pienākums attiecas ne tikai uz vardarbības upuriem, bet arī uz vardarbības lieciniekiem, jo īpaši bērniem.

115. Aplūkojamā panta trešajā daļā uzskaitīti aizsardzības un atbalsta pakalpojumu mērķi un kritēriji: pirmkārt, visu pieņemto normatīvo aktu un veikto pasākumu pamatā jābūt dzimumu līdztiesības principam atbilstoši izpratnei par to, kas ir vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē. Tas nozīmē to, ka sniegtajiem pakalpojumiem uzskatāmi jāparāda pieeja, kas piemērota to saņēmējiem un kas atzīst šo vardarbības veidu dinamiku atkarībā no dzimuma un to ietekmi un sekas, un kas vērsta uz dzimumu līdztiesību un cilvēktiesībām.

116. Otrkārt, šī daļa paredz to, ka, pieņemot šādus normatīvos aktus un veicot šādus pasākumus, jāņem vērā attiecības starp vardarbības upuriem, vardarbības izdarītājiem, bērniem un to plašāku sociālo vidi, lai izvairītos no tā, ka viņu vajadzības tiek apmierinātas nošķirti vai arī neņemot vērā viņu sociālo situāciju. Projekta autoriem šķita svarīgi nodrošināt to, ka vardarbības upuru vajadzības tiek noteiktas, ņemot vērā visus būtiskos apstākļus, lai attiecīgo profesiju pārstāvji varētu pieņemt apzinātus un atbilstošus lēmumus. Ar terminu „saskaņota pieeja” apzīmē tādu pieeju, kuras pamatā ir cilvēktiesības un kuru sauc par „NAK pieeju”, un kuras mērķis ir saskaņota novēršana, aizsardzība un kriminālvajāšana.

117. Treškārt, ja pasākumu un pakalpojumu nolūks ir labs, bet saistībā ar tiem netiek pienācīgi ņemtas vērā vardarbības postošās sekas un laiks, kas nepieciešams, lai atgūtos no vardarbības, vai arī to īstenotāji izturas neiejūtīgi pret vardarbības upuriem, rodas risks, ka šo pakalpojumu saņēmēji var atkārtoti kļūt par upuriem.

118. Turklāt trešā daļa paredz to, ka visu normatīvo aktu un pasākumu mērķis ir nodrošināt to sieviešu tiesību un iespēju paplašināšanu un ekonomisko patstāvību, kuras kļuvušas par šādas vardarbības upuriem. Tas nozīmē to, ka vardarbības upuri jeb pakalpojumu saņēmēji zina savas tiesības un var pieņemt lēmumus labvēlīgā vidē, kur pret tiem izturas ar cieņu, respektu un iejūtību. Tomēr šiem pakalpojumiem jāiedveš vardarbības upuros pārliecība par to, ka viņi paši vada savu dzīvi, un nereti tas nozīmē to, ka jāstrādā, lai panāktu finansiālu drošību, it īpaši ekonomisku neatkarību no vardarbības izdarītāja.

119. Pieredze liecina, ka gadījumos, kad pakalpojumu sniedzēji, tostarp tiesībsardzības institūciju struktūrvienības, atrodas vienā ēkā vai tiešā tuvumā cits citam un tie savstarpēji sadarbojas, ievērojami pieaug apmierinātības ar pakalpojumiem līmenis, un dažos gadījumos tas ir veicinājis vardarbības upuru vēlmi celt apsūdzību vai piedalīties visos tiesvedības posmos. Šī labā prakse ir pazīstama kā „vienas pieturas aģentūras princips”, kas izmēģināts un pārbaudīts, sniedzot pakalpojumus vardarbības upuriem, kuri cietuši no vardarbības ģimenē, taču to var viegli pielāgot citiem vardarbības veidiem. Tāpēc trešajā daļā Konvencijas dalībvalstis ir aicinātas censties izvietot pakalpojumu sniedzējus vienā ēkā.

120. Visbeidzot, trešajā daļā Konvencijas dalībvalstīm noteikts pienākums nodrošināt to, ka neaizsargātām personām ir pieejami atbalsta pakalpojumi, saistībā ar kuriem ņemtas vērā viņu īpašās vajadzības. Termins „neaizsargāta persona” attiecas uz tām personām, kas minētas komentāros saistībā ar 12. pantu. Konvencijas dalībvalstis nodrošina to, ka šie pakalpojumi vardarbības upuriem ir pieejami neatkarīgi no viņu sociālekonomiskā stāvokļa un attiecīgos gadījumos tie ir pieejami bez maksas.

121. Aplūkojamā panta ceturtās daļas mērķis ir norādīt uz ievērojamo pārestību, ar kādu vardarbības upuri bieži saskaras, lūdzot palīdzību un atbalstu. Daudzi publiskie un privātie pakalpojumu sniedzēji savus pakalpojumus sniedz tikai tad, ja vardarbības upuri vēlas izvirzīt apsūdzību vai sniegt liecības pret vardarbības izdarītāju. Ja vardarbības upuris nevēlas izvirzīt apsūdzību vai sniegt liecības tiesā baiļu vai emocionāla apjukuma un pieķeršanās dēļ, tad viņam tiek liegtas konsultācijas vai mājvieta. Tas ir pretrunā neatkarības nodrošināšanas principam un pieejai, kuras pamatā ir cilvēktiesības, un no šādas rīcības ir jāizvairās. Jāpiebilst, ka šis noteikums pirmām kārtām attiecas uz vispārējiem un specializētajiem atbalsta pakalpojumiem, kas minēti Konvencijas 20. un 22. pantā, bet tas neattiecas uz juridiskās palīdzības pakalpojumiem.

122. Dažiem vardarbības veidiem, uz ko attiecas šī Konvencija, var būt starptautiska dimensija. Tādiem vardarbības upuriem kā, piemēram, piespiedu laulību vai vardarbības ģimenē upuriem, kā arī sievietēm vai meitenēm, kam draud izkropļot dzimumorgānus, tad, ja minētie upuri neatrodas valstī, kuras pilsoņi viņi ir, nepieciešama konsulārā aizsardzība un, iespējams, medicīniska un finansiāla palīdzība. Aplūkojamā panta piektā daļā paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis veic attiecīgos pasākumus, lai nodrošinātu ar nepieciešamo konsulāro palīdzību un, ja vajadzīgs, cita veida aizsardzību un palīdzību, tostarp palīdzību vardarbīgu noziegumu upuriem, palīdzību aizturēšanas vai apcietināšanas gadījumā, palīdzību cietušajiem pilsoņiem un viņu repatriāciju, ar jauniem personu apliecinošiem dokumentiem un cita veida konsulāro atbalstu.

123. Šis pienākums attiecas ne tikai uz Konvencijas dalībvalstu pilsoņiem, bet arī uz citiem vardarbības upuriem, kuriem atbilstoši Konvencijas dalībvalstu saistībām saskaņā ar starptautiskajām tiesībām ir tiesības uz šīs Konvencijas dalībvalsts aizsardzību valsts līmenī, piemēram, tas attiecas uz tādas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņiem, kas pati nesniedz aizsardzību, izmantojot pastāvīgo pārstāvniecību (vēstniecību, ģenerālkonsulātu vai konsulātu), kā to paredz Līguma par Eiropas Savienības darbību 20. panta 2. punkta c) apakšpunkts.

19. pants. Informācija

124. Vardarbības upuri uzreiz pēc vardarbības ne vienmēr spēj pieņemt pilnīgi apzinātus un neatkarīgus lēmumus, un viņi var atrasties nelabvēlīgā vidē. Šis noteikums īpaši uzsver nepieciešamību informēt vardarbības upurus par dažādajiem atbalsta pakalpojumu veidiem un tiesiskajiem pasākumiem, kas tiem pieejami. Tāpēc viņi jāinformē par to, kur var saņemt konkrētu palīdzību, vajadzības gadījumā šo informāciju sniedzot to valodā, kas nav valsts valoda(-as), un laikus, tas ir, tad, kad tā vajadzīga vardarbības upuriem. Minētais tomēr neuzliek pienākumu Konvencijas dalībvalstīm sniegt informāciju jebkurā valodā, bet tikai tajās valodās, kuras visvairāk izplatītas konkrētajā valstī, un pieejamā veidā. Termins „atbilstoša informācija” attiecas uz tādu informāciju, kas pietiekami atbilst vardarbības upuru nepieciešamībai pēc informācijas. To var izdarīt, piemēram, ne tikai sniedzot informāciju par tās organizācijas nosaukumu, kas sniedz pakalpojumus, bet izsniedzot arī brošūru, kurā norādīta šīs organizācijas kontaktinformācija, darba laiks un informācija par pakalpojumiem, ko tā sniedz.

20. pants. Vispārējie atbalsta pakalpojumi

125. Vardarbības upuri var saņemt vispārējos un specializētos atbalsta pakalpojumus. Vispārējie atbalsta pakalpojumi ir palīdzība, ko sniedz valsts iestādes, piemēram, sociālie pakalpojumi, veselības aprūpes pakalpojumi, nodarbinātības pakalpojumi; šie pakalpojumi nodrošina ar ilgtermiņa palīdzību, un tie paredzēti ne tikai vardarbības upuriem, bet visai sabiedrībai. Turpretī specializētie atbalsta pakalpojumi nav domāti visai sabiedrībai, bet tie paredzēti, lai sniegtu atbalstu un palīdzību saistībā ar tādu vajadzību apmierināšanu, bieži vien neatliekamam, kādas ir vardarbības upuriem, kuri cietuši no konkrētu veidu vardarbības pret sievietēm vai vardarbības ģimenē. Šos pakalpojumus sniedz vai finansē arī valsts iestādes, taču lielāko daļu specializēto pakalpojumu sniedz NVO.

126. Konvencijas 20. panta pirmā daļa uzliek pienākumu dienestiem, kas sniedz sociālos pakalpojumus, piemēram, mājokļu pakalpojumus, nodarbinātības pakalpojumus, valsts izglītības un apmācības pakalpojumus, valsts psiholoģiskās un juridiskās konsultācijas, kā arī finansiālā atbalsta pakalpojumus, vajadzības gadījumā apmierināt to vardarbības upuru īpašās vajadzības, kuri cietuši no jebkādas vardarbības, uz ko attiecas šī Konvencija. Lai gan daudzi vardarbības upuri jau saņem šādus pakalpojumus, ne vienmēr pietiekami vai konsekventi tiek ņemta vērā viņu īpaši sarežģītā situācija un gūtā trauma. Tāpēc Konvencijas dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt to, ka vardarbības upuriem tiek garantēta piekļuve šādiem pakalpojumiem, pret viņiem izturas labvēlīgi, un viņu vajadzības tiek pienācīgi apmierinātas.

127. Pirmie ar vardarbības upuriem visbiežāk saskaras veselības aprūpes un sociālo pakalpojumu sniedzēji. Aplūkojamā panta otrā daļa paredzēta, lai nodrošinātu atbilstošus resursus šo pakalpojumu sniegšanai, tādējādi apmierinot vardarbības upuru ilgtermiņa vajadzības. Turklāt tajā uzsvērts, ka ir svarīgi nodrošināt personālam apmācību par vardarbības dažādajiem veidiem, vardarbības upuru īpašajām vajadzībām un to, kā tās saprātīgi apmierināt.

21. pants. Palīdzība individuālo/kolektīvo sūdzību iesniegšanā

128. Šis noteikums uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt to, lai vardarbības upuriem būtu informācija par spēkā esošajiem reģionālajiem un starptautiskajiem sūdzību mehānismiem, kā arī nodrošināt tiem piekļuvi. Termins „spēkā esošie” attiecas uz tiem reģionālajiem un starptautiskajiem sūdzību mehānismiem, kurus ratificējušas šīs Konvencijas dalībvalstis. Eiropas Padomes dalībvalstis ir daudzu reģionālo un starptautisko cilvēktiesību līgumu dalībvalstis, un daudzas no tām atzinušas attiecīgo līgumu izpildi kontrolējošo institūciju jurisdikciju un sūdzību mehānismus. Tādējādi pēc tam, kad tie izmantojuši visus valsts tiesiskās aizsardzības līdzekļus, vardarbības upuri, kas cietuši no jebkādas vardarbības, uz ko attiecas šī Konvencija, var izmantot vairākus spēkā esošos reģionālos un starptautiskos sūdzību mehānismus. Individīdi, piemēram, var vērsties Eiropas Cilvēktiesību tiesā vai *CEDAW* komitejā, lai saņemtu papildu tiesisko aizsardzību. Šie mehānismi var būt arī kolektīvi, tas ir, pieejami vardarbības upuru grupām, piemēram, Eiropas Sociālajā hartā paredzētais kolektīvo sūdzību mehānisms.

129. Projekta autori, norādot to, ka vardarbības upuriem tiek sniegta informācija par šiem mehānismiem un nodrošināta piekļuve, vēlējās uzsvērt, ka vardarbības upuri jānodrošina ar informāciju par pieņemamības noteikumiem un procedūras noteikumiem, kas attiecas uz spēkā esošajiem reģionālajiem un starptautiskajiem sūdzību mehānismiem, un to, ka pēc tam, kad vardarbības upuri izmantojuši visus valsts tiesiskās aizsardzības līdzekļus, Konvencijas dalībvalstis nekādā veidā neapgrūtina piekļuvi šiem mehānismiem.

130. Šā noteikuma mērķis ir arī sekmēt to, ka vardarbības upuri saistībā ar šādu sūdzību iesniegšanu tiek nodrošināti ar tādu korektu un kompetentu palīdzību, ko sniedz valsts, advokātu asociācijas, attiecīgās NVO vai citi iespējamie dalībnieki. Vārds „palīdzība” var izteikt to, ka tiek sniegta informācija un juridiskās konsultācijas. Sniegtajai palīdzībai jābūt kompetentai un pielāgotai vardarbības upuru vajadzībām, lai vardarbības upuriem atvieglotu piekļuvi spēkā esošajiem sūdzību mehānismiem.

22. pants. Specializētie atbalsta pakalpojumi

131. Papildinot 20. pantā noteikto pienākumu, šis pants un turpmākie panti paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm jāizveido pienācīgi finansēts specializēto pakalpojumu sektors.

132. Šādu specializēto pakalpojumu mērķis ir nodrošināt sarežģīta uzdevuma izpildi – nodrošināt vardarbības upuriem neatkarību, sniedzot optimālu atbalstu un palīdzību, kas pielāgota viņu īpašajām vajadzībām. Lielākoties to vislabāk veic sieviešu organizācijas, kā arī šis uzdevums tiek īstenots ar atbalsta pakalpojumiem, kurus sniedz, piemēram, vietējās pašvaldības, kam ir darbinieki, kuri ir specializējušies un kuriem ir pieredze ar dzimumu saistītas vardarbības jautājumos, un kuriem ir plašas zināšanas par šiem jautājumiem. Ir svarīgi nodrošināt to, lai šie pakalpojumi pietiekamā apjomā tiktu sniegti visā valstī un lai tie būtu pieejami visiem vardarbības upuriem. Turklāt šiem pakalpojumiem un to sniedzējiem jābūt tādiem, lai tie spētu reaģēt uz visdažādākajām tādas vardarbības izpausmēm, uz ko attiecas šī Konvencija, un sniegt atbalstu visām vardarbības upuru grupām, tostarp grūti sasniedzamām grupām. Šādiem specializētajiem pakalpojumiem jānodrošina šāda veida atbalsts: patversme un droša mājvieta, neatliekamais medicīniskais atbalsts, tiesu medicīniskās ekspertīzes pierādījumu savākšana izvarošanas un seksuālās vardarbības gadījumos, īstermiņa un ilgtermiņa psiholoģiskās konsultācijas, traumatoloģiskā palīdzība, juridiskās konsultācijas, aizstāvība un vietējie profilakses pakalpojumi, palīdzības tālruņu līnijas, ar kuru palīdzību vardarbības upurus nosūta pie pareizā pakalpojumu sniedzēja, un īpaši pakalpojumi bērniem,

kas kļuvuši par vardarbības upuriem vai lieciniekiem.

23. pants. Patversmes

133. Šajā pantā Konvencijas dalībvalstīm noteikts pienākums izveidot pietiekamu skaitu atbilstošu un viegli pieejamu patversmju, kas ir nozīmīgs līdzeklis, lai izpildītu pienākumu nodrošināt aizsardzību un atbalstu. Patversmju izveides mērķis ir nodrošināt vardarbības upuriem, īpaši sievietēm un bērniem, kuri savās mājās vairs nav drošībā, tūlītēju, vēlams – diennakts, piekļuvi drošai mājvietai. Ar pagaidu mājokli vai vispārējām patversmēm, piemēram, bezpajumtnieku patversmēm, nepietiek, un tās nenodrošina ar vajadzīgo atbalstu un neatkarību. Vardarbības upuri saskaras ar daudzām savstarpēji saistītām problēmām, kas attiecas uz viņu veselību, drošību, finansiālo stāvokli un viņu bērnu labklājību. Šo problēmu risināšanai vislabāk piemērotas ir specializētas sieviešu patversmes, jo tās ne tikai ir droša uzturēšanās vieta, bet tajās sievietēm un viņu bērniem tiek sniegts arī atbalsts, tiem tiek dota iespēja pārvarēt savus traumatiskos pārdzīvojumus, izbeigt vardarbīgās attiecības, atgūt savu pašcieņu un veidot neatkarīgu dzīvi pēc saviem ieskatiem. Turklāt sieviešu patversmēm ir izšķiroša nozīme vienota informācijas tīkla izveidē, daudzu institūciju sadarbībā un izpratnes veidošanā attiecīgajā kopienā.

134. Lai paveiktu savu galveno uzdevumu – garantētu sievietēm un bērniem drošību un drošumu –, ir svarīgi, lai visās patversmēs tiktu ievēroti kopēji standarti. Šim nolūkam jānovērtē katra vardarbības upura drošības stāvoklis un, pamatojoties uz šo novērtējumu, jāizstrādā individuāls drošības pasākumu plāns. Attiecībā uz patversmēm būtiska problēma ir ēkas tehniskā drošība, jo vardarbības izdarītāja uzbrukumi apdraud ne tikai sievietes un viņu bērnus, bet arī personālu un citus cilvēkus, kas atrodas šīs ēkas apkārtnē. Turklāt vajadzīga efektīva sadarbība ar policiju drošības jautājumos.

135. Šis noteikums paredz to, ka jāizveido pietiekams skaits patversmju, lai nodrošinātu ar atbilstošu pagaidu mājvietu visus vardarbības upurus. Attiecībā uz katru vardarbības veidu nepieciešams atšķirīgs atbalsts un aizsardzība, un personālam jābūt apmācītam, lai to nodrošinātu. Termins „pietiekams skaits” nozīmē to, ka jābūt apmierinātām visu vardarbības upuru vajadzībām gan patversmju, gan specializētā atbalsta ziņā. Eiropas Padomes Darba grupa vardarbības pret sievietēm, tostarp vardarbības ģimenē, apkarošanas jautājumos savā Noslēguma ziņojumā par darbību (EG-TFV (2008)6) iesaka katrā reģionā izveidot drošas mājvietas specializētās sieviešu patversmēs, paredzot vietu vienai ģimenei uz 10000 iedzīvotāju. Taču patversmju skaits ir atkarīgs no faktiskās nepieciešamības. Arī to patversmju skaits, kas paredzētas upuriem, kuri cietuši no citiem vardarbības veidiem, ir atkarīgs no faktiskās nepieciešamības.

24. pants. Palīdzības tālruņu līnijas

136. Palīdzības tālruņu līnijas ir viens no svarīgākajiem līdzekļiem, kā nodrošināt vardarbības upuriem palīdzību un atbalstu. Palīdzības tālruņu līnijas, kuru numuri tiek darīti zināmi plašai sabiedrībai un kuras nodrošina atbalstu un konsultācijas krīzes situācijās un nosūta pie tādiem tiešajiem pakalpojumu sniedzējiem kā patversmes, konsultāciju centri vai policija, ir pamats visiem atbalsta un konsultāciju pakalpojumiem, kas saistīti ar jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija. Tāpēc ar šo pantu uzlikts pienākums izveidot valsts mēroga diennakts bezmaksas palīdzības tālruņu līnijas. Daudziem vardarbības upuriem nav dokumentu un līdzekļu, un viņiem varētu būt sarežģīti iegādāties telefona sarunu karti vai sameklēt precīzu sīknaudu, kas vajadzīga, lai samaksātu par telefona sarunu. Pat tad, ja jāmaksā necīga naudas summa, tas var radīt šķēršļus daudziem palīdzības meklētājiem, tāpēc ir noteikta prasība, ka

jānodrošina iespēja zvanīt uz palīdzības tālruņa līniju bez maksas. Turklāt daudzās telefonu sistēmās maksas zvani tiek fiksēti telefona rēķinā, tādējādi vardarbības izdarītājam darot zināmu to, ka vardarbības upuris meklē palīdzību, un šī iemesla dēļ, iespējams, turpmāk apdraudot vardarbības upuri. Eiropas Padomes Darba grupa vardarbības pret sievietēm, tostarp vardarbības ģimenē, apkarošanas jautājumos savā Noslēguma ziņojumā par darbību (EG-TFV (2008)6) iesaka izveidot vismaz vienu valsts mēroga palīdzības tālruņa līniju, kas sniedz palīdzību jebkādas pret sievietēm vērstas vardarbības upuriem, darbojas visu diennakti un nodrošina atbalstu krīzes situācijās visās attiecīgajās valodās.

137. Daudziem vardarbības upuriem ir grūti aktīvi meklēt palīdzību un uzdrošināties piezvanīt un sniegt intīmu un personisku informāciju. Tāpēc ir svarīgi, lai zvanītāji paliktu anonīmi, lai viņus konsultētu personas, kas apmācītas rīkoties šādās situācijās, un lai palīdzības tālruņu līnijas pēc zvanītāja lūguma nodrošinātu informācijas un atbalsta konfidencialitāti. Ir valstis, kurās vienlīdz svarīgi ir nodrošināt palīdzību vairākās valodās, lai zvanītāji varētu pārvarēt iespējamo valodas barjeru.

25. pants. Atbalsts seksuālās vardarbības upuriem

138. Tā kā seksuālā vardarbība, tostarp izvarošana, ir traumatiska, nepieciešams apmācīts un kvalificēts personāls, kas izturas īpaši iejūtīgi. Šādas vardarbības upuriem vajadzīga neatliekamā medicīniskā palīdzība un atbalsts saistībā ar gūto traumu, kā arī tūlītēja tiesu ekspertīze, lai iegūtu kriminālvajāšanas uzsākšanai vajadzīgos pierādījumus. Turklāt bieži vien ir ārkārtīgi vajadzīgas psiholoģiskās konsultācijas un terapija – nereti pat vairākas nedēļas vai mēnešus pēc notikušās vardarbības.

139. Tāpēc 25. pantā īpaši uzsvērtā vajadzība sniegt šādus specializētos atbalsta pakalpojumus, uzliekot Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt to, ka tiek izveidots pietiekams skaits pieejamu krīzes centru izvarošanas upuriem vai seksuālās vardarbības upuru uzņemšanas centri. Jāpiebilst, ka Konvencijas dalībvalstīm tiek piedāvāta izvēles iespēja, nevis uzlikts pienākums izveidot abu veidu centrus.

140. Krīzes centri izvarošanas upuriem var būt ļoti dažādi. Parasti šie centri piedāvā ilgtermiņa palīdzību konsultāciju un terapijas veidā, sniedzot individuālas konsultācijas, organizējot atbalsta grupas un nodrošinot iespēju sazināties ar citiem pakalpojumu sniedzējiem. Tie arī atbalsta vardarbības upurus tiesas procesā, nodrošinot to, ka sievietēm juridisko palīdzību sniedz sievietes, un praktisku palīdzību.

141. Savukārt seksuālās vardarbības upuru uzņemšanas centri var būt specializējušies šādās jomās: neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšana, augstas kvalitātes tiesu ekspertīzes veikšana un iesaistīšanās krīzes situācijās. Piemēram, šie centri var būt izvietoti slimnīcās, lai varētu reaģēt uz nesen notikušu seksuālo vardarbību, veicot medicīniskās pārbaudes un nosūtīt vardarbības upurus uz vietējām specializētajām organizācijām, kur tie var saņemt papildu pakalpojumus. Tie var arī nekavējoties nosūtīt vardarbības upurus uz attiecīgām specializētajām organizācijām, lai viņi tur varētu saņemt nepieciešamo aprūpi, kas paredzēta 25. pantā. Pētījumi liecina par to, ka pastāv šāda laba prakse: tiesu ekspertīze tiek veikta neatkarīgi no tā, vai vardarbības upuris ir nolēmis ziņot par notikušo vardarbību policijai, un viņam tiek piedāvāta iespēja, ka eksperti paņem un uzglabā paraugus, tādējādi ļaujot vardarbības upuriem lēmumu ziņot par izvarošanu pieņemt vēlāk.

142. Minētā prasība par šādu centru izveidi uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt to, lai šādu centru būtu pietiekami daudz, tā ka tie būtu viegli pieejami un savus

pakalpojumus sniegtu atbilstoši. Eiropas Padomes Darba grupa vardarbības pret sievietēm, tostarp vardarbības ģimenē, apkarošanas jautājumos savā Noslēguma ziņojumā par darbību (EG-TFV (2008)6) iesaka izveidot vienu šādu centru uz 200000 iedzīvotāju, ģeogrāfiski tos izvietojot tā, lai tie būtu pieejami gan laukos, gan pilsētās dzīvojošiem vardarbības upuriem. Termins „atbilstoši” izsaka to, ka sniegtajiem pakalpojumiem jābūt pielāgotiem vardarbības upuru vajadzībām.

26. pants. Aizsardzība un atbalsts bērniem, kas ir liecinieki

143. Ja vecāki vai citi ģimenes locekļi tiek pakļauti fiziskajai, seksuālajai vai psiholoģiskajai vardarbībai un ļaunprātīgai izmantošanai, tas nopietni ietekmē bērnus. Tas biedē, traumē un nelabvēlīgi ietekmē viņu attīstību.

144. Tāpēc 26. pantā ir noteikts pienākums nodrošināt to, ka, sniedzot pakalpojumus un palīdzību vardarbības upuriem, kam ir bērni, kuri kļuvuši par vardarbības lieciniekiem, tiek ņemtas vērā šo bērnu tiesības un vajadzības. Termins „bērni, kas ir liecinieki” attiecas ne tikai uz bērniem, kas bijuši klāt vardarbības laikā un bijuši tās tiešie liecinieki, bet arī uz bērniem, kuri, slēpdamies netālu no vardarbības izdarīšanas vietas, dzirdējuši kliegzienu un citas skaņas, kas liecina par vardarbību, un uz bērniem, kuri pakļauti šādas vardarbības ilgtermiņa sekām. Noteikti jāatzīst un jāņem vērā tas, ka bērni, kas ir liecinieki jebkādi vardarbībai, uz kuru attiecas šī Konvencija, ir kļuvuši par vardarbības upuriem, un viņiem ir tiesības uz atbalstu. Tāpēc otrajā daļā izteikts aicinājums vajadzības gadījumā veikt vecumam un attīstības līmenim atbilstošus psihosociālos pasākumus, kuru pamatā ir vislabākie iespējamie pierādījumi un kuri ir īpaši pielāgoti bērniem, lai viņi varētu pārvarēt savus traumatiskos pārdzīvojumus. Sniedzot visus pakalpojumus, pienācīgi jāņem vērā bērnu labākās intereses.

27. pants. Ziņošana

145. Prasot, lai Konvencijas dalībvalstis mudinātu ziņot ikvienu personu, kas bijusi par liecinieku tādu vardarbības aktu izdarīšanai, uz kuriem attiecas šī Konvencija, vai kam ir pamatots iemesls uzskatīt, ka šāds akts var tikt izdarīts, projekta autori vēlējas uzsvērt to, cik svarīga var būt indivīdu – draugu, kaimiņu, ģimenes locekļu, darbabiedru, pedagogu un citu sabiedrības locekļu – nozīme, lai pārtrauktu vardarbības noklusēšanu. Ikvienu Konvencijas dalībvalsts pati var noteikt, kurām kompetentajām iestādēm ir jāziņo šādos gadījumos. Tās var būt tiesībaizsardzības institūcijas, bērnu aizsardzības dienesti vai citi atbilstoši sociālie dienesti. Ar terminu „pamatots iemesls” saprot godprātīgu pārlicību, par kuru persona ziņo labā ticībā.

28. pants. Attiecīgo profesiju pārstāvju ziņojumi

146. Saskaņā ar šo pantu Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt attiecīgo profesiju pārstāvjiem, kurus parasti saista noteikumi par dienesta noslēpumu (piemēram, ārstiem un psihietriem), iespēju ziņot kompetentajām organizācijām vai iestādēm, ja tiem ir pamatots iemesls uzskatīt, ka ir izdarīts tāds smags vardarbības akts, uz kuru attiecas šī Konvencija, un ka ir gaidāmi atkārtoti smagi šādas vardarbības akti. Minētās prasības attiecībā uz ziņošanu ir kumulatīvas, un tās attiecas, piemēram, uz tipiskiem vardarbības ģimenē gadījumiem, kad vardarbības upuris ticis pakļauts smagiem vardarbības aktiem un ir ļoti iespējams, ka šāda vardarbība tiks izdarīta atkārtoti.

147. Svarīgi norādīt, ka šis noteikums neuzliek šiem attiecīgo profesiju pārstāvjiem pienākumu ziņot. Tas tikai dod šīm personām iespēju ziņot, nepārkāpjot konfidencialitātes noteikumus. Konfidencialitātes noteikumus paredz ne tikai tiesību akti; konfidencialitātes jautājumus un

konfidencialitātes noteikumu pārkāpumus var reglamentēt arī ētikas kodeksi vai profesionālās ētikas normas, kas attiecas uz dažādām attiecīgo profesiju pārstāvju grupām. Šajā noteikumā pausti centieni nodrošināt to, lai nekādi konfidencialitātes noteikumi neliegtu ziņot par smagiem vardarbības aktiem. Šā noteikuma mērķis drīzāk ir aizsargāt vardarbības upuru dzīvību un fizisko integritāti, nevis uzsākt kriminālizmeklēšanu. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt šādu iespēju attiecīgo profesiju pārstāvjiem, kas, rūpīgi izvērtējuši situāciju, vēlas aizsargāt vardarbības upurus.

148. Termins „atbilstošos apstākļos” nozīmē to, ka Konvencijas dalībvalstis var noteikt situācijas vai gadījumus, uz kuriem attiecas šis noteikums. Piemēram, Konvencijas dalībvalstis var 28. pantā noteikto pienākumu padarīt atkarīgu no nosacījuma, ka jāsaņem vardarbības upura iepriekšēja piekrišana, izņemot dažus konkrētus gadījumus, piemēram, ja vardarbības upuris ir nepilngadīgs vai nespēj aizsargāt sevi fizisku vai garīgu traucējumu dēļ. Turklāt Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums noteikt to attiecīgo profesiju pārstāvju kategorijas, uz kurām attiecas šis noteikums. Termins „konkrēti attiecīgo profesiju pārstāvji” attiecas uz tiem attiecīgo profesiju pārstāvjiem, kas, pildot savus pienākumus, nonāk saskarē ar sievietēm, vīriešiem un bērniem, kuri, iespējams, ir jebkādas tādas vardarbības upuri, uz ko attiecas šī Konvencija. Turklāt šis pants neskar tiesības, kuras saskaņā ar *ECHR* 6. pantu ir visiem, kas apsūdzēti par vardarbības aktiem, uz kuriem attiecas šī Konvencija, neatkarīgi no tā, vai ierosināts civilprocess vai kriminālprocess.

V nodaļa. Materiālās tiesības

149. Materiālo tiesību normas ir būtiska visu citu to Eiropas Padomes konvenciju sastāvdaļa, kas attiecas uz konkrētu vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas vai sliktas izturēšanās veidu apkarošanu. Pētot spēkā esošos tiesību aktus, kas attiecas uz vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, konstatēts, ka tajos joprojām pastāv nepilnības. Tāpēc jāstiprina tiesiskā aizsardzība un līdzekļi, ar kuriem panākama nodarītās pārestības izlīdzināšana, un, ieviešot izmaiņas visu dalībvalstu tiesību sistēmās, lai efektīvi novērstu un apkarotu šos vardarbības veidus, ir jāņem vērā pašreizējā labā prakse. Projekta autori ir pētījuši, kādi attiecīgie krimināltiesiskie, civiltiesiskie un administratīvi tiesiskie pasākumi jāievieš, lai nodrošinātu to, ka Konvencija attiecas uz dažādajām situācijām, kas saistītas ar attiecīgajiem vardarbības aktiem. Tāpēc šajā nodaļā ir noteikti daudzi preventīvie, aizsardzības un kompensācijas pasākumi vardarbības upuriem, kā arī soda pasākumi vardarbības izdarītājiem attiecībā uz tiem vardarbības aktiem, par kuru izdarīšanu jāparedz kriminālatbildība.

150. Šajā nodaļā noteikts pienākums nodrošināt ar daudzējādiem civiltiesiskās aizsardzības līdzekļiem, lai vardarbības upuriem būtu tiesības uz taisnīgumu un kompensāciju; šie līdzekļi galvenokārt vērsti pret vardarbības izdarītāju, bet daļa no tiem attiecas uz valsts iestādēm, kas nav pildījušas savu pienākumu pienācīgi veikt preventīvos un aizsardzības pasākumus.

151. Konvencijas V nodaļā noteikti arī vairāki noziedzīgie nodarījumi. Šāda valstu tiesību aktu saskaņošana sekmēs valsts un starptautiska līmeņa rīcību pret noziedzību vairāku iemeslu dēļ. Nereti valsts pasākumi, kas paredzēti, lai apkarotu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, netiek veikti sistemātiski, vai arī to veikšana netiek pabeigta, jo tiesību aktos ir nepilnības.

152. Krimināltiesisko pasākumu galvenais mērķis ir sniegt norādījumus Konvencijas dalībvalstīm efektīvas politikas īstenošanā, kuras mērķis ir izskaust vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē – vardarbību, kura diemžēl joprojām ir plaši izplatīta Eiropā un ārpus tās.

153. Projekta autori bija vienprātis par to, ka principā visām Konvencijā noteiktajām krimināltiesību normām ir jābūt dzimumneitrālām; tādējādi vardarbības upura vai vardarbības izdarītāja dzimums nebūtu noziedzīgā nodarījuma būtisks elements. Taču nevajadzētu liegt Konvencijas dalībvalstīm ieviest normas, kas attiecas uz konkrētu dzimumu.

154. Projekta autori nolēma, ka Konvencijai nav jāattiecas uz rīcību, ko reglamentē citas Eiropas Padomes konvencijas, īpaši Eiropas Padomes Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību (EPLS Nr. 197) un Eiropas Padomes Konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (EPLS Nr. 201).

155. Pienākumi, kas noteikti 33.–39. pantā paredz, ka Konvencijas dalībvalstīm jānodrošina tas, ka par krimināli sodāmu tiek atzīta konkrēta tīša rīcība. Projekta autori vienojušies par šādu formulējumu, lai liktu Konvencijas dalībvalstīm konkrēto rīcību atzīt par krimināli sodāmu. Taču Konvencija neliek tās dalībvalstīm ieviest konkrētas normas, ar kurām Konvencijā minētā rīcība obligāti jāatzīst par krimināli sodāmu. Ņemot vērā īpatnības, kas piemīt 40. pantā minētajai rīcībai (seksuāla rakstura aizskārums), projekta autori uzskatīja, ka par šo rīcību jāsaņem kriminālsods vai citāds juridisks sods. Visbeidzot, šajā nodaļā minētie nodarījumi ir minimums, par ko vienojušies projekta autori, un tas neliedz valsts tiesību aktos paredzēt vēl citus nodarījumus vai noteikt minētajos tiesību aktos augstākus standartus.

156. Saskaņā ar krimināltiesību vispārējiem principiem juridiski spēkā esoša piekrišana var noņemt kriminālatbildību. Turklāt šajā Konvencijā noteiktie kriminālsodi neattiecas uz tiesiski attaisnojamām darbībām, piemēram, darbībām, kas izdarītas paš aizsardzības nolūkā, aizsargājot īpašumu vai veicot nepieciešamās medicīniskās procedūras.

29. pants. Civillietas un tiesiskās aizsardzības līdzekļi

157. Šā panta pirmās daļas mērķis ir nodrošināt vardarbības upuriem, pret kuriem vērsta jebkāda vardarbība, uz ko attiecas šī Konvencija, iespēju izmantot valsts tiesību sistēmas paredzētos civiltiesiskās aizsardzības līdzekļus pret vardarbības izdarītāju. No vienas puses, tie ir tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas ļauj tiesām, kuras izskata civillietas, likt personai izbeigt konkrētu rīcību, atturēties no konkrētas rīcības turpmāk vai likt personai veikt konkrētu darbību (tiesas aizliegumi). Šādus civiltiesiskās aizsardzības līdzekļus var izmantot, piemēram, lai palīdzētu meitenēm un zēniem, kuri varētu tikt apprecināti pret savu gribu, atgūt pasi vai citus svarīgus dokumentus no kādas personas, kas tos aiztur pret viņu gribu (vecāki, aizbildņi vai citi ģimenes locekļi). Šādi tiesas aizliegumi palīdz nodrošināt aizsardzību pret vardarbības aktiem.

158. No otras puses, atkarībā no Konvencijas dalībvalsts tiesiskā regulējuma šajā pantā paredzētie civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi var būt arī tiesas rīkojumi, kas īpaši attiecas uz vardarbības aktiem, kuri ir šīs Konvencijas darbības jomā, piemēram, aizsardzības rīkojumi, ierobežojoši rīkojumi un aizliegums uzmākties, kā minēts 53. pantā. Šie aizliegumi ir īpaši piemēroti gadījumos, kad notikusi vardarbība ģimenē, un tie papildina tūlītējo – nereti īstermiņa – aizsardzību, ko nodrošina 52. pantā minētie ārkārtas aizliegumi tuvoties tūlīt pēc vardarbības akta.

159. Turklāt civiltiesību aktiem būtu jānodrošina tiesiskās aizsardzības līdzekļi pret goda aizskārumsu un apmelojumsu saistībā ar vajāšanu un seksuāla rakstura aizskārumsu gadījumos, kad uz šādiem aktiem neattiecas Konvencijas dalībvalstu krimināltiesību akti.

160. Visus civiltiesiskos rīkojumus izsniedz pēc vardarbības upura vai atkarībā no tiesību sistēmas pēc trešās personas lūguma, un tos nevar izsniegt *ex officio*.

161. Aplūkojamā panta pirmās daļas mērķis ir nodrošināt vardarbības upurus ar civiltiesiskās aizsardzības līdzekļiem pret vardarbības izdarītāju, bet otrās daļas mērķis – nodrošināt viņus ar civiltiesiskās aizsardzības līdzekļiem pret valsts iestādēm, kas nav pildījušas savu pienākumu veikt vajadzīgos preventīvos vai aizsardzības pasākumus.

162. Tas atkārtoti atbildības principu, kas jāievēro valsts iestādēm, kurām saskaņā ar šīs Konvencijas 5. pantu ir pienākums ar pienācīgu rūpību novērst un izmeklēt šīs Konvencijas darbības jomā esošos vardarbības aktus un sodīt par šādu vardarbības aktu izdarīšanu. Ja šis pienākums netiek pildīts, tad var iestāties juridiskā atbildība, un civiltiesību aktos jāparedz tiesiskās aizsardzības līdzekļi par šā pienākuma nepildīšanu. Šie tiesiskās aizsardzības līdzekļi cita starpā ir civiltiesiskā kaitējuma atlīdzināšanas prasība par nolaidību un rupju nolaidību. Valsts iestāžu civiltiesiskās atbildības apjomu reglamentē Konvencijas dalībvalsts tiesību akti, un tām ir rīcības brīvība izlemt, kāda nolaidība ir pamats prasības izvirzīšanai.

163. Aplūkojamā panta otrajā daļā noteiktais pienākums atbilst Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei, kas attiecas uz gadījumiem, kad valsts iestādes nav pildījušas savus pozitīvos pienākumus saskaņā ar *ECHR* 2. pantu (tiesības uz dzīvību). Savos spriedumos lietā *Osman* pret Apvienoto Karalisti un lietā *Opuz* pret Turciju Tiesa nospriedusi, ka tad, „ja ir sūdzība par to, ka valsts iestādes pārkāpušas savu pozitīvo pienākumu aizsargāt tiesības uz dzīvību saistībā ar savu iepriekš minēto pienākumu novērst un aizliegt nodarījumus pret personu, šīs personas labā nepieciešams konstatēt, ka šīs iestādes attiecīgajā laikā zinājušas vai tām vajadzējis zināt par to, ka pastāv faktiski un tūlītēji konkrētu indivīdu vai indivīdu grupas dzīvības apdraudējums, pret kuriem trešā persona izdara krimināli sodāmas darbības, un ka šīs iestādes nav veikušas to pilnvarās ietilpstošos pasākumus, kas, pamatoti novērtējot, tām būtu bijuši jāveic, lai novērstu šo apdraudējumu”. Tiesa skaidri noteikusi, ka atbildība iestājas ne tikai par rupju nolaidību vai pienākuma aizsargāt dzīvību tīšu neievērošanu.

164. Gadījumos, kad iestājas vardarbības upura nāve, spēkā esošos tiesiskās aizsardzības līdzekļus var izmantot šā upura pēcnācēji.

30. pants. Kompensācija

165. Šis pants paredz tiesības uz kompensāciju par kaitējumu, kas nodarīts, izdarot šajā Konvencijā aprakstītos nodarījumus. Aplūkojamā panta pirmajā daļā noteikts princips, ka vardarbības izdarītājs ir galvenais atbildīgais par nodarīto kaitējumu un viņam ir pienākums veikt restitūciju.

166. Kompensāciju var saņemt arī no apdrošināšanas sabiedrībām vai valsts finansētiem medicīniskās un sociālās palīdzības dienestiem. Aplūkojamā panta otrā daļa arī valstij uzliek pienākumu piešķirt kompensāciju. Valsts tiesību aktos var paredzēt nosacījumus kompensācijas saņemšanai, piemēram, paredzēt prasību, ka vardarbības upurim vispirms kompensācija jāprasa no vardarbības izdarītāja. Projekta autori uzsvēruši to, ka valsts piešķir kompensāciju gadījumos, kad vardarbības upurim nodarīti smagi miesas bojājumi vai veselības traucējumi. Jāpiebilst, ka ar terminu „miesas bojājumi” cita starpā saprot miesas bojājumus, kas izraisījuši vardarbības upura nāvi, un ka termins „veselības traucējumi” attiecas arī uz smagiem psiholoģiskajiem kaitējumiem, kurus radījusi psiholoģiskā vardarbība, kas minēta 33. pantā. Lai gan minētais pants paredz to, ka valsts piešķir kompensāciju tikai par „smagiem” miesas bojājumiem vai veselības traucējumiem, tas neliedz Konvencijas dalībvalstīm paredzēt labvēlīgākus kompensācijas mehānismus vai noteikt augstāko un/vai zemāko robežu jebkurai kompensācijas daļai, kas jāmaksā valstij, vai visām minētajām daļām. Šis noteikums nekādā

ziņā neskar Eiropas Konvencijas par kompensāciju vardarbīgu noziegumu upuriem (ELS Nr. 116) dalībvalstu pienākumus.

167. Valstij uzliktais pienākums piešķirt kompensāciju neliedz Konvencijas dalībvalstīm regresa kārtībā prasīt samaksāto kompensāciju no vardarbības izdarītāja ar nosacījumu, ka tiek pienācīgi ievērota vardarbības upura drošība. Atsauce uz vardarbības upura drošību nozīmē to, ka Konvencijas dalībvalstīm jānodrošina tas, lai, veicot jebkādus pasākumus, kas nepieciešami kompensācijas pieprasīšanai no vardarbības izdarītāja, tiktu pienācīgi apsvērts, kādas sekas šiem pasākumiem var būt uz vardarbības upura drošību. Minētais īpaši attiecas uz situācijām, kad vardarbības izdarītājs vēlas atriebties vardarbības upurim par to, ka viņam jāmaksā valstij kompensācija.

168. Šis noteikums neliedz valstij izmaksāt vardarbības upurim iepriekšēju kompensāciju. Ir gadījumi, kad vardarbības upuri, kam šķietami nepieciešama palīdzība, nevar sagaidīt bieži vien sarežģītās tiesvedības iznākumu. Šādos gadījumos Konvencijas dalībvalstis var paredzēt to, ka valsts vai kompetentā iestāde var celt regresa prasību kompensācijas summas apmērā tās personas vārdā, kam izmaksāta kompensācija, vai paredzēt to, ka gadījumos, kad persona, kurai izmaksāta kompensācija, saņēmusi atlīdzību no citiem avotiem, valsts vai kompetentā iestāde var pilnīgi vai daļēji atprasīt piešķirto naudas summu.

169. Gadījumos, kad valsts izmaksājusi vardarbības upurim kompensāciju, jo vardarbības izdarītājs nevēlas vai nespēj izpildīt tiesas nolēmumu par kompensācijas piešķiršanu, valsts var vērst regresa prasījumu pret vardarbības izdarītāju.

170. Lai nodrošinātu ar valsts kompensāciju, Konvencijas dalībvalstis var izveidot valsts kompensēšanas shēmas, kā noteikts Eiropas Konvencijas par kompensāciju vardarbīgu noziegumu upuriem 5. un 6. pantā.

171. Jāpiebilst, ka attiecībā uz šā panta otro daļu var izdarīt atrunas saskaņā ar šīs Konvencijas 78. panta otro daļu. Iespēja izdarīt atrunas neskar Konvencijas dalībvalstu saistības saskaņā ar citiem starptautisko tiesību aktiem šajā jomā, piemēram, saskaņā ar iepriekš minēto Eiropas Konvenciju par kompensāciju vardarbīgu noziegumu upuriem.

172. Tā kā daudzi vardarbības upuri, pret kuriem vērsta vardarbība, uz ko attiecas šī Konvencija, var nebūt tās Konvencijas dalībvalsts pilsoņi, kuras teritorijā noziedzīgais nodarījums izdarīts, valsts pienākums izmaksāt kompensāciju jāattiecina arī uz personām, kas nav tās pilsoņi.

173. Aplūkojamā panta trešās daļas mērķis ir nodrošināt to, ka kompensācija tiek piešķirta saprātīgā, tas ir, atbilstošā, termiņā.

174. Svarīgi norādīt, ka kompensāciju var piespriest ne tikai saskaņā ar civiltiesību vai administratīvo tiesību aktiem, bet arī saskaņā ar krimināltiesību aktiem kā daļu no kriminālsoda.

31. pants. Aizgādība, saskarsmes tiesības un drošība

175. Šā noteikuma mērķis ir nodrošināt to, ka tiesu varas iestādes, lemjot par tādu rīkojumu izdošanu, kas nosaka saskarsmes tiesības, ņem vērā tādas vardarbības gadījumus, uz kuriem attiecas šī Konvencija. Minētais attiecas uz tiesas rīkojumiem, kas reglamentē bērnu saskarsmi ar viņu vecākiem un citām personām, kurus ar šiem bērniem saista ģimenes saites. Pieņemot lēmumus par aizgādību un saskarsmes tiesību apjomu, līdzās citiem faktoriem jāņem vērā ne

tikai pret bērniem, bet arī pret bērnu nevardarbīgiem aprūpētājiem vērstas vardarbības gadījumi.

176. Aplūkojamā panta otrā daļa attiecas uz tādu sarežģītu problēmu kā vardarbības upuru un liecinieku tiesību un drošības garantēšana, vienlaikus ievērojot vardarbības izdarītāju vecāku tiesības. Proti, gadījumos, kad notikusi vardarbība ģimenē, bieži vien vienīgā saikne, kas pastāv starp vardarbības upuri un vardarbības izdarītāju, ir jautājumi, kuri saistīti ar viņu kopīgajiem bērniem. Daudziem vardarbības upuriem un viņu bērniem tas, ka tiek ievērots rīkojums, kas nosaka saskarsmes tiesības, var radīt nopietnu drošības apdraudējumu, jo bieži vien šie rīkojumi paredz satikšanos ar vardarbības izdarītāju klātienē. Tāpēc šajā daļā noteikts pienākums nodrošināt to, ka vardarbības upuri un viņu bērni tiek pasargāti no turpmāka kaitējuma nodarīšanas.

32. pants. Piespiedu laulību civiltiesiskās sekas

177. Šis pants attiecas uz piespiedu laulību civiltiesiskajām sekām un nodrošina to, ka šādas laulības var „apstrīdēt, anulēt vai šķirt”. Šajā pantā laulības „apstrīdēšana” nozīmē to, ka laulība tiek uzskatīta par spēkā esošu, bet to var atzīt par spēkā neesošu, ja to apstrīd kāds no abiem laulātajiem; „anulētai” laulībai nav nekādu tiesisko seku neatkarīgi no tā, vai kāds no laulātajiem to apstrīd. „Šķirta” laulība, piemēram, laulības šķiršanas gadījumā, zaudē tiesiskās sekas tikai tās šķiršanas dienā. Projekta autori ņēmuši vērā to, ka šā panta konkrēta īstenošana saistībā ar izmantotajiem terminiem („apstrīdēt”, „anulēt”, „šķirt”) var atšķirties atkarībā no Konvencijas dalībvalstu civiltiesību aktos noteiktajiem jēdzieniem.

178. Ir svarīgi, lai tiesiskās darbības, kas paredzētas šajā noteikumā, būtu viegli veicamas un neuzliktu vardarbības upuriem pārmērīgu finansiālu un administratīvu slogu. Tas nozīmē to, ka neviena procedūra, kas paredzēta, lai anulētu vai šķirtu piespiedu laulības, nedrīkst vardarbības upuriem radīt nepārvaramas grūtības vai netieši radīt finansiālus sarežģījumus. Turklāt laulību izbeigšanas veids nedrīkst ietekmēt piespiedu laulību upuru tiesības.

33. pants. Psiholoģiskā vardarbība

179. Šis pants attiecas uz nodarījumu, ko sauc par psiholoģisko vardarbību. Projekta autori ir vienojušies, ka jāparedz kriminālsods par tīšu rīcību, ar kuru, izmantojot piespiešanu vai draudus, nopietni kaitē personas psiholoģiskajai integritātei. Tas, kā interpretēt vārdu „tīša”, ir jānosaka valsts tiesību aktos, bet prasība par tīšu rīcību attiecas uz visiem nodarījuma elementiem.

180. Šāds nodarījums ir tīša rīcība, ar kuru nopietni kaitē personas psiholoģiskajai integritātei un kuru var izdarīt dažādos veidos un ar dažādiem paņēmieniem. Konvencija nenosaka to, ko nozīmē nopietns kaitējums. Lai šis noteikums attiektos uz minēto rīcību, tai jābūt izdarītai, izmantojot piespiešanu vai draudus.

181. Šis noteikums drīzāk attiecas uz ilgstošu uzvedību, nevis uz atsevišķu gadījumu. Tā nolūks ir atklāt tādas vardarbīgas rīcības modeļa kriminālo būtību, kas laika gaitā notiek ģimenē vai ārpus tās. Psiholoģiskā vardarbība bieži notiek pirms fiziskās un seksuālās vardarbības starp tuviniekiem (vardarbība ģimenē) vai tās laikā. Taču tā var notikt arī citā vidē, piemēram, darba vietā vai skolā. Noteikti jāuzsver tas, ka atbilstoši šīs Konvencijas 78. panta trešajai daļai ikviena valsts vai Eiropas Savienība var paziņot, ka tā saglabā tiesības kriminālsodu vietā paredzēt citus sodus par psiholoģisko vardarbību. Projekta autoru nolūks bija saglabāt Konvencijā kriminalizācijas principu attiecībā uz psiholoģisko vardarbību, vienlaikus paužot

piekāpīgu attieksmi, ja kādas Konvencijas dalībvalsts tiesību sistēmā par konkrēto rīcību kriminālsodu vietā paredzēts cits sods. Tomēr neatkarīgi no tā, vai Konvencijas dalībvalstis izvēlas noteikt kriminālsodus vai citus sodus, šiem sodiem jābūt efektīviem, samērīgiem un preventīviem.

34. pants. Vajāšana

182. Šis pants attiecas uz nodarījumu, ko sauc par vajāšanu, – tādu tīšu rīcību, kad pret citu personu vairākkārt tiek vērsti draudi, kuri liek šai personai baidīties par savu drošību. Tā ir jebkāda tāda atkārtota draudīga izturēšanās pret konkrētu personu, kas iedveš šai personai bailes. Draudīga izturēšanās var būt vairākkārtēja citas personas izsekošana, iesaistīšanās nevēlamā saskarsmē ar citu personu vai paziņošana citai personai par to, ka tā tiek novērota. Tā var būt fiziska sekošana vardarbības upurim, ierodoties viņa darba vietā, sporta vai izglītības iestādē, kā arī sekošana vardarbības upurim virtuālajā pasaulē (tērzētavās, sociālo tīklu tīmekļa vietnēs u. c.). Iesaistīšanās nevēlamā saskarsmē ir arī aktīva sazināšanās ar vardarbības upuri, izmantojot jebkādas pieejamos sakaru līdzekļus, tostarp mūsdienu sakaru līdzekļus un IST.

183. Turklāt draudīga izturēšanās var būt arī tāda rīcība kā citas personas īpašuma demolēšana, tās personisko lietu bojāšana, uzbrukumi personas iemīļotam dzīvniekam, viltotas identitātes izveidošana vai nepatiesas informācijas izplatīšana tiešsaistē.

184. Lai šis pants attiektos uz šādu draudīgu izturēšanos, tai jābūt veiktai tīši un ar nolūku iedvest bailes vardarbības upurim.

185. Šis pants attiecas uz rīcību, kas ietver atkārtotus nozīmīgus notikumus. Tā nolūks ir atklāt tādas vardarbīgas rīcības modeļa kriminālo būtību, kuras atsevišķie elementi, ja tie tiek apskatīti atsevišķi, ne vienmēr ir nelikumīga darbība. Tas attiecas uz rīcību, kas tieši vērsta pret vardarbības upuri. Tomēr Konvencijas dalībvalstis šo pantu var attiecināt arī uz rīcību, kas vērsta pret jebkuru personu vardarbības upura sociālajā vidē, tostarp pret ģimenes locekļiem, draugiem un darbabiedriem. Vajāšanas upuru pieredze liecina, ka daudzi minētās vardarbības izdarītāji vajā ne tikai savu faktisko upuri, bet bieži vien arī šā vardarbības upura tuvus radniekus un draugus. Bieži vien tas būtiski palielina baiļu sajūtu un liedz kontrolēt situāciju, tāpēc šis pants attiecas arī uz šādiem gadījumiem.

186. Visbeidzot, tāpat kā attiecībā uz psiholoģisko vardarbību, 78. panta trešajā daļā noteikts – ikviena valsts vai Eiropas Savienība var paziņot to, ka tā saglabā tiesības kriminālsodu vietā paredzēt citus sodus, ja vien tie ir efektīvi, samērīgi un preventīvi. Ierobežojošs rīkojums nav kriminālsods, tāpēc attiecībā uz to nav iespējams izdarīt atrunas. Vēlreiz jāuzsver – projekta autoru nolūks bija saglabāt kriminalizācijas principu attiecībā uz vajāšanu, vienlaikus paužot piekāpīgu attieksmi, ja kādas Konvencijas dalībvalsts tiesību sistēmā par vajāšanu kriminālsodu vietā paredzēti citi sodi.

35. pants. Fiziskā vardarbība

187. Ar šo pantu par krimināli sodāmiem tiek atzīti tīši fiziskās vardarbības akti, kuri vērsti pret citu personu, neatkarīgi no tā, kādā sakarībā tie notiek.

188. Termins „fiziskā vardarbība” attiecas uz miesas bojājumiem, kas nodarīti, lietojot tiešu un pretlikumīgu fizisko spēku. Tas attiecas arī uz vardarbību, kuras dēļ iestājusies vardarbības upura nāve.

36. pants. Seksuālā vardarbība, tostarp izvarošana

189. Šis pants paredz to, ka seksuālā vardarbība, tostarp izvarošana, ir noziedzīgs nodarījums. Tā pirmā daļa attiecas uz jebkādam seksuālām darbībām ar citu personu, kas notiek bez šīs personas labprātīgas piekrišanas un kas izdarītas tīši. To, kā interpretēt vārdu „tīši”, jānosaka valsts tiesību aktos, taču prasība par to, ka rīcībai jābūt izdarītai tīši, attiecas uz visiem noziedzīgā nodarījuma elementiem.

190. Aplūkojamā punkta a) apakšpunkts attiecas uz vaginālu, anālu vai orālu penetrāciju citas personas ķermenī, kas notiek bez šīs personas piekrišanas. Šādu penetrāciju var izdarīt ar ķermeņa daļu vai priekšmetu. Paredzot to, ka konkrētajai darbībai ir jābūt penetrācijai, projekta autori vēlējušies konkretizēt šā noteikuma darbības jomu un izvairīties no interpretācijas problēmām. Termins „seksuāla” norāda to, ka konkrētajai darbībai ir seksuāla nozīme. Tas neattiecas uz darbībām, kam nav šādas nozīmes vai zemteksta. Šā punkta b) apakšpunkts attiecas uz visām seksuālajām darbībām, kuras cenšas izdarīt ar personu bez šīs personas piekrišanas, neveicot penetrāciju. Visbeidzot, c) apakšpunkts attiecas uz situācijām, kad vardarbības upurim bez viņa piekrišanas liek veikt vai piekrist veikt seksuālas darbības ar citu personu, kas nav vardarbības izdarītājs. Vardarbīgās attiecībās vardarbības upuri bieži tiek piespiesti veikt seksuālas darbības ar personu, ko izvēlas vardarbības izdarītājs. Šā punkta c) apakšpunkta mērķis ir aptvert visus gadījumus, kad vardarbības izdarītājs nav persona, kas izdara seksuālo darbību, bet persona, kura liek vardarbības upurim veikt seksuālu darbību ar trešo personu ar nosacījumu, ka šī rīcība saistīta ar tīšu rīcību, kas krimināli sodāma atbilstoši Konvencijas 36. pantam.

191. Novērtējot nodarījumu sastāva elementus, Konvencijas dalībvalstīm jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse. Šajā saistībā projekta autori attiecībā uz veicamo interpretāciju vēlējušies atgādināt par 2003. gada 4. decembra spriedumu lietā *M.C.* pret Bulgāriju, kurā Tiesa noteikusi, ka tā ir „pārliecināta par to, ka tad, ja pastāv nelokāma pieeja attiecībā uz kriminālvajāšanas uzsākšanu par nodarījumiem pret dzimumneaizskaramību, piemēram, visos gadījumos tiek pieprasīti pierādījumi par fizisku pretošanos, pastāv risks, ka noteikti izvarošanas veidi paliks nesodīti un tādējādi tiks apdraudēta personas seksuālā neatkarība. Ņemot vērā pašreizējos standartus un tendences šajā jomā, jāuzskata, ka dalībvalstu pozitīvais pienākums saskaņā ar Konvencijas 3. un 8. pantu ir sodīt un veikt efektīvu kriminālvajāšanu par jebkādu seksuālu darbību, kas izdarīta bez piekrišanas, arī tajos gadījumos, kad vardarbības upuris nav izrādījis fizisku pretestību” (166. punkts). Tiesa arī norādījusi: „Neatkarīgi no tā, kādu formulējumu izvēlēties likumdevējs, daudzās valstīs kriminālvajāšana par seksuālām darbībām, kas izdarītas bez piekrišanas, visos gadījumos praksē tiek uzsākta, interpretējot attiecīgajos tiesību aktos noteiktos terminus („piespiešana”, „vardarbība”, „spaidi”, „draudi”, „viltība”, „negaidīta pārsteigšana” un citus) un pierādījumus izvērtējot atbilstoši kontekstam” (161. punkts).

192. Lai uzsāktu kriminālvajāšanu par šādu nodarījumu, pierādījumi jāizvērtē atbilstoši kontekstam, lai katrā konkrētajā gadījumā konstatētu, vai vardarbības upuris labprātīgi piekritis izdarītajai seksuālajai darbībai. Veicot šādu novērtējumu, jāapzinās daudzie veidi, kā vardarbības upuri ar savu uzvedību var reaģēt uz seksuālo vardarbību un izvarošanu, un šā novērtējuma pamatā nedrīkst būt vienīgi pieņēmumi par tipisku uzvedību šādos gadījumos. Vienlīdz svarīgi ir nodrošināt to, ka to tiesību normu interpretāciju, kas attiecas uz izvarošanu, un kriminālvajāšanas uzsākšanu vardarbības gadījumos, neietekmē dzimumu stereotipi un mīti par vīriešu un sieviešu seksualitāti.

193. Lai īstenotu šo noteikumu, Konvencijas dalībvalstīm ir jāpieņem krimināltiesību akti,

kuros ietverta koncepcija par labprātīgas piekrišanas neesamību jebkādu a)–c) apakšpunktā uzskaitīto seksuālo darbību veikšanai. Taču Konvencijas dalībvalstis var izlemt, kāds būs šādu tiesību aktu konkrētais formulējums un kādi faktori, pēc to uzskatiem, liecina, ka piekrišana nav bijusi labprātīga. Aplūkojamā panta otrā daļa vienīgi precizē to, ka piekrišanai jābūt labprātīgai, paužot personas brīvu gribu, ko novērtē atbilstoši konkrētajiem apstākļiem.

194. Šā panta trešā daļa paredz, ka Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt to, ka šie noziedzīgie nodarījumi – seksuālā vardarbība un izvarošana –, kas paredzēti šajā Konvencijā, ir visas seksuālās darbības, kuras izdarītas bez piekrišanas, neatkarīgi no tā, kādas ir vardarbības izdarītāja un vardarbības upura savstarpējās attiecības. Seksuālā vardarbība un izvarošana ir izplatīts veids, kā izrādīt spēku un varu vardarbīgās attiecībās, un tā ir iespējama gan attiecību izbeigšanas laikā, gan pēc attiecību izbeigšanas. Ir svarīgi nodrošināt to, ka šādas darbības tiek atzītas par krimināli sodāmām un par tām tiek uzsākta kriminālvajāšana arī tad, ja tās izdarītas ar pašreizējo vai bijušo laulāto vai partneri, kā to nosaka valsts tiesību akti.

37. pants. Piespiedu laulības

195. Šis pants paredz to, ka piespiedu laulības ir noziedzīgs nodarījums. Ir piespiedu laulību upuri, ko piespiež noslēgt laulību tās valsts teritorijā, kurā tie dzīvo (pirmā daļa), un ir tādi piespiedu laulību upuri, kurus vispirms aizved uz citu valsti – bieži vien uz viņu priekšteču valsti – un tur piespiež noslēgt laulību ar šīs valsts iedzīvotāju (otrā daļa). Tāpēc projekta autoriem šķita svarīgi iekļaut šajā noteikumā divus rīcības veidus: personas piespiešanu noslēgt laulību un personas aizvilināšanu uz citu valsti, lai piespiestu šo personu noslēgt laulību.

196. Šā panta pirmā daļa paredz par krimināli sodāmu atzīt pieaugušā vai bērna piespiešanu noslēgt laulību. Termins „piespiešana” nozīmē fizisko vai psiholoģisko varu, ko pauž, lietojot piespiešanu jeb spaidus. Nodarījums ir pabeigts, kad ir noslēgta laulība, kuras noslēgšanai vismaz viena no pusēm iepriekš minēto apstākļu dēļ nav devusi labprātīgu piekrišanu.

197. Aplūkojamā panta otrā daļa paredz par krimināli sodāmu atzīt personas aizvilināšanu uz citu valsti ar nolūku piespiest šo personu noslēgt laulību pret tās gribu. Nav nepieciešams, lai šī laulība tiktu noslēgta. Termins „aizvilināšana” attiecas uz tādu rīcību, kad vardarbības izdarītājs ar viltu liek vardarbības upurim doties uz citu valsti, piemēram, izmantojot kādu ieganstu vai izdomājot kādu iemeslu, piemēram, to, ka jāapciemo slims ģimenes loceklis. Ir jābūt nolūkam aizvilināt personu uz citu valsti, kā arī nodomam piespiest šo personu noslēgt laulību šajā valstī. Projekta autoriem šķita, ka šī darbība jāietver Konvencijas dalībvalstu krimināltiesību aktos, lai ievērotu standartus, kas noteikti juridiski saistošajos starptautisko tiesību aktos.

38. pants. Sieviešu dzimumorgānu kropļošana

198. Savas būtības dēļ sieviešu dzimumorgānu kropļošana (SDK) ir viens no tiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas pārkāpj šīs Konvencijas krimināltiesību daļas dzimumu neitralitātes principu. Sieviešu dzimumorgānu kropļošana ir noziedzīgs nodarījums, kura upuri neizbēgami ir sievietes vai meitenes. Šā panta mērķis ir atzīt par krimināli sodāmu jebkādu tradicionālu praksi, saskaņā ar kuru tiek nogrieztas atsevišķas sieviešu dzimumorgānu daļas un kuru atsevišķas kopienas piekropj attiecībā uz savām sievietēm. Projekta autoriem šķita svarīgi noteikt to, ka sieviešu dzimumorgānu kropļošana saskaņā ar šo Konvenciju ir noziedzīgs nodarījums, jo šāda prakse rada nelabojamu kaitējumu uz mūžu, un to parasti veic bez vardarbības upura piekrišanas.

199. Šā panta a) punkts par krimināli sodāmām atzīst sieviešu *labia majora*, *labia minora* vai *clitoris* pilnīgu vai daļēju ekscīziju, infibulāciju vai citādu kropļošanu, tostarp arī tad, ja to veic profesionāli medicīnas darbinieki, kā tas noteikts Pasaules Veselības organizācijas Pasaules Veselības asamblejas Rezolūcijā 61.16 par paātrinātu rīcību nolūkā izskaust sieviešu dzimumorgānu kropļošanu. Termins „ekscīzija” nozīmē daļēju vai pilnīgu *clitoris* un *labia majora* izgriešanu. Savukārt „infibulācija” attiecas uz *labia majora* pievēršanu, daļēji sašujot kopā vulvas ārējās lūpas, lai sašaurinātu vaginālo atveri. Termins „citāda kropļošana” attiecas uz visiem pārējiem sieviešu dzimumorgānu fiziskas izmainīšanas veidiem.

200. Savukārt b) punkts attiecas uz palīdzību vardarbības izdarītājam veikt a) punktā minētās darbības, piespiežot vai atvedot sievieti, lai viņai izdarītu *labia majora*, *labia minora* vai *clitoris* ekscīziju, infibulāciju vai kropļošanu. Šis punkts attiecas tikai uz pieaugušiem vardarbības upuriem.

201. Aplūkojamā panta c) punkts par krimināli sodāmu atzīst palīdzību vardarbības izdarītājam veikt a) punktā minētās darbības, pamudinot, piespiežot vai atvedot meiteni, lai viņai izdarītu *labia majora*, *labia minora* vai *clitoris* ekscīziju, infibulāciju vai kropļošanu. Šis punkts attiecas uz vardarbības upuriem, kas ir meitenes, un gadījumiem, kad kāda persona, proti, vecāki, vecvecāki vai citi radnieki, piespieduši savu meitu vai radnieci pakļauties minētajai procedūrai. Projekta autoriem šķita svarīgi nošķirt vardarbības upurus, kas ir pieaugušie, no vardarbības upuriem, kas ir bērni, jo viņi nevēlējas, lai par krimināli sodāmu tiktu atzīta sieviešu pamudināšana pakļauties a) punktā minētajām darbībām.

202. Piemērojot b) un c) punktu, nav nepieciešams konstatēt, vai persona noziedzīgo nodarījumu izdarījusi tīši, jo šo noziedzīgo nodarījumu var izdarīt tikai ar tīšu rīcību – piespiešanu, atvešanu vai pamudināšanu. Arī a) punktā minētās darbības var izdarīt vienīgi ar personas tīšu rīcību.

39. pants. Piespiedu aborts un piespiedu sterilizācija

203. Šis pants par krimināli sodāmām atzīst konkrētas tīši veiktas darbības saistībā ar sievietes dabisko reproduktīvo spēju. Arī šis noteikums pārkāpj šīs Konvencijas krimināltiesību daļas dzimumu neitralitātes principu.

204. Šā panta a) punkts paredz to, ka piespiedu aborta izdarīšana sievietei vai meitenei ir noziedzīgs nodarījums. Tas nozīmē tīšu grūtniecības pārtraukšanu, ja pirms tam nav saņemta vardarbības upura apzināta piekrišana. Grūtniecības pārtraukšana ir jebkura no daudzējādajām procedūrām, kas izraisa augļa izstumšanu. Lai šis pants attiektos uz abortu, tam jābūt izdarītam, pirms tam nesaņemot vardarbības upura apzinātu piekrišanu. Tas attiecas uz visiem abortiem, kas izdarīti bez pilnīgi apzināta lēmuma, kuru pieņēmis vardarbības upuris.

205. Savukārt b) punkts paredz to, ka sieviešu un meiteņu piespiedu sterilizācija ir noziedzīgs nodarījums. Šis noziedzīgais nodarījums ir izdarīts, ja notikusi ķirurģiska iejaukšanās, kuras mērķis vai sekas ir sievietes vai meitenes dabisko reproduktīvo spēju pārtraukšana, un ja tā ir notikusi, pirms tam no šīs sievietes vai meitenes nesaņemot apzinātu piekrišanu. Termins „sterilizācija” attiecas uz jebkuru tādu procedūru, kura izraisa dabisko reproduktīvo spēju zudumu. Tāpat kā a) punktā minētajam noziedzīgajam nodarījumam, arī sterilizācijai jābūt izdarītai, iepriekš nesaņemot vardarbības upura apzinātu piekrišanu. Minētais attiecas uz ikvienu sterilizāciju, kas izdarīta bez pilnīgi apzināta lēmuma, kuru pieņēmis vardarbības upuris, saskaņā ar standartiem, kas noteikti Konvencijā par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā: konvencijā par cilvēktiesībām un biomedicīnu (ELS Nr. 164).

206. Šis Konvencijas mērķis nav atzīt par krimināli sodāmām visas medicīniskās darbības vai ķirurģiskās operācijas, kas tiek veiktas, piemēram, lai palīdzētu sievietei, glābjot viņas dzīvību, vai lai palīdzētu sievietei, kura nespēj paust savu piekrišanu. Šā noteikuma mērķis drīzāk ir uzsvērt to, cik svarīgi ir respektēt sieviešu reproduktīvās tiesības, ļaujot sievietēm brīvi lemt par savu bērnu skaitu un to vecuma starpību un nodrošinot viņām piekļuvi atbilstoši informācijai par dabisko reprodukciju un ģimenes plānošanu.

40. pants. Seksuāla rakstura aizskārums

207. Šajā pantā noteikts princips, ka par seksuāla rakstura aizskārumu ir krimināli vai „citādi” juridiski jā soda, un tas nozīmē to, ka projekta autori vēlējas dot Konvencijas dalībvalstīm iespēju pašām noteikt to, kāds sods jāsaņem vardarbības izdarītājam, kas izdarījis šo konkrēto nodarījumu. Lai gan, ņemot vērā visus apstākļus, būtu labāk, ja šajā pantā minēto rīcību reglamentētu krimināltiesības, projekta autori ir atzinuši, ka daudzu valstu tiesību sistēmās seksuāla rakstura aizskārums reglamentē civiltiesību vai darba tiesību akti. Tāpēc Konvencijas dalībvalstis var izvēlēties, vai par seksuāla rakstura aizskārums paredzēt kriminālsodus, administratīvos sodus vai citus juridiskus sodus.

208. Uzvedība, uz kuru attiecas šis noteikums, var būt daudzējāda. Ir trīs galvenie šādas uzvedības veidi: verbāla, neverbāla un fiziska vardarbības upurim nevēlama seksuālā uzvedība. Ar verbālu uzvedību saprot vardarbības izdarītāja izteiktos vārdus vai izdotās skaņas, piemēram, jokus, jautājumus, piezīmes, un tos var paust mutiski vai rakstiski. Savukārt neverbāla uzvedība ir tāda vardarbības izdarītāja izpausme vai sazināšanās, kad netiek izmantoti vārdi vai skaņas, bet, piemēram, sejas izteiksme, žesti vai simboli. Fiziska uzvedība ir vardarbības izdarītāja jebkāda seksuālā uzvedība, piemēram, saskare ar vardarbības upura ķermeni. Lai uz šiem uzvedības veidiem attiektos minētais pants, tiem – tāpat kā 36. pantā minētajai uzvedībai – jābūt seksuāliem. Turklāt jebkuram no minētajiem uzvedības veidiem jābūt nevēlamam vardarbības upurim, tas nozīmē, vardarbības izdarītāja uzspiestam. Turklāt minēto darbību mērķim jābūt vardarbības upura cieņas aizskaršanai. Šāds aizskārums ir noticis tad, ja minētā darbība ir radījusi iebiedējošu, naidīgu, pazemojošu, apkaunojošu vai uzbrūkošu vidi. Šā noteikuma nolūks ir atklāt tādas uzvedības modeli, par kuras atsevišķajām epizodēm, ja tās tiek apskatītas atsevišķi, ne vienmēr gaidāms sods.

209. Iepriekš minētās darbības parasti tiek veiktas, ļaunprātīgi izmantojot varu, solot atlīdzināt vai draudot izrēķināties. Visbiežāk vardarbības upuris un vardarbības izdarītājs ir savstarpēji pazīstami, un viņu attiecības bieži raksturo atšķirības hierarhijas un varas ziņā. Šā panta darbības joma neattiecas tikai uz darba attiecībām. Tomēr jānorāda, ka prasības attiecībā uz atbildību var atšķirties atkarībā no konkrētās situācijas, kādā notiek šāda uzvedība.

41. pants. Palīdzība vai atbalstīšana un mēģinājums

210. Šā panta mērķis ir panākt to, ka par noziedzīgu nodarījumu tiek atzīta arī palīdzība vai atbalstīšana tādu nodarījumu izdarīšanā, kuri noteikti šajā Konvencijā, kā arī Konvencijā noteikto noziedzīgo nodarījumu mēģinājums.

211. Aplūkojamā panta pirmā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis atzīst par noziedzīgu nodarījumu palīdzību vai atbalstīšanu šādu Konvencijā noteikto nodarījumu izdarīšanā: psiholoģiskā vardarbība (33. pants), vajāšana (34. pants), fiziskā vardarbība (35. pants), seksuālā vardarbība, tostarp izvarošana (36. pants), piespiedu laulības (37. pants), sieviešu dzimumorgānu kropļošana (38. panta a) punkts) un piespiedu aborts un piespiedu sterilizācija

(39. pants).

212. Projekta autori vēlējas uzsvērt to, ka termini „palīdzība vai atbalstīšana” attiecas ne tikai uz noziedzīgajiem nodarījumiem, kas noteikti Konvencijas dalībvalstu krimināltiesību aktos, bet šie termini var attiekties arī uz nodarījumiem, uz kuriem attiecas administratīvo tiesību vai civiltiesību akti. Īpaši svarīgi tas ir tāpēc, ka saskaņā ar 78. panta trešo daļu Konvencijas dalībvalstis var kriminālsodu vietā paredzēt citus sodus par psiholoģisko vardarbību (33. pants) un vajāšanu (34. pants).

213. Attiecībā uz mēģinājumu, ko paredz otrā daļa, projekta autoriem šķita, ka konkrētu nodarījumu atzīšana par mēģinājumu varētu radīt konceptuālus sarežģījumus. Turklāt daudzās tiesību sistēmās ir uzskaitīti tie noziedzīgie nodarījumi, par kuru izdarīšanas mēģinājumu paredzēts sods. Minēto iemeslu dēļ šis punkts paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm par noziedzīgu nodarījumu jāatzīst mēģinājums izdarīt vienīgi turpmāk minētos nodarījumus, un tie ir šādi: smaga fiziskā vardarbība (35. pants), seksuālā vardarbība, tostarp izvarošana (36. pants), piespiedu laulības (37. pants), sieviešu dzimumorgānu kropļošana (38. panta a) punkts) un piespiedu aborts un piespiedu sterilizācija (39. pants).

214. Attiecībā uz fizisko vardarbību (35. pants) projekta autori uzskatīja, ka šim Konvencijā noteiktajam noziedzīgajam nodarījumam ir ļoti plaša darbības joma. Tā ietver arī vieglu agresiju, kuras mēģinājumu ir sarežģīti konstatēt. Tāpēc Konvencijas dalībvalstis var pēc saviem ieskatiem atzīt par noziedzīgu nodarījumu smagas fiziskās vardarbības mēģinājumu. Konvencija neliedz Konvencijas dalībvalstīm ietvert arī mēģinājumu izdarīt citus nodarījumus.

215. Tāpat kā visiem Konvencijā noteiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, arī palīdzībai, atbalstīšanai un mēģinājumam ir jābūt tīšiem.

42. pants. Nepieņemams noziegumu attaisnojums, tostarp tādu noziegumu attaisnojums, kas izdarīti, aizstāvot tā saukto „godu”

216. Projekta autori šajā Konvencijā ietvēruši svarīgu vispārēju principu: neviena persona atbilstoši kādas šīs Konvencijas dalībvalsts tiesu jurisdikcijai kultūras, reliģijas vai citu personisku iemeslu dēļ nedrīkst attaisnot tāda nodarījuma izdarīšanu, kas ir noziedzīgs nodarījums, t. i., vardarbība pret sievietēm. Lai novērstu noziegumus, kas izdarīti, aizstāvot tā saukto „godu”, projekta autoru nolūks bija nodrošināt to, ka netiek attaisnoti noziegumi, kuri izdarīti, lai sodītu vardarbības upuri par viņa uzvedību. Tāpēc šā panta pirmā daļa uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt to, ka par attaisnojumu vardarbības aktiem, uz ko attiecas šī Konvencija, netiek uzskatīta kultūra, paražas, reliģija, tradīcijas vai tā sauktais „gods”. Tas nozīmē to, ka Konvencijas dalībvalstīm jānodrošina tas, lai krimināltiesības un kriminālprocesuālās tiesības neatzītu par attaisnojumu apsūdzētā apgalvojumus par to, ka tas šādus aktus izdarījis, lai novēstu to, ka vardarbības upuris pārkāpj kultūras, reliģijas, sociālās vai tradicionālās normas vai paražas attiecībā uz pienācīgu uzvedību gadījumos, kad apsūdzētajam bijušas aizdomas vai šķitis, ka tas pārkāpj minētās normas vai paražas, vai tas faktiski pārkāpis minētās normas vai paražas, vai lai sodītu vardarbības upuri par minētajiem pārkāpumiem.

217. Turklāt šis noteikums paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm jānodrošina tas, lai tiesu varas pārstāvji savu personisko uzskatu un pārliecības dēļ neinterpretētu tiesību aktus tādējādi, ka minētie noziedzīgie nodarījumi tiktu attaisnoti iepriekš minēto iemeslu dēļ. Tādējādi pirmā daļa pastiprina Konvencijas 12. panta piektajā daļā noteikto pienākumu attiecībā uz šo konkrēto krimināltiesību jomu.

218. Lai izvairītos no kriminālatbildības, minētos aktus bieži izdara bērni, kas nav sasnieguši vecumu, ar kuru iestājas kriminālatbildība, un ko uzkūdījuši pieaugušie ģimenes vai kopienas locekļi. Tāpēc projekta autoriem šķita svarīgi otrajā daļā paredzēt uzkūdītājam(-iem) kriminālatbildību par šādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, lai izvairītos no nepilnībām kriminālatbildības jomā. Aplūkojamā panta otrā daļa attiecas uz šajā Konvencijā paredzētajiem aktiem gadījumos, kad galvenais vardarbības izdarītājs ir bijis bērns, bet tas neattiecas uz nodarījumiem, kas paredzēti 38. panta b) un c) punktā un 41. pantā.

43. pants. Noziedzīgu nodarījumu attiecināšana

219. Daudzus šajā Konvencijā paredzētos noziedzīgos nodarījumus parasti izdara ģimenes locekļi, intīmo attiecību partneri vai citas personas vardarbības upura tiešajā sociālajā vidē. Eiropas Padomes dalībvalstu neseno praksē bijuši daudzi gadījumi, kad tiesību aktos vai praksē ir noteikti izņēmumi attiecībā uz iespēju uzsākt kriminālvajāšanu, ja vardarbības upuris un vardarbības izdarītājs, piemēram, bijuši laulātie vai viņiem bijušas attiecības. Spilgtākais piemērs ir izvarošana laulībā, kas ilgi nav tikusi atzīta par izvarošanu vardarbības upura un vardarbības izdarītāja savstarpējo attiecību dēļ.

220. Tāpēc projekta autori uzskatīja – ir jānosaka princips, ka noziedzīgie nodarījumi, kas noteikti šajā Konvencijā, ir noziedzīgi nodarījumi neatkarīgi no tā, kādas ir vardarbības upura un vardarbības izdarītāja attiecības.

44. pants. Jurisdikcija

221. Šajā pantā ietvertas vairākas prasības, saskaņā ar kurām Konvencijas dalībvalstis nosaka savu jurisdikciju attiecībā uz nodarījumiem, uz ko attiecas Konvencija.

222. Šā panta pirmās daļas a) punktā paredzētā noteikuma pamatā ir teritorialitātes princips. Pusēm ir jānosaka par Konvencijā noteiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas izdarīti to teritorijā.

223. Šā panta pirmās daļas b) un c) punktā paredzēto noteikumu pamatā ir teritorialitātes principa paveidi. Šie punkti paredz to, ka ikviena Konvencijas dalībvalsts nosaka savu jurisdikciju attiecībā uz nodarījumiem, kas izdarīti uz kuģiem, kuru karoga valsts tā ir, vai kas izdarīti uz gaisa kuģiem, kuri reģistrēti saskaņā ar šīs Konvencijas dalībvalsts tiesību aktiem. Šis pienākums jau ir spēkā daudzu valstu tiesībās, jo kuģi un gaisa kuģi bieži ir tās valsts jurisdikcijā, kurā tie reģistrēti. Šāda veida jurisdikcija ir ļoti noderīga gadījumos, kad noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā kuģis vai gaisa kuģis neatrodas valsts teritorijā, un tādējādi par pamatu jurisdikcijas noteikšanai nav piemērojams pirmās daļas a) punkts. Ja noziedzīgais nodarījums izdarīts uz kuģa vai gaisa kuģa, kurš atrodas ārpus tās Konvencijas dalībvalsts teritorijas, kas ir šā kuģa karoga vai reģistrācijas valsts, tad var būt iespējams, ka neviena valsts nevar īstenot savu jurisdikciju. Turklāt, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts uz kuģa vai gaisa kuģa, kas tikai šķērso citas valsts ūdeņus vai gaisa telpu, šai valstij varētu būt būtiski praktiski šķēršļi savas jurisdikcijas īstenošanai, un tāpēc ir lietderīgi, ka arī reģistrācijas valstij ir jurisdikcija.

224. Aplūkojamā panta pirmās daļas d) punktā paredzētā noteikuma pamatā ir pilsonības princips. Pilsonības teoriju visbiežāk izmanto valstis, kurās ir kontinentālās Eiropas tiesību tradīcijas. Saskaņā ar šo principu valsts pilsoņiem ir pienākums ievērot šīs valsts tiesību aktus arī tad, kad tie neatrodas minētās valsts teritorijā. Saskaņā ar d) punktu tad, ja kāds pilsonis

izdara nodarījumu ārvalstī, Konvencijas dalībvalstij jābūt tiesībām viņu vajāt tiesas ceļā. Projekta autori uzskatīja šo noteikumu par īpaši svarīgu, lai apkarotu konkrētus pret sievietēm vērsta vardarbības veidus. Patiešām, daudzas valstis, kurās sievietes un meitenes tiek pakļautas izvarošanai vai seksuālajai vardarbībai, piespiedu laulībām, sieviešu dzimumorgānu kropļošanai, noziegumiem, kas izdarīti, aizstāvot tā saukto „godu”, piespiedu abortam un piespiedu sterilizācijai, nevēlas veikt izmeklēšanu vai tām nav vajadzīgo resursu, lai to veiktu, vai tām nav atbilstoša tiesiskā pamata. Aplūkojamā panta otrā daļa dod iespēju izmeklēt šādus gadījumus pat tad, ja šādi nodarījumi nav atzīti par krimināli sodāmiem valstī, kurā tie izdarīti.

225. Aplūkojamā panta pirmās daļas e) punkts attiecas uz personām, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir konkrētās Konvencijas dalībvalsts teritorijā. Tas paredz, ka Konvencijas dalībvalstīm jānosaka sava jurisdikcija attiecībā uz visiem aktiem, ko ārvalstīs izdarījušas personas, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir šo Konvencijas dalībvalstu teritorijā, un tādējādi šis noteikums sekmē to, ka par šādiem ārvalstīs izdarītiem vardarbības aktiem tiek saņemts sods. Konvencijas 78. panta otrā daļa, kas attiecas uz atrunām, ļauj Konvencijas dalībvalstīm neīstenot šo jurisdikciju vai īstenot to vienīgi īpašos gadījumos vai apstākļos.

226. Aplūkojamā panta otrā daļa ir saistīta ar vardarbības upura pilsonību vai uzturēšanās statusu. Tā pamatā ir priekšnosacījums, ka attiecīgās valsts vardarbības upuru īpašās intereses daļēji sakrīt ar šīs valsts vispārējām interesēm veikt kriminālvajāšanu par noziegumiem, kas izdarīti pret tās pilsoņiem vai rezidentiem. Tādējādi, ja pilsonis vai persona, kurai ir pastāvīgā dzīvesvieta, kļūst par nodarījuma upuri ārvalstī, Konvencijas dalībvalstij jāīsteno sava jurisdikcija, lai uzsāktu tiesas vajāšanu. Taču, kā uz to norāda izmantotais termins „cenšas”, Konvencijas dalībvalstīm nav pienākuma to darīt.

227. Aplūkojamā panta trešā daļa ir nozīmīgs pievienotās vērtības elements šajā Konvencijā un nozīmīgs solis ceļā uz vardarbības upuru aizsardzību. Šis noteikums attiecībā uz smagākajiem šajā Konvencijā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem atceļ parasto noteikumu par divkārtšo noziedzību, atbilstoši kuram izdarītais akts ir noziedzīgs nodarījums arī saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kurā tas izdarīts. Tā mērķis ir apkarot konkrētu pret sievietēm vērstu vardarbību, kas var tikt – vai visbiežāk tiek – izdarīta ārpus teritorijas, uz kuru attiecas šī Konvencija, piemēram, piespiedu laulības, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, piespiedu abortus un piespiedu sterilizāciju. Tāpēc šī daļa attiecas tikai uz nodarījumiem, kas minēti 36. pantā (seksuālā vardarbība, tostarp izvarošana), 37. pantā (piespiedu laulības), 38. pantā (sieviešu dzimumorgānu kropļošana) un 39. pantā (piespiedu aborts un piespiedu sterilizācija) un ko izdarījuši attiecīgās Konvencijas dalībvalsts pilsoņi. Konvencijas 78. panta otrā daļa, kas attiecas uz atrunām, ļauj Konvencijas dalībvalstīm neīstenot šo jurisdikciju vai īstenot to vienīgi īpašos gadījumos vai apstākļos.

228. Iekļaujot ceturto daļu, projekta autori vēlējās nepieļaut to, ka procesa ierosināšana par smagākajiem nodarījumiem pilsonības vai pastāvīgās dzīvesvietas valstī ir iespējama ar nosacījumu, ka saņemts vardarbības upura ziņojums vai informācija no nodarījuma izdarīšanas vietas valsts iestādēm. Šā noteikuma mērķis ir atvieglot kriminālvajāšanu par ārvalstīs izdarītiem nodarījumiem. Tā kā daudzas valstis nevēlas veikt izmeklēšanu gadījumos, kad notikusi konkrēta vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē, vai arī tām nav izmeklēšanas veikšanai vajadzīgo resursu, tad prasība pēc vardarbības upura ziņojuma vai attiecīgo iestāžu izvirzītas apsūdzības nereti apgrūtina kriminālvajāšanu. Šī daļa attiecas tikai uz nodarījumiem, kas minēti 36. pantā (seksuālā vardarbība, tostarp izvarošana), 37. pantā (piespiedu laulības), 38. pantā (sieviešu dzimumorgānu kropļošana) un 39. pantā (piespiedu aborts un piespiedu sterilizācija) un ko izdarījuši konkrētās Konvencijas dalībvalstu pilsoņi. Konvencijas 78. panta otrā daļa, kas attiecas uz atrunām, ļauj Konvencijas dalībvalstīm neīstenot šo jurisdikciju vai

īstenot to vienīgi īpašos gadījumos vai apstākļos.

229. Aplūkojamā panta piektā daļa saistīta ar *aut dedere aut judicare* (izdod vai tiesā) principu. Jurisdikcija, kas noteikta, pamatojoties uz piekto daļu, ir nepieciešama, lai nodrošinātu to, ka Konvencijas dalībvalstīm, kuras atsakās izdot pilsoni, būtu tiesiska kompetence, lai tā vietā veiktu izmeklēšanu un iztiesāšanu savā valstī, ja to lūdz Konvencijas dalībvalsts, kura pieprasījusi izdošanu saskaņā ar attiecīgo starptautisko tiesību aktu noteikumiem. Aplūkojamā panta ceturtnā daļa neliedz Konvencijas dalībvalstīm noteikt jurisdikciju vienīgi tad, ja nodarījums atzīts par sodāmu teritorijā, kur tas izdarīts, vai ja tas izdarīts ārpus valstu teritoriālās jurisdikcijas.

230. Var gadīties, ka dažos gadījumos, kad notikusi vardarbība, uz ko attiecas šī Konvencija, jurisdikcija pār dažiem vai visiem nodarījuma izdarītājiem ir vairākām Konvencijas dalībvalstīm. Piemēram, sievietē var tikt aizvilkta uz citas valsts teritoriju un tikt piespiesta noslēgt laulību pret viņas gribu. Lai izvairītos no procedūru dublēšanas un nevajadzīgu neērtību sagādāšanas vardarbības upuriem un lieciniekiem vai lai citādi sekmētu tiesvedības efektivitāti un objektivitāti, Konvencijas dalībvalstīm saskaņā ar sesto daļu ir jāapspriežas, lai noteiktu atbilstošāko vietu kriminālvajāšanas veikšanai. Dažos gadījumos visefektīvāk ir izvēlēties vienu kriminālvajāšanas veikšanas vietu, bet citos gadījumos var būt labāk, ja viena valsts veic dažu iespējamo vardarbības izdarītāju kriminālvajāšanu, bet viena vai vairākas citas valstis – pārējo vardarbības izdarītāju kriminālvajāšanu. Šī daļa pieļauj abu minēto paņēmienu izmantošanu. Visbeidzot, pienākums apsprieties nav absolūts; jāapspriežas ir „attiecīgos gadījumos”. Tādējādi, piemēram, ja kāda no Konvencijas dalībvalstīm zina, ka apspriešanās nav vajadzīga (piem., tā ir saņēmusi informāciju par to, ka otra Konvencijas dalībvalsts neplāno rīkoties), vai ja kāda Konvencijas dalībvalsts uzskata, ka apspriešanās var kaitēt tās veiktajai izmeklēšanai vai tiesvedībai, tā var atlikt apspriešanos vai atteikties no tās.

231. Aplūkojamā panta pirmajā daļā noteiktais jurisdikcijas pamatu uzskaitījums nav izsmelšošs. Šā panta septītnā daļa ļauj Konvencijas dalībvalstīm noteikt ikvienu citu kriminālo jurisdikciju saskaņā ar saviem valsts tiesību aktiem.

45. pants. Sods un pasākumi

232. Šis pants ir cieši saistīts ar 33.–41. pantu, kurā ir noteikti dažādi nodarījumi, kuri jāatzīst par sodāmiem saskaņā ar krimināltiesībām. Taču tas attiecas uz visiem sodiem neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav kriminālsodi. Saskaņā ar pienākumiem, kas noteikti minētajos pantos, 45. pants paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm jārikojas atbilstoši nodarījuma smagumam un jāparedz par šādu nodarījumu „efektīvs, samērīgs un preventīvs” sods. Cita starpā attiecīgos gadījumos jāparedz brīvības atņemšana, kas var būt pamats izdošanai. Projekta autori nolēma ļaut Konvencijas dalībvalstīm pašām izlemt to, par kuriem noziedzīgajiem nodarījumiem, kuri par tādiem uzskatāmi saskaņā ar Konvenciju, paredzēt brīvības atņemšanu. Jāpiebilst, ka saskaņā ar Eiropas Konvencijas par izdošanu (ELS Nr. 24) 2. pantu izdošana jāveic attiecībā uz nodarījumiem, par kuru izdarīšanu saskaņā ar lūguma iesniedzējas un lūguma saņēmējas Konvencijas dalībvalsts tiesību aktiem paredzēta brīvības atņemšana vai aizturēšana saskaņā ar aizturēšanas orderi, un šādas brīvības atņemšanas vai aizturēšanas maksimālais termiņš ir vismaz viens gads, vai arī tiek paredzēts bargāks sods.

233. Turklāt otrā daļa paredz citus pasākumus, ko var veikt attiecībā uz vardarbības izdarītāju. Šajā noteikumā minēti divi piemēri: notiesāto personu uzraudzīšana vai kontrolēšana un vecāka aizgādības tiesību pātraukšana vai atņemšana, ja citādi nav iespējams garantēt bērna labākās intereses, tostarp, iespējams, vardarbības upura drošību. Atsauce uz „bērna labākajām

interesēm” pēdējā piemērā atbilst Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 3. decembra spriedumam lietā *Zaunegger* pret Vāciju, kurā noteikts, ka lielākajā daļā dalībvalstu “lēmumu par aizgādības piešķiršanu pamatā jābūt bērna labākajām interesēm” (60. punkts). Tostarp pasākumi, kurus veic saistībā ar vecāku tiesībām, nekādā gadījumā nedrīkst apdraudēt bērnus vai tiem kaitēt. Lai gan vecāku tiesību piešķiršana un saskarsmes tiesību piešķiršana nereti ir saistīti jautājumi, projekta autori ņēmuši vērā to, ka dažas Konvencijas dalībvalstis var nošķirt šos jautājumus savos valsts tiesību aktos un tādējādi ļaut kādam no konkrētā bērna vecākiem satīties ar bērnu, nepiešķirot viņam vecāku tiesības. Gadījumos, kad ģimenē notikusi vardarbība, kas vērsta pret vienu no abiem vecākiem un ko redzējis bērns, šā bērna labākajās interesēs, iespējams, ir pārtraukt saskarsmi ar vardarbīgo māti vai tēvu. Saskarsme ar vardarbīgo māti vai tēvu var ne tikai negatīvi ietekmēt bērnu, bet arī nopietni apdraudēt vardarbības upura drošību, jo, izmantojot šādas saskarsmes tiesības, vardarbības izdarītājam nereti ir iespējams sazināties vai tikt ar vardarbības upuri, un tas var būt pretrunā spēkā esošajam ierobežojošajam rīkojumam vai ārkārtas aizliegumam tuvojies tūlīt pēc vardarbības akta. Ir svarīgi nodrošināt to, lai visi tiesiskie pasākumi, kas tiek veikti, lai aizsargātu vardarbības upurus, būtu saskanīgi, un lai to īstenošanu neliegtu citā kontekstā veiktie tiesiskie pasākumi.

46. pants. Atbildību pastiprinoši apstākļi

234. Konvencijas 46. pants paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis nodrošina, lai a)–i) punktā minētie apstākļi varētu tikt atzīti par atbildību pastiprinošiem apstākļiem, nosakot sodu par Konvencijā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Taču šie apstākļi jau nedrīkst būt daļa no noziedzīgā nodarījuma sastāva elementiem. Šis princips attiecas uz gadījumiem, kad atbildību pastiprinošie apstākļi jau ir noziedzīgā nodarījuma sastāva elementi saskaņā ar valsts tiesību aktiem attiecīgajā Konvencijas dalībvalstī.

235. Lietojot frāzi „varētu tikt atzīti”, projekta autori vēlējas uzsvērt, ka Konvencija uzliek tās dalībvalstīm pienākumu nodrošināt to, ka šie atbildību pastiprinošie apstākļi tiek darīti zināmi tiesnešiem, kas taista spriedumus par vardarbības izdarītājiem, bet šie tiesneši tos par tādiem var neatzīt. Turklāt atsauce „saskaņā ar valsts tiesību aktu attiecīgajiem noteikumiem” paredzēta tādēļ, lai atspoguļotu faktu, ka dažādās Eiropas tiesību sistēmās ir atšķirīgas pieejas attiecībā uz atbildību pastiprinošajiem apstākļiem, un lai ļautu Konvencijas dalībvalstīm saglabāt daļu savas tiesību koncepcijas. Tas Konvencijas dalībvalstīm dod iespēju viegli īstenot šo noteikumu, neliekot tām mainīt savus principus, kas attiecas uz kriminālsodu piemērošanu.

236. Pirmais atbildību pastiprinošais apstākļis minēts a) punktā, un tas attiecas uz gadījumiem, kad noziedzīgais nodarījums izdarīts pret bijušo vai esošo laulāto vai partneri, kā to nosaka valsts tiesību akti, to izdarījis ģimenes loceklis, persona, kas dzīvo kopā ar vardarbības upuri, vai persona, kura ļaunprātīgi izmantojusi savu varu. Tas attiecas uz dažādajām situācijām, kad nodarījumu izdarījis bijušais vai esošais laulātais vai partneris, ar kuru nav noslēgta laulība saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Tas attiecas arī uz vardarbības upura ģimenes locekļiem, piemēram, vecākiem, vecvecākiem, bērniem, vai personām, ar kurām vardarbības upuris ir ģimenes attiecībām līdzīgās atkarības attiecībās. Termins „ikviena persona, kas dzīvo kopā ar vardarbības upuri” attiecas uz personām, kuras dzīvo vienā māsainiecībā, kas nav ģimenes locekļu māsainiecība. Persona, kam ir vara, ir ikviena persona, kura ir pārākuma stāvoklī attiecībā pret vardarbības upuri, piemēram, pedagogs vai darba devējs. Kopīgais elements šajos gadījumos ir uzticēšanās, kas parasti saistīta ar šādām attiecībām, un īpašais emocionālais kaitējums, kas var tikt nodarīts, ļaunprātīgi izmantojot šo uzticēšanos, ja nodarījums tiek izdarīts šādās attiecībās. Šajā daļā atsauce „partneri, kā to nosaka valsts tiesību akti” nozīmē to, ka valsts tiesību aktos minētais noteikums obligāti jāattiecinā uz bijušajiem vai esošajiem

partneriem, ņemot vērā to, ka minētais apstāklis ir atbildību pastiprinošs apstāklis ar šādām attiecībām saistītās tuvības un uzticēšanās dēļ.

237. Otrais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts b) punktā, un tas attiecas uz atkārtoti izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tas attiecas uz Konvencijā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kā arī visiem līdzīgajiem nodarījumiem, kurus vairāk nekā vienu reizi konkrētā laika posmā izdarījis viens un tas pats vardarbības izdarītājs. Projekta autori tādējādi nolēmuši uzsvērt īpaši postošo ietekmi, kādu uz vardarbības upuri atstāj atkārtoti izdarītas līdzīgas krimināli sodāmas darbības. Šādas situācijas bieži vien rodas, notiekot vardarbībai ģimenē, un tas licis projekta autoriem paredzēt iespēju piespriest bargākus sodus. Noteikti jāpiebilst tas, ka tad, ja viens un tas pats vardarbības izdarītājs izdara nodarījumu, būdams agrāk notiesāts par līdzīga nodarījuma izdarīšanu, vēlāk izdarītais nodarījums netiek uzskatīts par atkārtotu nodarījumu saskaņā ar b) punktu, bet tas ir atbildību pastiprinošs apstāklis saskaņā ar i) punktu.

238. Trešais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts c) punktā, un tas attiecas uz nodarījumiem, kas izdarīti pret personu, kura ir neaizsargāta īpašu apstākļu dēļ (sk. 87. punktu, kurā ir orientējošs iespējamo neaizsargāto personu uzskaitījums).

239. Ceturtais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts d) punktā, un tas attiecas uz nodarījumiem, kuri izdarīti pret bērnu vai kuri izdarīti bērna klātbūtnē, kas pats par sevi padara šo bērnu par upuri. Projekta autori vēlējās uzsvērt to, ka ikviens Konvencijā minētais noziedzīgais nodarījums ir sevišķi noziedzīgs tad, ja tas vērsts pret bērniem.

240. Piektais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts e) punktā, un tas attiecas uz nodarījumiem, kurus kopīgi izdarījušas divas vai vairākas personas. Tas nozīmē to, ka nodarījums izdarīts divu vai vairāku personu grupā.

241. Sestais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts f) punktā, un tas attiecas uz nodarījumiem, pirms kuriem vai kuru laikā notikusi ārkārtīgi smaga vardarbība. Tas attiecas uz fiziskās vardarbības aktiem, kuri ir īpaši smagi un kuri nopietni apdraud vardarbības upura dzīvību.

242. Septītais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts g) punktā, un tas attiecas uz gadījumiem, kad tiek izmantots ierocis vai tiek izteikti draudi to izmantot. Iekļaujot šo apstākli, projekta autori vēlējušies uzsvērt to, ka ieroča izmantošana ir īpaši noziedzīga rīcība, jo tā var izraisīt smagu vardarbību, tostarp vardarbības upura nāvi.

243. Astotais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts h) punktā, un tas attiecas uz gadījumiem, kad noziedzīgā nodarījuma dēļ vardarbības upurim nodarīts smags fiziskais vai psiholoģiskais kaitējums. Tas attiecas uz noziedzīgajiem nodarījumiem, kas izraisījuši sevišķi smagas fiziskas vai psiholoģiskas ciešanas vardarbības upurim, īpaši ilgstošus veselības traucējumus.

244. Pēdējais atbildību pastiprinošais apstāklis minēts i) punktā, un tas attiecas uz gadījumiem, kad vardarbības izdarītājs agrāk bijis notiesāts par līdzīgiem nodarījumiem. Iekļaujot šo apstākli, projekta autori norādījuši uz īpašo recidīvisma risku, kas piemīt daudziem Konvencijā minētajiem nodarījumiem, īpaši vardarbībai ģimenē.

47. pants. Citas Konvencijas dalībvalsts piespriests sods

245. Dažiem šajā Konvencijā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem piemīt starptautiska dimensija, un dažus no tiem var izdarīt vardarbības izdarītāji, kas iepriekš tikuši tiesāti un sodīti citā valstī vai vairākās citās valstīs. Daudzās tiesību sistēmās agrāk notiesātām personām valsts

tiesību akti paredz atšķirīgus sodus, nereti bargākus. Parasti par agrāku notiesāšanu tiek atzīta valsts tiesas veikta notiesāšana. Parasti ārvalstu tiesu notiesājošos spriedumus ne vienmēr ņem vērā, jo krimināltiesības ir valsts jautājums un var būt atšķirības valstu tiesību aktos, un var pastāvēt aizdomas pret ārvalstu tiesu spriedumiem.

246. Mūsdienās šādiem argumentiem ir mazāka ietekme, jo noziegumu internacionalizācijas dēļ notiek krimināltiesību normu internacionalizācija, kas savukārt izraisījusi dažādu valstu tiesību aktu harmonizāciju. Turklāt pagājušo desmitgažu laikā valstis pieņēmušas tādas tiesību aktus kā *ECHR*, kuras īstenošana palīdzējusi izveidot stabilu kopīgu garantiju pamatu, kas iedveš lielāku uzticēšanos visu dalībvalstu tiesvedības sistēmām.

247. Daudzos starptautiskajos tiesību aktos noteikts starptautiskā recidīvisma princips. Lai konstatētu recidīvismu, saskaņā ar 36. panta 2. punkta iii) apakšpunktu Ņujorkas 1961. gada 30. marta Konvencijā par narkotiskajām vielām, piemēram, ārvalstu tiesu notiesājošie spriedumi tiek ņemti vērā saskaņā ar katras dalībvalsts konstitucionālajiem noteikumiem, tiesību sistēmu un valsts tiesību aktiem. Saskaņā ar 1. pantu Eiropas Savienības Padomes 2001. gada 6. decembra Pamatlēmumā, ar ko groza Pamatlēmumu 2000/383/JHA par pastiprinātu aizsardzību, izmantojot kriminālsodus un citas sankcijas, pret naudas viltošanu saistībā ar eiro ieviešanu, Eiropas Savienības dalībvalstis sodāmības noteikšanas nolūkā atzīst galīgos spriedumus, ar kuriem piespriests sods par naudas viltošanu un kuri pasludināti citā dalībvalstī.

248. Tomēr tas nemaina faktu, ka starptautiskā līmenī nepastāv recidīvisma standartjēdziens un ka daudzas valstis šo jēdzienu neatzīst vispār. Fakts, ka tiesas, pieņemot spriedumus, ne vienmēr ņem vērā ārvalstu tiesu notiesājošos spriedumus, rada papildu praktiskas grūtības. Taču 3. pants Padomes Pamatlēmumā 2008/675/JHA par Eiropas Savienības dalībvalstīs pieņemtu spriedumu ņemšanu vērā jaunā kriminālprocesā pirmām kārtām vispārīgi – nenorādot uz konkrētiem nodarījumiem – nosaka pienākumu ņemt vērā spriedumus, kas agrāk pieņemti citā valstī (dalībvalstī).

249. Tāpēc 47. pantā paredzēta iespēja, nosakot sodu, ņemt vērā citas Konvencijas dalībvalsts piespriestu sodu. Lai izpildītu šo noteikumu, Konvencijas dalībvalstis savos tiesību aktos var paredzēt to, ka spriedumi, kurus iepriekš pieņēmušas ārvalstu tiesas, ir pamats bargāku sodu noteikšanai, ja par šiem spriedumiem ir zināms kompetentajai iestādei. Tās var arī paredzēt to, ka tiesām, kas saskaņā ar to vispārējām pilnvarām, nosakot sodu, izvērtē individuālos apstākļus, šie spriedumi jāņem vērā. Tās var paredzēt arī principu, ka pret vardarbības izdarītāju nedrīkst izturēties nelabvēlīgāk kā tad, ja iepriekš pieņemtais spriedums būtu valsts tiesas pieņemts spriedums.

250. Šis noteikums neuzliek tiesu vai prokuratūras iestādēm pozitīvu pienākumu noskaidrot, vai attiecībā uz apsūdzēto personu citas Konvencijas dalībvalsts tiesa pieņēmusi galīgo spriedumu. Taču jānorāda tas, ka saskaņā ar 13. pantu Eiropas Konvencijā par savstarpējo palīdzību krimināllietās (ELS Nr. 30) Konvencijas dalībvalsts tiesu varas iestādes var lūgt citai Konvencijas dalībvalstij izvilktumus un informāciju no tiesu protokoliem, ja tas nepieciešams krimināllietā.

48. pants. Obligātu alternatīvu strīdu izšķiršanas procesu vai notiesāšanas veidu aizliegums

251. Daudzu Eiropas Padomes dalībvalstu tiesību akti paredz alternatīvus strīdu izšķiršanas procesus un notiesāšanu gan krimināltiesībās, gan civiltiesībās. Jo īpaši ģimenes tiesībās strīdu

izšķiršanas metodes, kas ir alternatīvas tiesu spriedumiem, uzskata par labākām ģimenes attiecībās un uzskata, ka ar tām var panākt ilgstošu strīda izšķiršanu. Daudzās tiesību sistēmās alternatīvus strīdu izšķiršanas procesus vai notiesāšanas veidus, piemēram, mediāciju vai samierināšanu, izmanto arī krimināltiesībās.

252. Lai gan projekta autori neapšaubā priekšrocības, kādas ir šīm alternatīvajām metodēm daudzās krimināllietās un civillietās, tomēr viņi vēlas uzsvērt negatīvo ietekmi, kāda šīm metodēm var būt tādas vardarbības gadījumos, uz kuru attiecas šī Konvencija, jo īpaši tad, ja šādas alternatīvas strīdu izšķiršanas metodes ir obligātas un tās aizstāj tiesas procesus. Šādas vardarbības upuri nekad nav spējīgi iesaistīties alternatīvā strīdu izšķiršanas procesā vienā līmenī ar vardarbības izdarītāju. Ņemot vērā šādu nodarījumu būtību, šie vardarbības upuri vienmēr jūtas apkaunoti, bezpalīdzīgi un neaizsargāti, savukārt vardarbības izdarītājs pauž savu varas un pārākuma apziņu. Lai izvairītos no vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievietēm atkārtotas pārciešanas un lai vardarbības upurim būtu iespēja panākt taisnīgumu, valstij ir pienākums nodrošināt piekļuvi tiesas procesam, ko vada objektīvs tiesnesis, pamatojoties uz spēkā esošajiem valsts tiesību aktiem. Tāpēc pirmā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm savos valsts krimināltiesību un civiltiesību aktos jāizslēdz obligāta iesaistīšanās jebkādos alternatīvos strīdu izšķiršanas procesos.

253. Šā panta otrās daļas mērķis ir novērst citas netīšas sekas, kādas tiesiskie pasākumi var radīt vardarbības upurim. Daudzi no Konvencijā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarītājiem ir vardarbības upura ģimenes locekļi. Turklāt viņi bieži vien ir vienīgie ģimenes apgādnieki un tāpēc arī vienīgais, iespējams, nepietiekamo, ģimenes ienākumu avots. Piespriežot vardarbības izdarītājam naudas sodu, tiek ietekmēti ģimenes ienākumi vai viņa spēja maksāt uzturlīdzekļus, un, iespējams, radītas finansiālas grūtības vardarbības upurim. Tādējādi, izmantojot šādu pasākumu, var tikt netieši sodīts vardarbības upuris. Tāpēc minētais noteikums paredz, ka Konvencijas dalībvalstis nodrošina to, ka gadījumos, kad vardarbības izdarītājam tiek piespriests naudas sods, tas netieši nerada finansiālas grūtības vardarbības upurim. Jāpiebilst, ka tas neskar tiesu varas neatkarību un individuālu pieeju sodiem.

VI nodaļa. Izmeklēšana, kriminālvajāšana, procesuālās tiesības un aizsardzības pasākumi

254. Šajā nodaļā ir vairāki noteikumi, kas attiecas uz plašu jautājumu loku, kuri saistīti ar izmeklēšanu, kriminālvajāšanu, procesuālajām tiesībām un aizsardzību pret jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija, un tās mērķis ir pastiprināt tiesības un pienākumus, kuri paredzēti Konvencijas iepriekšējās nodaļās.

49. pants. Vispārējie pienākumi

255. Projekta autori vēlējās novērst to, ka, veicot izmeklēšanu un tiesas procesus saistībā ar gadījumiem, kad notikusi vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē, šādas vardarbības gadījumiem tiek piešķirta niecīga prioritāte, kas būtiski sekmē vardarbības izdarītāju nesodāmības sajūtu un kas ir palīdzējusi šādas vardarbības akceptēšanu padarīt par normu. Lai sasniegtu šo mērķi, pirmā daļa uzliek pienākumu nodrošināt to, ka izmeklēšana un tiesvedība attiecībā uz jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija, notiek bez nepamatotas vilcināšanās. Tas palīdzēs iegūt būtiskus pierādījumus, palielināt notiesāšanas gadījumu skaitu un izbeigt nesodāmību. Svarīgi uzsvērt – lai gan ir svarīgi nodrošināt ātru izmeklēšanu un tiesvedību, vienlīdz svarīgi ir šo procesu laikā ievērot vardarbības upuru tiesības. Tāpēc pirmā daļa paredz, ka Konvencijas dalībvalstīm pēc iespējas jāizvairās no vardarbības upuriem nodarītā kaitējuma palielināšanas izmeklēšanas un tiesas procesa laikā un viņi jānodrošina ar

palīdzību kriminālprocesa laikā.

256. Aplūkojamā panta otrā daļa papildina šo pienākumu, uzliekot pienākumu nodrošināt šajā Konvencijā paredzētās vardarbības gadījumu efektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu par tiem. Tas nozīmē, piemēram, to, ka jākonstatē būtiskie fakti, jānopratina visi iespējamie liecinieki un jāveic tiesu ekspertīzes, pamatojoties uz daudznozaru pieeju un izmantojot mūsdienīgas kriminālizmeklēšanas metodes, lai nodrošinātu konkrētā gadījuma vispusīgu analīzi. Projekta autoriem šķita svarīgi šajā pienākumā ietvert nepieciešamību nodrošināt to, ka visas izmeklēšanas un tiesvedības darbības tiek veiktas saskaņā ar cilvēktiesību pamatprincipiem un ņemot vērā dzimumu līdztiesības principam atbilstošu izpratni par vardarbību. Tas nozīmē to, ka neviens pasākums, ko veic, lai īstenotu šo noteikumu, neskar *ECHR* 6. pantā paredzētās aizstāvības tiesības un tiesības uz taisnīgu un objektīvu tiesu.

50. pants. Tūlītēja reakcija, novēršana un aizsardzība

257. Šā panta pirmā daļa paredz to, ka tiesībaizsardzības institūcijas nekavējoties pienācīgi reaģē, sniedzot vardarbības upuriem atbilstošu un tūlītēju aizsardzību, bet otrā daļa paredz to, ka tās nekavējoties pienācīgi novērš jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija, un aizsargā pret šādu vardarbību, tostarp, izmantojot preventīvus operatīvos pasākumus un vācot pierādījumus.

258. Lai izpildītu šo pienākumu, piemēram:

- atbildīgajām tiesībaizsardzības institūcijām ir jābūt tiesībām iekļūt vietā, kur atrodas apdraudētā persona;
- atbildīgajām tiesībaizsardzības institūcijām pienācīgi jāizturas pret vardarbības upuriem un jāsniedz viņiem atbilstošas konsultācijas;
- īpaši apmācītiem darbiniekiem, ja iespējams – sievietēm, nekavējoties jāuzklausā vardarbības upuri telpās, kas piemērotas, lai radītu uzticēšanos starp vardarbības upuri un tiesībaizsardzības institūciju personālu, un
- jānodrošina ar atbilstošu skaitu tiesībaizsardzības institūciju – tostarp augsta līmeņa – darbinieču.

259. Jāveic efektīvi pasākumi, lai novērstu vardarbības smagākos veidus, proti, slepkavības un slepkavības mēģinājumus. Katrs atsevišķais gadījums rūpīgi jāanalizē, lai konstatētu ikvienu iespējamo kļūmi aizsardzības nodrošināšanā un tādējādi uzlabotu esošos preventīvos pasākumus un izstrādātu papildu preventīvos pasākumus.

51. pants. Riska novērtēšana un riska vadība

260. Veicot iesaistīšanās pasākumus gadījumos, kad notikusi jebkāda vardarbība, uz ko attiecas šī Konvencija, pats galvenais ir vardarbības upuru drošība. Tāpēc šis pants uzliek pienākumu nodrošināt to, ka ne tikai policija, bet visas attiecīgās iestādes saskaņā ar standarta procedūru, savstarpēji sadarbojoties un saskaņojot savas darbības, atbilstoši situācijai efektīvi novērtē riskus, ar kuriem saskaras konkrētais vardarbības upuris. Daudzi vardarbības izdarītāji draud saviem upuriem ar smagu vardarbību, tostarp nonāvēšanu, un ir iepriekš pakļāvuši savus upurus smagai vardarbībai. Tāpēc ir svarīgi, veicot riska novērtēšanu un riska vadību, ņemt vērā atkārtotas vardarbības iespējamību, jo īpaši tādas vardarbības iespējamību, kas var izraisīt nāvi,

un adekvāti novērtēt konkrētās situācijas nopietnību.

261. Šā noteikuma mērķis ir nodrošināt efektīva daudzu institūciju attiecīgo profesiju pārstāvju tīkla izveidi, lai aizsargātu īpaši apdraudētos vardarbības upurus. Tāpēc jāveic riska novērtēšana, lai vadītu konstatēto risku, izstrādājot drošības pasākumu plānu konkrētajam vardarbības upurim nolūkā nodrošināt, ja tas vajadzīgs, saskaņotu drošību un atbalstu.

262. Taču ir svarīgi nodrošināt to, lai, veicot visus turpmākas vardarbības riska novērtēšanas un vadības pasākumus, vienmēr tiktu ievērotas apsūdzētā tiesības. Tajā pašā laikā sevišķi svarīgi ir tas, lai minētie pasākumi nepalielinātu vardarbības upurim nodarīto kaitējumu un lai izmeklēšanas un tiesvedības dēļ cietušais netiktu pakļauts sekundārai viktimizācijai.

263. Aplūkojamā panta otrā daļa paplašina šo pienākumu, lai nodrošinātu to, ka, veicot pirmajā daļā minēto riska novērtējumu, tiek pienācīgi ņemta vērā uzticama informācija par to, ka vardarbības izdarītājiem ir šaujamo ieroci. Vardarbības izdarītāju rīcībā esoši šaujamo ieroci ir ne tikai iedarbīgs līdzeklis, lai kontrolētu vardarbības upurus, bet tie arī palielina slepkavības risku. Vardarbības izdarītāji visvieglāk var piekļūt šaujamo ierociem pēckonflikta situācijās un valstīs, kurās ir šaujamo ierocju īpašumtiesību tradīcijas. Taču arī citās valstīs bijuši gadījumi, kad notikusi smaga vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē, izmantojot šaujamo ieroci. Šī iemesla dēļ, lai garantētu vardarbības upuru drošību, projekta autoriem šķita svarīgi uzlikt Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt to, ka, novērtējot risku, ar ko saskaras vardarbības upuris, visos izmeklēšanas un aizsardzības pasākumu veikšanas posmos tiek metodiski ņemts vērā fakts, ka vardarbības izdarītājam likumīgi vai nelikumīgi pieder vai ir pieejami šaujamo ieroci. Piemēram, nosakot ārkārtas aizliegumu tuvoties tūlīt pēc vardarbības akta vai ierobežojošu rīkojumu vai izdodot aizsardzības rīkojumus un taisot notiesājošu spriedumu krimināllietā par kādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija, tās dalībvalstis atbilstoši savas valsts tiesību sistēmai var veikt pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu šaujamo ierocju un munīcijas tūlītēju konfiskāciju. Turklāt, lai šo pantu attiecinātu uz visiem ierociem, kas var tikt izmantoti smagas vardarbības gadījumos, jo īpaši uz cīņas nažiem, Konvencijas dalībvalstis tiek mudinātas pēc iespējas ņemt vērā faktu, ka vardarbības izdarītājiem pieder vai ir pieejami šādi ieroci.

52. pants. Ārkārtas aizliegums tuvoties tūlīt pēc vardarbības akta

264. Tieša apdraudējuma gadījumā visefektīvākais veids, kā garantēt drošību vardarbības upurim, kas cietis no vardarbības ģimenē, ir nodrošināt fizisku distanci starp vardarbības upuri un vardarbības izdarītāju. Šim nolūkam daudzos gadījumos nepieciešams, lai viens no abiem minētajiem uz konkrētu laiku atstātu kopīgo dzīvesvietu vai lai vardarbības izdarītājs atstātu vardarbības upura dzīvesvietu. Tā vietā, lai vardarbības upurim, kam bieži vien ir apgādājami bērni un kam ir ļoti maz personisko lietu, steigšus ieteiktu meklēt drošību patversmē vai citur, bieži vien – uz nenoteiktu laiku, projekta autoriem šķita svarīgi nodrošināt to, lai pārceltos vardarbības izdarītājs, ļaujot vardarbības upurim palikt mājās. Tāpēc šis noteikums uzliedz pienākumu piešķirt kompetentajām iestādēm pilnvaras likt vardarbības ģimenē izdarītājam atstāt vardarbības upura dzīvesvietu un aizliegt viņam atgriezties vai sazināties ar vardarbības upuri. Attiecīgām iestādēm jānovērtē, vai pastāv tiešs apdraudējums. Projekta autori nolēma ļaut Konvencijas dalībvalstīm pašām pieņemt lēmumu par šādu rīkojumu konkrētu termiņu, taču šim termiņam jābūt pietiekami ilgam, lai nodrošinātu vardarbības upurim efektīvu aizsardzību. Eiropas Padomes dalībvalstīs šādu rīkojumu termiņš parasti svārstās no 10 dienām līdz četrām nedēļām ar vai bez iespējas to pagarināt. Tāpat projekta autori nolēma ļaut Konvencijas dalībvalstīm atbilstoši saviem valsts tiesību aktiem un konstitucionālajai sistēmai noteikt kompetentās iestādes, kas var izdot šādus rīkojumus un noteikt piemērojamo procedūru,

un piešķirt šīm iestādēm nepieciešamās pilnvaras.

265. Termins „tiešs apdraudējums” attiecas uz visām situācijām, kad notikusi vardarbība ģimenē un kad tikuši izteikti draudi nodarīt kaitējumu vai šie draudi jau ir īstenoti, un, iespējams, tas notiks atkārtoti.

266. Visbeidzot, šis pants paredz, ka Konvencijas dalībvalstis nodrošina to, ka, pieņemot normatīvos aktus un veicot citus pasākumus šā panta īstenošanai, tiek pienācīgi ņemta vērā vardarbības upuru un apdraudēto personu drošība. Minētais atklāj šā pasākuma aizsargājošo būtību.

53. pants. Ierobežojošie rīkojumi vai aizsardzības rīkojumi

267. Šis noteikums paredz pienākumu nodrošināt to, ka valsts tiesību aktos tiek paredzēti ierobežojošie rīkojumi un/vai aizsardzības rīkojumi attiecībā uz visiem vardarbības upuriem, kuri cietuši no jebkādas vardarbības, uz ko attiecas šī Konvencija. Turklāt tas nosaka vairākus kritērijus šādiem rīkojumiem, lai panāktu to, ka tie sasniedz savu mērķi – nodrošina aizsardzību pret turpmākiem vardarbības aktiem.

268. Lai gan šis noteikums attiecas uz ierobežojošajiem rīkojumiem „vai” aizsardzības rīkojumiem, projekta autori ņēmuši vērā to, ka valsts tiesību akti attiecīgās Konvencijas dalībvalstīs var paredzēt iespēju izdot gan ierobežojošus rīkojumus, gan aizsardzības rīkojumus. Ierobežojošu rīkojumu vai aizsardzības rīkojumu var uzskatīt par papildinājumu īstermiņa ārkārtas aizliegumam tuvoties tūlīt pēc vardarbības akta. To mērķis ir radīt operatīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli, lai personas, kuras apdraud kāds no šajā Konvencijā aizliegtās vardarbības veidiem, aizsargātu, aizliedzot vardarbības izdarītājam veikt konkrētu darbību vai atturot viņu no tās veikšanas, vai liekot vardarbības izdarītājam veikt konkrētu darbību. Šādi rīkojumi paredz plašu pasākumu spektru, un tiem var būt dažādi nosaukumi, piemēram, ierobežojošs rīkojums, ārkārtas aizliegums tuvoties tūlīt pēc vardarbības akta, rīkojums par izlikšanu no dzīvokļa, aizsardzības rīkojums vai tiesas aizliegums. Lai gan to nosaukumi ir atšķirīgi, to mērķis ir viens: novērst vardarbības izdarīšanu un aizsargāt vardarbības upuri. Projekta autori nolēma šajā Konvencijā izmantot visaptverošos terminus "ierobežojošs rīkojums" un "aizsardzības rīkojums".

269. Projekta autori nolēma ļaut Konvencijas dalībvalstīm izvēlēties atbilstošu tiesisko regulējumu šādu rīkojumu izdošanai. Tas, vai ierobežojoši rīkojumi vai aizsardzības rīkojumi paredzēti civiltiesību aktos, kriminālprocesuālo tiesību aktos vai administratīvo tiesību aktos, vai visos minētajos tiesību aktos, ir atkarīgs no valsts tiesību sistēmas un galvenokārt no vajadzības efektīvi aizsargāt vardarbības upurus.

270. Aplūkojamā panta otrajā daļā ir vairāki noteikumi attiecībā uz ierobežojošiem rīkojumiem un aizsardzības rīkojumiem. Pirmajā ievilkumā paredzēts, ka šie rīkojumi nodrošina tūlītēju aizsardzību un neuzliek vardarbības upurim pārmērīgu finansiālu vai administratīvu slogu. Tas nozīmē to, ka visi rīkojumi stājas spēkā tūlīt pēc to izdošanas un ka to saņemšanai nav vajadzīgs ilgstošs tiesas process. Tiesas izdevumi, kurus iekasē no pieteicēja, visdrīzāk – no vardarbības upura, nedrīkst tam uzlikt pārmērīgu finansiālu slogu, kas varētu atturēt vardarbības upuri no pieteikuma iesniegšanas. Arī visas procedūras, kas paredzētas, lai izdotu ierobežojošus rīkojumus vai aizsardzības rīkojumus, nedrīkst radīt vardarbības upuriem nepārvaramas grūtības.

271. Otrajā ievilkumā paredzēts tas, ka rīkojumi tiek izdoti uz noteiktu periodu vai līdz to

grozīšanai vai atcelšanai. Minētais izriet no tiesiskās noteiktības principa, kas paredz to, ka tiesiskā pasākuma termiņam jābūt skaidri noteiktam. Turklāt tas zaudē spēku tad, ja to atceļ tiesnesis vai cita kompetenta amatpersona.

272. Trešajā ievilkumā paredzēts – Konvencijas dalībvalstis nodrošina to, ka atsevišķos gadījumos šos rīkojumus pēc vajadzības var izdot *ex parte* un ka tie tūlīt stājas spēkā. Tas nozīmē to, ka tiesnesim vai citai kompetentai amatpersonai ir tiesības izdot īslaicīgu ierobežojošu rīkojumu vai aizsardzības rīkojumu, pamatojoties tikai uz vienas puses lūgumu. Jāpiebilst tas, ka saskaņā ar vispārējiem pienākumiem, kas noteikti šīs Konvencijas 49. panta 2. punktā, šādu rīkojumu izdošana nedrīkst kaitēt *ECHR* 6. pantā paredzētajām aizstāvības tiesībām un tiesībām uz taisnīgu un objektīvu tiesu. Proti, tas nozīmē to, ka personai, pret kuru šāds rīkojums izdots, ir tiesības to apstrīdēt kompetentā iestādē saskaņā ar tās attiecīgām iekšējām procedūrām.

273. Ceturtais ievilkums paredz nodrošināt vardarbības upuriem iespēju saņemt ierobežojošus rīkojumus vai aizsardzības rīkojumus neatkarīgi no tā, vai viņi nolēmuši uzsākt citu tiesas procesu. Piemēram, pētījumi valstīs, kur paredzēti šādi rīkojumi, liecina, ka daudzi vardarbības upuri, kuri vēlas lūgt ierobežojošu rīkojumu vai aizsardzības rīkojumu, ne vienmēr ir gatavi kriminālapšūdzības izvirzīšanai (kas varētu novest pie kriminālizmeklēšanas un, iespējams, kriminālprocesa) pret vardarbības izdarītāju. Tāpēc ierobežojoša rīkojuma vai aizsardzības rīkojuma saņemšana nedrīkst būt atkarīga no nosacījuma, ka ir ierosināts kriminālprocess pret to pašu vardarbības izdarītāju. Tāpat tā nedrīkst būt atkarīga no nosacījuma, ka ir ierosināts laulības šķiršanas process u. tml. Vienlaikus fakts, ka ir uzsākts kriminālprocess vai civilprocess par tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem pret to pašu vardarbības izdarītāju, neliedz izdot ierobežojošu rīkojumu vai aizsardzības rīkojumu. Tomēr minētais neliedz Konvencijas dalībvalstīm tiesības valsts tiesību aktos paredzēt to, ka, saņemot lūgumu izdot ierobežojošu rīkojumu vai aizsardzības rīkojumu, var tikt ierosināts kriminālprocess.

274. Piektais ievilkums paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis pieņem normatīvos aktus un veic citus pasākumus, lai nodrošinātu to, ka uz ierobežojoša rīkojuma vai aizsardzības rīkojuma esamību var atsaukties ikvienā citā tiesas procesā, kas ierosināts pret to pašu vardarbības izdarītāju. Šā noteikuma mērķis ir tiesnesim, kas vada tiesas procesu pret vardarbības izdarītāju, darīt zināmu to, ka pret to pašu personu izdots šāds rīkojums.

275. Aplūkojamā panta trešās daļas mērķis ir nodrošināt to, ka ierobežojošs rīkojums vai aizsardzības rīkojums tiek ievērots, paredzot „efektīvus, samērīgus un preventīvus” sodus par šādu rīkojumu pārkāpšanu. Šie sodi var būt kriminālsodi vai citi juridiski sodi, tostarp brīvības atņemšana, naudas sodi u. c. sodi, kas ir efektīvi, samērīgi un preventīvi.

276. Visbeidzot, tā kā gadījumi, kad notikusi vardarbība ģimenē, dažkārt var būt sarežģīti, tad Konvencijas dalībvalstis var ierobežot pretējās puses/vardarbības izdarītāja iespēju neļaut vardarbības upurim lūgt aizsardzību, pieņemot normatīvos aktus un veicot citus pasākumus, kuri nepieciešami, lai nodrošinātu to, ka gadījumos, kad notikusi vardarbība ģimenē, pirmajā daļā minētie ierobežojošie rīkojumi vai aizsardzības rīkojumi netiktu izdoti ne pret vardarbības upuri, ne vardarbības izdarītāju. Konvencijas dalībvalstīm būtu arī jāapsver iespēja aizliegt savos valsts tiesību aktos jebkādas provokatīvas rīcības jēdzienus attiecībā uz tiesībām lūgt izdot ierobežojošus rīkojumus vai aizsardzības rīkojumus. Šādi jēdzieni pieļauj ļaunprātīgas interpretācijas, kuru mērķis ir celt neslavu vardarbības upurim, un tie jāsvīturo no tiesību aktiem, kas attiecas uz vardarbību ģimenē. Visbeidzot, Konvencijas dalībvalstis var arī apsvērt iespēju pieņemt normatīvos aktus un veikt citus pasākumus, lai nodrošinātu to, ka izdot pirmajā daļā minētos ierobežojošos rīkojumus vai aizsardzības rīkojumus var lūgt ne tikai

vardarbības upuri. Šie normatīvie akti un citi pasākumi ir īpaši nozīmīgi rīcībnespējīgiem vardarbības upuriem, kā arī neaizsargātiem vardarbības upuriem, kuri var nevēlēties lūgt izdot ierobežojošus rīkojumus vai aizsardzības rīkojumus baiļu vai emocionāla apjukuma un pieķeršanās dēļ.

54. pants. Izmeklēšana un pierādījumi

277. Lai apšaubītu vardarbības upuru sniegtos pierādījumus, dažkārt tiesas procesos tiek izmantoti pierādījumi, kas saistīti ar vardarbības upuru seksuālo pagātņi un seksuālo uzvedību. Aizstāvība dažkārt izmanto pierādījumus par agrāko seksuālo uzvedību, lai apstrīdētu to, ka vardarbības upuris ir cienījams cilvēks, to, ka viņam var ticēt, un faktu, ka nav tikusi dota piekrišana. Minētais jo īpaši attiecas uz seksuālo vardarbību, tostarp izvarošanu. Šādu pierādījumu iesniegšana var sekmēt tādu vardarbības upurus diskreditējošu stereotipu nostiprināšanos, ka viņi ir neizvēlīgi un ārkārtīgi netikumīgi, un nav cienīgi, lai saņemtu civiltiesību un krimināltiesību aktos paredzēto aizsardzību. Tā kā vardarbības upuriem, kuru lielākā daļa ir sievietes, šāda aizsardzība visdrīzāk tiek nodrošināta tikai tad, ja minētās personas tiek uzskatītas par cienījamām, tad minētie pierādījumi var radīt *de facto* nelīdztiesību.

278. Projekta autoriem šķita svarīgi uzsvērt to, ka vardarbības upura agrāko seksuālo uzvedību nevajadzētu uzskatīt par attaisnojumu vardarbībai pret sievietēm un vardarbībai ģimenē, tādējādi ļaujot attaisnot vardarbības izdarītāju vai mīkstināt viņa atbildību. Tomēr viņi apzinājās to, ka dažās Konvencijas dalībvalstīs tiesnešiem ir rīcības brīvība izlemt par pierādījumu pieļaujamību un izskatīšanu, bet citās to stingri nosaka kriminālprocesuālo tiesību normas. Konvencijas 54. pants uzliek tās dalībvalstīm pienākumu pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu to, ka pierādījumi saistībā ar vardarbības upura seksuālo pagātņi un uzvedību ir pieļaujami vai izskatīti vienīgi tad, ja tie ir būtiski un nepieciešami. Tas nozīmē to, ka šis noteikums paredz šādu pierādījumu pieļaujamību civilprocesos un kriminālprocesos vienīgi tajos gadījumos, kad tie ir svarīgi, lai iztiesāšanas laikā noskaidrotu konkrētu strīdīgu jautājumu, un tad, ja tie ir svarīgs pierādījums. Tāpēc tas neliedz šādu pierādījumu pieļaujamību. Ja tiesneši pieļauj pierādījumu sniegšanu par seksuālo pagātņi, tos drīkst sniegt vienīgi tā, lai cietušais netiktu pakļauts sekundārai viktimizācijai. Vardarbības upuriem būtu jābūt iespējai vērsties tiesā, netiekot papildus traumētiem savas seksuālās pagātnes un uzvedības dēļ.

55. pants. *Ex parte* un *ex officio* tiesvedība

279. Apzinoties to, cik ļoti traumējoši ir šajā pantā minētie nodarījumi, projekta autori vēlējas atvieglot slogu, ko vardarbības upuriem nereti uzliek ilgstoša kriminālizmeklēšana un tiesvedība, vienlaikus nodrošinot to, ka vardarbības izdarītāji tiek nodoti tiesai. Tāpēc šā noteikuma mērķis ir nodrošināt to, ka kriminālizmeklēšana un tiesvedība notiek, neuzliekot vardarbības upurim atbildību par šo procesu ierosināšanu un notiesāšanas nodrošināšanu.

280. Aplūkojamā panta pirmā daļa uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt to, ka konkrēta veida nodarījumu izmeklēšana nav „atkarīga vienīgi” no vardarbības upura iesniegtā pieteikuma vai sūdzības un ka tiesvedību var turpināt pat tad, ja vardarbības upuris atsaucis savu liecību vai sūdzību. Projekta autori nolēma izmantot frāzi „atkarīga vienīgi”, lai ņemtu vērā atšķirības dažādo tiesību sistēmu procesuālajos noteikumos, paturot prātā to, ka šajā pantā uzskaitīto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšana un kriminālvajāšana par tiem ir valsts un tās iestāžu pienākums. Jo īpaši projekta autori uzskatīja, ka tie gadījumi, kad izdarīti akti, kuru dēļ tikuši nodarīti smagi miesas bojājumi vai iestājusies nāve, kompetentajām iestādēm jāizskata tieši un nekavējoties. Daudzus nodarījumus, uz kuriem attiecas šī Konvencija, izdara

ģimenes locekļi, intīmo attiecību partneri vai personas vardarbības upura tiešā sociālajā vidē, un šī iemesla dēļ vardarbības upuri jūtas apkaunoti, nobijušies un bezpalīdzīgi, tāpēc saņemto pieteikumu un attiecīgi arī notiesāšanas gadījumu skaits ir neliels. Šī iemesla dēļ tiesībsardzības institūcijām vajadzētu aktīvi veikt izmeklēšanu, lai savāktu pierādījumus, piemēram, lietiskos pierādījumus, liecinieku liecības, medicīniskās ekspertīzes slēdzienus u. c. pierādījumus, lai tās būtu pārliecinātas par to, ka tiesvedība varēs notikt pat tad, ja vardarbības upuris atsauks savu liecību vai sūdzību, – vismaz tajos gadījumos, kad notikuši tādi smagi noziedzīgi nodarījumi kā fiziskā vardarbība, kuras dēļ iestājusies nāve vai tikuši nodarīti miesas bojājumi.

281. Atbilstoši šīs Konvencijas 78. panta otrajai daļai attiecībā uz aplūkojamā panta pirmo daļu var izdarīt atrunas saistībā ar 35. pantu, ja runa ir par maznozīmīgiem pārkāpumiem. Projekta autori vēlējas skaidri nošķirt smagu fizisko vardarbību, kuras dēļ nodarīti smagi miesas bojājumi vai iestājusies nāve un attiecībā uz kuru nedrīkst izdarīt atrunas, no citiem fiziskās vardarbības gadījumiem – maznozīmīgiem pārkāpumiem, kam šādu seku nav. Tomēr Konvencijas dalībvalstis drīkst noteikt to, kas ir maznozīmīgs pārkāpums fiziskās vardarbības gadījumā.

282. Lai vardarbības upuriem dotu iespēju iesaistīties kriminālprocesā un mudinātu viņus to darīt, otrā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis vardarbības upuru atbalsta organizācijām, īpaši apmācītiem konsultantiem, kas specializējušies jautājumos par vardarbību ģimenē, vai citiem atbalsta/aizstāvības pakalpojumu sniedzējiem nodrošina iespēju palīdzēt vardarbības upuriem un/vai atbalstīt tos izmeklēšanas un tiesvedības laikā. Labas prakses piemēri liecina par to, ka vardarbības upuri, kuri saņēmuši atbalstu vai palīdzību no specializētajiem atbalsta pakalpojumu sniedzējiem izmeklēšanas un tiesvedības laikā, nereti iesniedz sūdzības un sniedz liecības, un ir labāk sagatavoti emocionāli sarežģītajam uzdevumam – aktīvi sekmēt tiesvedības pabeigšanu. Šajā daļā minētie pakalpojumi ir nevis juridiskie, bet gan praktiskie/psiholoģiskie pakalpojumi. Cita starpā tie nodrošina vardarbības upuru psiholoģisko/emocionālo gatavību liecināt apsūdzētā klātbūtnē, vardarbības upura pavadīšanu uz tiesu un/vai citu praktisko un emocionālo palīdzību.

56. pants. Aizsardzības pasākumi

283. Izstrādājot šo noteikumu, projekta autori iedvesmojušies no Konvencijas par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (EPLS Nr. 201) 31. panta 1. daļas. Šā panta pirmajā daļā ir neizsmeļošs to pasākumu uzskaitījums, kas paredzēti, lai procesuālo darbību veikšanas laikā aizsargātu vardarbības upurus, kuri cietuši no jebkādas vardarbības, uz ko attiecas šī Konvencija. Šie aizsardzības pasākumi attiecas uz visiem procesuālo darbību posmiem: gan uz izmeklēšanu, ko veic tiesībsardzības institūcijas vai tiesu varas iestādes, gan uz tiesvedību. Lai gan nav juridiskas nepieciešamības tā rīkoties, jo Konvencijas dalībvalstis vienmēr var pieņemt labvēlīgākus normatīvos aktus par jebkurā Konvencijas daļā paredzētajiem normatīvajiem aktiem, projekta autori vēlējas paskaidrot to, ka minētie aizsardzības pasākumi ir norādoši. Tādējādi Konvencijas dalībvalstis var paredzēt papildu aizsardzības pasākumus. Ir svarīgi uzsvērt to, ka 56. panta pirmā daļa, kurā minēts tas, ka pasākumi jāveic saskaņā ar valsts tiesību aktiem vai „ja iespējams”, uzsver to, ka Konvencijas dalībvalstis var izmantot jebkādus līdzekļus, ko tās atzīst par piemērotākajiem šā noteikuma mērķu sasniegšanai. Minētais attiecas uz c), d), g) un i) punktu.

284. Pirmkārt, a) punkts paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu aizsardzību vardarbības upuriem, kā arī viņu ģimenes locekļiem un lieciniekiem. Konvencijas dalībvalstīm

jānodrošina tas, ka vardarbības upuri tiek pasargāti no iebiedēšanas, atriebības un atkārtotas viktimizācijas.

285. Attiecībā uz b) punktu projekta autori vēlējas uzsvērt to, cik svarīgi ir informēt vardarbības upurus par gadījumiem, kad vardarbības izdarītājs tiek īslaicīgi vai pavisam atbrīvots vai izbēg, – vismaz tajos gadījumos, kad vardarbības upuri un viņu ģimenes locekļi varētu tikt apdraudēti. Minētais neliedz Konvencijas dalībvalstīm informēt vardarbības upurus arī citos gadījumos, kad tas šķiet nepieciešams (piemēram, gadījumos, kad pastāv atriebības vai iebiedēšanas risks vai kad vardarbības upuris un vardarbības izdarītājs, kuri dzīvo netālu viens no otra, varētu nejauši sastapties). Dažas tiesību sistēmas paredz to, ka vardarbības upuriem iepriekš jāiesniedz attiecīgs lūgums, lai saņemtu šādu informāciju. Šādos gadījumos Konvencijas dalībvalstis informē vardarbības upuri par minēto nepieciešamību.

286. Savukārt c) punkts paredz vardarbības upuriem (un viņu ģimenes locekļiem vai likumīgajiem pārstāvjiem, ja vardarbības upuri ir bērni) tiesības saņemt informāciju par to izmeklēšanas un tiesvedības procesu virzību, kas attiecas uz viņiem kā vardarbības upuriem. Šajā saistībā šis noteikums paredz to, ka vardarbības upuri jāinformē par viņu tiesībām un viņu rīcībā esošajiem pakalpojumiem, un viņu sūdzību izskatīšanas rezultātiem, apsūdzības uzturēšanu, izmeklēšanas vai tiesvedības vispārējo virzību un viņu nozīmi tajā, kā arī viņu lietas iznākumu. Lai gan šajā noteikumā tas nav minēts, Konvencijas dalībvalstīm būtu jānodrošina tas, ka šī informācija tiek sniegta viņiem saprotamā valodā (sk. komentārus par 19. pantu).

287. Aplūkojamā panta d) punkta mērķis ir nodrošināt vardarbības upuriem iespēju tikt uzklautiem, sniegt pierādījumus un izvēlēties veidu, kā darīt zināmus savus uzskatus, vajadzības un bažas tā, lai tie tiktu ņemti vērā. Konvencijas dalībvalstis veic visus pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu to, ka vardarbības upuri tieši vai ar starpnieku palīdzību var darīt zināmus savus uzskatus, vajadzības un bažas, un to, ka tie tiek ņemti vērā.

288. Šā panta e) punkts attiecas uz vispārēju palīdzību vardarbības upuriem, lai nodrošinātu to, ka viņu tiesības un intereses tiek pienācīgi aizstāvētas un ņemtas vērā visos izmeklēšanas un tiesvedības posmos.

289. Aplūkojamā panta f) punktā minēts pienākums veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu vardarbības upura konfidencialitātes aizsardzību. Šajā saistībā saskaņā ar valsts tiesību aktiem vajadzības gadījumā jāveic pasākumi, lai novērstu jebkādas tādas informācijas izplatīšanu, kuras dēļ vardarbības upuri varētu tikt pazīti. Tomēr projekta autori vēlējas uzsvērt to, ka vardarbības upura tēla un konfidencialitātes aizsardzības prasības attiecas uz „publiskas” izpaušanas risku un ka šīs prasības neliedz atklāt šo informāciju saistībā ar faktisko tiesvedību, lai kriminālvajāšanas laikā ievērotu abu pušu uzklautīšanas principu un tām piemītošās aizstāvības tiesības.

290. Aplūkojamā panta g) punkta mērķis ir aizsargāt vardarbības upurus, jo īpaši novēršot viņu papildu traumēšanu, sastopoties ar iespējamo vardarbības izdarītāju izmeklēšanas dienestu vai tiesas telpās. Šis noteikums attiecas uz visiem kriminālprocesa posmiem (tostarp izmeklēšanu), bet ir daži izņēmumi: izmeklēšanas dienestiem un tiesu varas iestādēm jābūt iespējai tikt atbrīvotiem no šīs prasības, piemēram, tad, ja vardarbības upuris vēlas ierasties uz tiesas sēdi vai ja vardarbības upura un iespējamā vardarbības izdarītāja saskare ir vajadzīga vai noderīga apmierinošai tiesvedības norisei (piemēram, ja nepieciešama konfrontācija).

291. Šā panta h) punkts paredz pienākumu vajadzības gadījumā nodrošināt vardarbības upurus ar neatkarīgiem un kompetentiem tulkiem. Dažas tiesību sistēmas paredz to, ka tulkam jābūt

zvērīnātam, lai to uzskatītu par neatkarīgu. Tā kā dažādās tiesību sistēmās vardarbības upuriem ir atšķirīgs statuss, projekta autoriem šķita svarīgi Konvencijas tekstā paskaidrot to, ka minētais noteikums attiecas uz gadījumiem, kad vardarbības upuri ir puses tiesvedībā vai sniedz liecības. Daudzi vardarbības upuri nerunā vai tikpat kā nerunā tās valsts valodā, kurā tie pakļauti vardarbībai pret sievietēm vai vardarbībai ģimenē. Valodas nezināšana pastiprina viņu nošķirtību, un tā ir viens no faktoriem, kas liedz viņiem pretendēt uz savām tiesībām. Šādos gadījumos vajadzīgi pieejami tulki, kas viņiem palīdzētu izmeklēšanas un tiesvedības laikā. Šis ir svarīgs pasākums, kurš garantē tiesību pieejamību, kas ir priekšnoteikums tiesas pieejamībai, un Konvencijas dalībvalstīm būtu jāparedz tas, ka vardarbības upuriem tulka pakalpojumi tiek sniegti bez maksas.

292. Visbeidzot, i) punkts uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt vardarbības upuriem iespēju sniegt liecības, neatrodoties tiesas zālē vai vismaz tādos apstākļos, kad tiesas zālē neatrodas iespējamais vardarbības izdarītājs. Dažu valstu tiesību akti paredz vardarbības upuru nopratināšanas audiovizuālu ierakstīšanu un šādu nopratināšanas materiālu aizsargāšanu, piemēram, ar šādiem līdzekļiem: ierobežojot to cilvēku skaitu, kam atļauts apmeklēt tiesas sēdi un redzēt šo ierakstu; atļaujot vardarbības upurim jebkurā brīdī pieprasīt pārtraukt ierakstīšanu un pēc pieprasījuma veicot pilnīgu, burtisku nopratināšanas pārrakstīšanu. Šādus ierakstus un rakstveida protokolus tiesa var izmantot, neliekot vardarbības upurim ierasties personiski. Dažas tiesību sistēmas vardarbības upuriem ļauj piedalīties lietas izskatīšanā, izmantojot videokonferences sniegtās iespējas. Vardarbības upuris tiek nopratināts atsevišķā telpā, iespējams, piedaloties ekspertam un tehniķiem. Lai pēc iespējas mazinātu psiholoģisko ietekmi, kādu uz vardarbības upuri atstāj atrašanās vienā telpā ar vardarbības izdarītāju vai viņa klātbūtne videokonferences laikā, viņu abu redzeslauku var ierobežot tā, ka vardarbības upuris neredz vardarbības izdarītāju un/vai *vice versa*. Ja, piemēram, vardarbības upurim jāierodas tiesas sēdē, tad tas var sniegt liecību, atrodoties aiz aizslietņa, vai sniegt liecību, kad vardarbības izdarītājs neatrodas tiesas zālē. Tāpēc, ja iespējams, Konvencijas dalībvalstīm jānodrošina šajā noteikumā paredzētā pienākuma izpilde, izmantojot atbilstošas sakaru tehnoloģijas.

293. Gadījumos, kad vardarbības upuri vai liecinieki ir bērni, otrā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm īpaši jā rūpējas par viņu vajadzībām un jānodrošina viņu tiesības uz īpašiem aizsardzības pasākumiem, jo bērni parasti ir vieglāk ievainojami nekā pieaugušie un viņus vieglāk iespējams iebiedēt. Tāpēc, veicot īpašos aizsardzības pasākumus, pienācīgi jāņem vērā bērna labākās intereses, piemēram, neliekot bērnam sniegt liecības vardarbības izdarītāja klātbūtnē. Attiecībā uz terminu „bērns, kas ir liecinieks” skatīt arī komentārus par 26. pantu.

57. pants. Juridiskā palīdzība

294. Daudzi upuri, kas cietuši no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē, tūlīt pēc vardarbības notikšanas var būt spiesti nekavējoties atstāt visu savu iedzīvi un darba vietu. Tiesu un administratīvie procesi nereti ir ļoti sarežģīti, un vardarbības upuriem ir nepieciešamas juridiskās konsultācijas, lai apmierinoši aizstāvētu savas tiesības. Šajos gadījumos vardarbības upuriem var būt sarežģīti efektīvi piekļūt tiesiskās aizsardzības līdzekļiem to lielo izmaksu dēļ, kas saistītas ar vēršanos pēc tiesas aizstāvības. Tāpēc projekta autoriem šķita svarīgi uzlikt Konvencijas dalībvalstīm pienākumu saskaņā ar savu valsts tiesību aktu noteikumiem nodrošināt vardarbības upuriem tiesības uz juridisko palīdzību un nodrošināt bezmaksas juridisko palīdzību. Izstrādājot šo noteikumu, projekta autori iedvesmojušies no Eiropas Padomes Konvencijas par cīņu pret cilvēku tirdzniecību (EPLS Nr. 197) 15. panta 2. daļas.

295. Konvencijas 57. pants nepiešķir vardarbības upuriem automātiskas tiesības uz bezmaksas juridisko palīdzību. Katra Konvencijas dalībvalsts var noteikt prasības šādas palīdzības

saņemšanai. Papildus šim noteikumam Konvencijas dalībvalstīm jāievēro *ECHR* 6. pants. Lai arī *ECHR* 6. panta 3. daļas c) punkts paredz oficiāli iecelta advokāta bezmaksas palīdzību tikai kriminālprocesā, Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse (1979. gada 9. oktobra spriedums lietā *Airey* pret Īriju) konkrētos apstākļos atzīst tiesības uz bezmaksas juridisko palīdzību arī civillietās, pamatojoties uz *ECHR* 6. panta 1. daļu, ko tā interpretē kā noteikumu, kas paredz tiesības uz tiesas pieejamību, lai saņemtu lēmumu par civilajām tiesībām un pienākumiem (sk. 1975. gada 21. februāra spriedumu lietā *Golder* pret Apvienoto Karalisti). Tiesa atzinusi to, ka, lai nodrošinātu efektīvu tiesas pieejamību, var būt nepieciešama bezmaksas juridiskā palīdzība. Tā pauž viedokli, ka ir jānoskaidro, vai piedalīšanās tiesas procesā bez advokāta palīdzības būs efektīva, tas ir, vai konkrētā persona spēs sevi pareizi un apmierinoši pārstāvēt. Šajā lietā Tiesa, lemjot par to, vai persona spēj sevi efektīvi pārstāvēt, ņemusi vērā procedūru sarežģītību un situācijas emocionalitāti, kas neatbilst tam objektivitātes līmenim, kas vajadzīgs aizstāvībai tiesā. Ja persona nespēj sevi efektīvi pārstāvēt, tai jāsaņem bezmaksas juridiskā palīdzība. Tādējādi, pat ja tiesību akti neparedz bezmaksas juridiskās palīdzības sniegšanu civillietās, taisnīguma labad ir jāizvērtē, vai sniegt bezmaksas juridisko palīdzību pieteicējam, kam nav finansiālo līdzekļu un kas nespēj samaksāt par advokāta pakalpojumiem.

58. pants. Noilgums

296. Šis noteikums paredz to, ka noilguma iestāšanās periods tiesas procesa ierosināšanai turpinās pietiekami ilgu laiku, lai varētu efektīvi uzsākt kriminālvajāšanu pēc tam, kad vardarbības upuris ir sasniedzis pilngadību. Tāpēc šis pienākums attiecas vienīgi uz bērniem, kas cietuši no vardarbības un kas bieži vien dažādu iemeslu dēļ līdz pilngadības sasniegšanai nespēj ziņot par nodarījumiem, kuri pret viņiem izdarīti. Izteiciens „periods ir pietiekami ilgs, lai varētu efektīvi uzsākt tiesvedību” nozīmē, pirmkārt, to, ka pēc tam, kad šie bērni ir pieauguši, viņu rīcībā jābūt pietiekami ilgam laikam, lai pārvarētu gūto traumu, tādējādi gūstot iespēju iesniegt sūdzību, un, otrkārt, kriminālvajāšanas iestādēm jābūt iespējai uzsākt kriminālvajāšanu par konkrētajiem nodarījumiem.

297. Tomēr, ievērojot proporcionalitātes prasības, kas attiecas uz kriminālprocesu, projekta autori paredzējuši to, ka šis princips piemērojams vienīgi attiecībā uz nodarījumiem, kuri minēti 36., 37., 38. un 39. pantā un attiecībā uz kuriem ir pamatojums noilguma termiņa pagarināšanai. Tomēr 78. panta otrā daļa, kas paredz atrunas, ļauj nākamajām Konvencijas dalībvalstīm paziņot to, ka tās saglabā tiesības nepiemērot vai tikai īpašos gadījumos vai apstākļos piemērot šo principu attiecībā uz 37., 38. un 39. pantu.

VII nodaļa. Migrācija un patvērums

298. Ir divas sievietes grupas, kas ir īpaši neaizsargātas pret vardarbību, kura saistīta ar dzimumu: migrantes, tostarp migrantes bez dokumentiem, un patvēruma meklētājas. Lai gan katrai no minētajām grupām ir atšķirīgs tiesiskais statuss, iemesli, kuru dēļ tās pametušas savu mītnes valsti, un dzīves apstākļi, tomēr abām šīm grupām, no vienas puses, ir paaugstināts risks tikt pakļautām pret sievietēm vērstai vardarbībai, un, no otras puses, tās saskaras ar līdzīgām grūtībām un strukturālajiem šķēršļiem vardarbības pārvarēšanā.

299. Šajā nodaļā minēti vairāki pienākumi, kuru mērķis ir ieviest dzimumu līdztiesības principam atbilstošu izpratni par vardarbību pret migrantēm un patvēruma meklētājām. Piemēram, tā ievieš iespēju piešķirt patstāvīgu uzturēšanās statusu migrantēm, kas cietušas no vardarbības, kura saistīta ar dzimumu. Turklāt tā nosaka pienākumu atzīt to, ka pret sievietēm vēsta vardarbība, kas saistīta ar dzimumu, ir vajāšanas veids, un pienākumu nodrošināt to, ka, piešķirot bēgļa statusu, Konvencija tiek interpretēta atbilstoši dzimumu līdztiesības principam.

Turklāt šajā nodaļā noteikts pienākums ieviest dzimumu līdztiesības principam atbilstošas procedūras, vadlīnijas un atbalsta pakalpojumus patvēruma meklētājiem. Visbeidzot, tajā noteikts pienākums ievērot neizraidīšanas [*non-refoulement*] principu attiecībā uz vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības pret sievietēm.

300. Šīs Konvencijas 60. un 61. pantā paredzētie noteikumi jāinterpretē tā, lai tie būtu saderīgi ar 1951. gada Konvenciju par bēgļa statusu un 3. pantu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas interpretācijai. Turklāt šie Konvencijas noteikumi ir minēto tiesību aktu darbības jomā un piešķir tiem praktisku dimensiju.

59. pants. Uzturēšanās statuss

301. Pētījumi liecina, ka bailes no izraidīšanas vai uzturēšanās statusa zaudēšanas ir ļoti iedarbīgs līdzeklis, ko vardarbības izdarītāji izmanto, lai atturētu vardarbības upurus, kuri cietuši no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē, no vēšanās pēc palīdzības varas institūcijās vai šķiršanās no vardarbības izdarītāja. Lai laulātajam vai partnerim piešķirtu patstāvīgu uzturēšanās statusu, lielākajā daļā Eiropas Padomes dalībvalstu pastāv prasība, ka laulātajiem vai partneriem jāpaliek laulātiem vai partnerattiecībās no viena līdz trim gadiem. Tāpēc daudzi vardarbības upuri, kuru uzturēšanās statuss ir atkarīgs no vardarbības izdarītāja uzturēšanās statusa, saglabā savas attiecības, būdami spiesti ilgstoši paciest ļaunprātīgu izturēšanos un vardarbību.

302. Projekta autoriem šķita svarīgi nodrošināt to, lai risks zaudēt savu uzturēšanās statusu nebūtu šķērslis, kas liegtu vardarbības upuriem izbeigt laulību vai partnerattiecības, kurās pret tiem izturas ļaunprātīgi vai vardarbīgi. Šā panta pirmajā daļā minētais pienākums paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis pieņem normatīvos aktus vai veic citus pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu to, ka vardarbības upuriem, kuri ir migranti un kuru uzturēšanās statuss ir atkarīgs no fakta, ka viņi ir laulāti vai partnerattiecībās, gadījumos, kad tiek šķirta viņu laulība vai izbeigtas partnerattiecības, tiek piešķirta patstāvīga uzturēšanās atļauja uz noteiktu termiņu.

303. Šā panta pirmajā daļā precizēts, ka patstāvīga uzturēšanās atļauja būtu jāpiešķir gadījumos, kad apstākļi ir īpaši smagi. Konvencijas dalībvalstīm būtu jāuzskata par īpaši smagu apstākli fakts, ka patstāvīgas uzturēšanās atļaujas lūdzējs ir kļuvis par upuri vardarbībai, uz kuru attiecas šī Konvencija un kuru izdarījis vai pieļāvis viņa laulātais vai partneris. Projekta autori atzina, ka vispiemērotāk ir ļaut Konvencijas dalībvalstīm saskaņā ar saviem valsts tiesību aktiem paredzēt to, ar kādiem nosacījumiem un uz cik ilgu termiņu pēc vardarbības upuru lūguma tiem var izsniegt uzturēšanās atļauju. Tas cita starpā nozīmē to, ka jānosaka, kuru valsts iestāžu kompetencē ir konstatēt, vai attiecības ir izbeigtas pret vardarbības upuri vērstās vardarbības dēļ, un noteikt, kādi pierādījumi vardarbības upurim ir jāiesniedz. Vardarbības pierādījumi cita starpā ir policijas protokoli, notiesājošs tiesas spriedums, ārkārtas aizliegums tuvoties tūlīt pēc vardarbības akta vai aizsardzības rīkojums, medicīniski pierādījumi, spriedums par laulības šķiršanu, sociālo dienestu dokumentācija vai ziņojumi no sievietes NVO, un šie minēti tikai daži piemēri.

304. Turklāt pirmajā daļā uzsvērts fakts, ka neatkarīga/patstāvīga uzturēšanās atļauja būtu jāpiešķir neatkarīgi no laulības vai partnerattiecību ilguma. Tas paredz pienākumu nodrošināt to, ka visiem vardarbības upuriem, kas cietuši no jebkādas vardarbības, uz kuru attiecas šī Konvencija, tiek piešķirta patstāvīga uzturēšanās atļauja ar pilnām tiesībām, pat ja laulība vai partnerattiecības ir beigušās pirms pārbaudes laika beigām. Tādējādi vardarbības upuri varēs saņemt vajadzīgo aizsardzību no valsts iestādēm, nebaidoties no tā, ka vardarbības izdarītājs

atricsies, atņemot vai draudot atņemt uzturēšanās atļaujas sniegtās priekšrocības, pār kurām tam ir vara. Īpaši svarīgi tas ir piespiedu laulību gadījumos, kad vardarbības upuri ir spiesti saglabāt laulību visu pārbaudes laiku, lai netiktu izraidīti šķiršanās gadījumā.

305. Turklāt pirmā daļa attiecas uz laulātajiem vai partneriem, kā to nosaka valsts tiesību akti. Šis noteikums attiecas arī uz neprecētiem partneriem, ciktāl vairākas Eiropas Padomes dalībvalstis piešķir uzturēšanās atļaujas partneriem, kas saskaņā ar valsts tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem spēj pierādīt to, ka viņu partnerattiecības ir līdzīgas laulībai, vai to, ka šīs partnerattiecības ir pastāvīgas.

306. Otrā daļa attiecas uz gadījumiem, kad vardarbības upuri, kas pievienojušies saviem laulātajiem vai partneriem saskaņā ar ģimenes atkalapvienošanās shēmu, tiek repatriēti, jo ir uzsākts viņu ļaunprātīgā un vardarbīgā laulātā vai partnera izraidīšanas process. Lielākajā daļā Eiropas Padomes dalībvalstu laulāto vai partneru uzturēšanās statuss ir saistīts ar tā laulātā vai partnera uzturēšanās statusu, kas ir apgādnieks. Tas nozīmē to, ka vardarbības upuris joprojām tiks pakļauts vardarbībai savā izcelsmes valstī, tādējādi nesaņemot *de facto* aizsardzību. Īpaši svarīgi tas ir tajos gadījumos, kad izcelsmes valstī attiecībā uz vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē ir zemāki novēršanas, aizsardzības un kriminālvajāšanas standarti nekā uzņemošajā valstī. Šādu vardarbības upuru izraidīšana ne tikai negatīvi ietekmē viņu dzīvi, bet tā var arī apgrūtināt tiesībaizsardzības institūciju centienus apkarot vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē. Tāpēc otrā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu vardarbības upuriem, kas nonākuši šādās situācijās, iespēju panākt pret viņiem uzsākto izraidīšanas procesu pārtraukšanu, lai lūgtu uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz humāniem apsvērumiem. Aplūkojamā panta otrā daļa attiecas uz gadījumiem, kad laulātais vai partneris, kas ir apgādnieks, ir izdarījis vardarbību ģimenē un viņa laulātais vai partneris, kas ir vardarbības upuris, tiek izraidīts kopā ar vardarbības izdarītāju. Šīs daļas mērķis ir nodrošināt aizsardzību pret izraidīšanu; šāda aizsardzība pati par sevi nenodrošina uzturēšanās atļaujas izsniegšanu.

307. Izstrādājot trešo daļu, projekta autori iedvesmojušies no Eiropas Padomes Konvencijas par cīņu pret cilvēku tirdzniecību (EPLS Nr. 197) 14. panta 1. daļas. Šī daļa uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu izsniegt vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības ģimenē, atjaunojamu uzturēšanās atļauju saskaņā ar valsts tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem. Tas paredz divas prasības attiecībā uz uzturēšanās atļaujas izsniegšanu. Pirmkārt, tā jāizsniedz gadījumos, kad vardarbības upura personiskie apstākļi ir tādi, ka nebūtu saprātīgi likt viņam atstāt valsts teritoriju (3. punkta a) apakšpunkts). Tas, vai uz konkrēto vardarbības upuri attiecas prasība par personisko situāciju, jāizlemj, ņemot vērā arī tādus faktorus kā vardarbības upura drošība, veselības stāvoklis, situācija ģimenē vai situācija viņa izcelsmes valstī. Otrkārt, šis punkts paredz prasību sadarboties ar kompetentajām iestādēm gadījumos, kad pret vardarbības izdarītāju uzsākta izmeklēšana vai kriminālprocess (3. punkta b) apakšpunkts). Tas nozīmē to, ka vardarbības upurim var piešķirt uzturēšanās atļauju, ja sadarbība ar šo vardarbības upuri un viņa liecības ir nepieciešamas izmeklēšanas un kriminālprocesa laikā. Šīs uzturēšanās atļaujas termiņu nosaka Konvencijas dalībvalstis, taču tam ir jāatbilst šā noteikuma mērķim. Turklāt Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums izsniegt atjaunojamas uzturēšanās atļaujas. Uzturēšanās atļauja netiek pagarināta vai tiek atsaukta saskaņā ar Konvencijas dalībvalsts tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem.

308. Aplūkojamā panta ceturtā daļa attiecas uz gadījumiem, kad piespiedu laulību upuris, kuram ir uzturēšanās atļauja kādā Konvencijas dalībvalstī, tiek aizvests uz citu valsti, tādējādi zaudējot savu uzturēšanās statusu valstī, kurā ir viņa pastāvīgā dzīvesvieta. Lielākajā daļā Eiropas Padomes dalībvalstu uzturēšanās atļauja zaudē spēku tad, ja tās turētājs atstāj valsti uz laiku, kas ilgāks par noteiktu skaitu secīgu mēnešu. Taču šis nosacījums attiecas vienīgi uz

personām, kas valsti atstāj brīvprātīgi. Ja piespiedu laulību upuri tiek aizvesti uz citu valsti pret viņu gribu un tādējādi ilgāk par atļauto termiņu paliek ārpus tās Konvencijas dalībvalsts, kurā ir to pastāvīgā dzīvesvieta, viņi zaudē savu uzturēšanās statusu. Tāpēc šī daļa uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu nodrošināt šādiem vardarbības upuriem iespēju atgūt savu uzturēšanās statusu, ko viņi zaudējuši tāpēc, ka tikuši piespiesti atstāt valsti, kurā ir to pastāvīgā dzīvesvieta, jo īpaši gadījumos, kad viņu laulība tiek šķirta vai anulēta.

309. Visbeidzot, jānorāda, ka 78. panta otrā daļa, kas paredz atrunas, ļauj šīs Konvencijas nākamajām dalībvalstīm paziņot to, ka tās saglabā tiesības nepiemērot vai tikai īpašos gadījumos vai apstākļos piemērot 59. panta noteikumus.

60. pants. Patvēruma pieteikumi ar dzimumu saistītas vardarbības dēļ

310. Patvēruma tiesību aktos ilgstoši nav tikusi ņemta vērā sieviešu un vīriešu atšķirība attiecībā uz viņu vajāšanas iemesliem un veidiem. Šīs dzimuma atšķirības neievērošanas dēļ, piešķirot bēgļa statusu un starptautisku aizsardzību, ir bijuši gadījumi, kad patvēruma pieteikumi no sievietēm, kas meklē patvērumu ar dzimumu saistītas vardarbības dēļ, netiek atzīti. Taču, pateicoties iepriekšējā desmitgadē notikušajai starptautisko cilvēktiesību aktu un standartu, kā arī tiesu prakses pilnveidei, daudzas Eiropas Padomes dalībvalstis ir atzinušas to, ka daži pret sievietēm vērstas vardarbības veidi ir ar dzimumu saistītas vajāšanas veids 1951. gada Konvencijas par bēgļa statusu 1. panta A punkta 2. apakšpunkta izpratnē. Bez šaubām, izvarošana un citi ar dzimumu saistītas vardarbības veidi, piemēram, sieviešu dzimumorgānu kropļošana, vardarbība, kas saistīta ar mantojumu, smaga vardarbība ģimenē vai cilvēku tirdzniecība ir vajāšanas veidi neatkarīgi no tā, vai vardarbības izdarītājs ir vai nav valsts varas pārstāvis.

311. Lai gan pirmā daļa attiecas uz pasākumiem, kas praksē jau tiek veikti, projekta autoriem šķita svarīgi iekļaut tajā Konvencijas dalībvalstu pienākumu pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus, kuri nepieciešami, lai nodrošinātu to, ka ar dzimumu saistīta vardarbība pret sievietēm var tikt atzīta par vajāšanu 1. panta A punkta 2) apakšpunkta izpratnē un par būtisku kaitējumu. Citiem vārdiem, Konvencijas dalībvalstīm ir jāatzīst tas, ka ar dzimumu saistīta vardarbība var būt vajāšana, kas ir pamats bēgļa statusa piešķiršanai. Tas, ka ar dzimumu saistīta vardarbība tiek atzīta par vajāšanas veidu 1. panta A punkta 2) apakšpunkta izpratnē, netieši norāda uz to, ka tiek atzīts fakts, ka sieviete var tikt vajāta viņas dzimuma dēļ, t. i., viņas sievietes identitātes un statusa dēļ. Konvencijas dalībvalstīm ir arī pienākums nodrošināt to, ka ar dzimumu saistīta vardarbība tiek atzīta par būtisku kaitējumu, kas ir pamats tam, lai saņemtu papildu aizsardzību. Tas nenozīmē to, ka visi ar dzimumu saistītas vardarbības veidi automātiski tiek uzskatīti par „būtisku kaitējumu”. Tas nozīmē to, ka starptautisku aizsardzību var piešķirt tām sievietēm, kuras ir trešās valsts pilsones vai bezvalstnieces un kurām nevar piešķirt bēgļa statusu, bet pret kurām, tām atgriežoties savā izcelsmes valstī vai valstī, kur tās dzīvojušas iepriekš, tiktu vērstā tāda ar dzimumu saistīta vardarbība, kas būtu necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās vai kas nopietni apdraudētu cilvēka dzīvību. Tātad tiesības uz starptautisku aizsardzību nenozīmē tikai aizsardzību saskaņā ar 1951. gada Konvenciju, bet tās var izrietēt arī no citiem vispārātzītiem starptautiskajiem un reģionālajiem standartiem, piemēram, no *ECHR* vai Eiropas Savienības Kvalifikācijas direktīvas. Tomēr šīs daļas nolūks nav rīkoties pretēji 1951. gada Konvencijas noteikumiem, īpaši bēgļa statusa piešķiršanas nosacījumiem, kurus paredz minētās konvencijas 1. pants.

312. Šā panta otrā daļa papildina pirmajā daļā paredzēto pienākumu. Šajā noteikumā paredzētais pienākums ir divējāds. No vienas puses – tas paredz, ka Konvencijas dalībvalstis nodrošina to, lai, interpretējot ikvienu 1951. gada Konvencijā minēto pamatu, tiktu ievērots

dzimumu līdztiesības princips. Pamatotajām bailēm no vajāšanas jābūt saistītām ar vienu vai vairākiem 1951. gada Konvencijā minētajiem pamatiem. Pārbaudot vajāšanas pamatus, ar dzimumu saistīta vardarbība nereti tiek uzskatīta par vajāšanu „piederības īpašai sociālai grupai” dēļ, nepievēršot uzmanību pārējiem pamatiem. Lai nodrošinātu dzimumu līdztiesības principam atbilstošu interpretāciju, ir jāapzinās un jāsaprot tas, kā dzimums var ietekmēt cēloņus, kas ir konkrētā vajāšanas veida vai piedzīvotā kaitējuma pamatā. No otras puses – otrajā daļā noteikts, ka Konvencijas dalībvalstīm jāparedz iespēja piešķirt bēgļa statusu, ja ir konstatēts, ka pastāv bažas par vajāšanu saistībā ar kādu no šiem pamatiem. Svarīgi uzsvērt – dzimumu līdztiesības principam atbilstoša interpretācija nenozīmē to, ka visām sievietēm automātiski ir tiesības uz bēgļa statusu. Tas, vai pastāv pamatotas bailes no vajāšanas, ir atkarīgs no katra atsevišķā gadījuma konkrētajiem apstākļiem. Īpaši svarīgi ir tas, ka bēgļa statuss jāpiešķir „saskaņā ar attiecīgajiem spēkā esošajiem tiesību aktiem”, tas ir, saskaņā ar nosacījumiem, kas skaidri paredzēti šajos tiesību aktos, piemēram, 1951. gada Konvencijas 1. pantā.

313. Ja runa ir par vajāšanu rases vai tautības dēļ sievietes var saskarties ar atsevišķiem vajāšanas veidiem, kas īpaši ietekmē sievietes. To vidū ir seksuālā vardarbība un reprodukcijas kontrole rasu un etniskās „tīrīšanas” gadījumos. Saistībā ar vajāšanu reliģijas dēļ sievietes var tikt vajātas par nepakļaušanos reliģijas normām un pieņemamas uzvedības paražām. Tipisks piemērs ir noziegumi, kas izdarīti tā sauktā „goda” dēļ un kas nesamērīgi skar sievietes. Vajāšana piederības īpašai sociālai grupai dēļ aizvien vairāk tiek minēta ar dzimumu saistītās sūdzībās, un tās upuri pakāpeniski iegūst starptautisku atbalstu. Ja sievietes, kas tiek vajātas ar dzimumu saistītas vardarbības dēļ, piemēram, sieviešu dzimumorgānu kropļošanas, piespiedu laulību vai pat smagas vardarbības ģimenē dēļ, tiek atzītas par „īpašu sociālu grupu”, tad šīm sievietēm var piešķirt patvērumu. Tādējādi daļu sieviešu var uzskatīt par īpašu grupu, kuru vieno tādas kopīgas iedzimtas, nemainīgas vai citādas būtiskas iezīmes, kas nav tikai bēgšana vajāšanas dēļ. Visbeidzot, vajāšana politiskās pārliecības dēļ var būt vajāšana ar dzimumu sociālajām lomām saistītu uzskatu dēļ. Sievietes var tikt vajātas, piemēram, par to, ka tās nepilda sabiedrībā pastāvošās sociālās lomas un neatbilst pieņemamas uzvedības normām un ka tās uzstājas pret tradicionālajām dzimumu sociālajām lomām. Veicot pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu dzimumu līdztiesības principam atbilstošu interpretāciju, Konvencijas dalībvalstis var ievērot UNHCR 2002. gada maija dokumentu – Vadlīnijas par starptautisku aizsardzību: ar dzimumu saistīta vajāšana saistībā ar 1. panta A punkta 2. apakšpunktu 1951. gada konvencijā un/vai tās 1967. gada protokolu par bēgļa statusu. Turklāt, nodrošinot to, ka ikviens no Konvencijā minētajiem pamatiem tiek interpretēts atbilstoši dzimumu līdztiesības principam, Konvencijas dalībvalstis pēc savas vēlēšanās var attiecināt šo interpretāciju arī uz citām personām, kuras var saskarties ar vajāšanu un vardarbību dzimuma dēļ: gejiem, lesbietēm, biseksuālām personām vai transpersonām.

314. Aplūkojamā panta trešā daļa paredz vairākus pienākumus. Pirmais no Konvencijas dalībvalstīm uzliktajiem pienākumiem ir, apsverot patvēruma meklētāju reģistrācijas standartus, izveidot tādas dzimumu līdztiesības principam atbilstošas reģistrācijas procedūras, kuras veicot tiek ievērotas sieviešu un vīriešu atšķirības pārdzīvojumu un īpašas aizsardzības vajadzību ziņā, lai nodrošinātu viņu tiesības uz drošību. Dzimumu līdztiesības principam atbilstoša interpretācija *inter alia* var būt šāda: pret sievietēm vērstas vardarbības upuru pēc iespējas drīzāka identificēšana patvēruma procedūras laikā; neprecējušos vīriešu un sieviešu atsevišķa izmitināšana; izveidotas atsevišķas labierīcības vai vismaz tādi to izmantošanas grafiki, kuri ir atšķirīgi vīriešiem un sievietēm un kuru ievērošana tiek uzraudzīta; istabas, kuras to iemītnieki var aizslēgt; pietiekams apgaismojums visā uzņemšanas centrā; apsargi, tostarp sieviešu dzimuma apsargi, kas apmācīti par iemītnieku ar dzimumu saistītajām vajadzībām; uzņemšanas centra personāla apmācīšana; uzvedības kodekss, kas attiecas arī uz privātajiem

pakalpojumu sniedzējiem; oficiāli pasākumi attiecībā uz iesaistīšanos un aizsardzību gadījumos, kad notikusi ar dzimumu saistīta vardarbība, un informācijas sniegšana sievietēm un meitenēm par vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, un pieejamajiem palīdzības pakalpojumiem.

315. Šā panta trešā daļa uzliek arī pienākumu izveidot tādus patvēruma meklētājiem domātus atbalsta pakalpojumus, ar kuru palīdzību tiktu sniegts dzimumu līdztiesības principam atbilstošs atbalsts un apmierinātas viņu īpašās vajadzības. Tie cita starpā ir tādi pasākumi kā papildu psihosociālās konsultācijas un konsultācijas krīzes situācijās, kā arī medicīniskā palīdzība traumā guvušajiem patvēruma meklētājiem, jo, piemēram, daudzas patvēruma meklētājas tikušas pakļautas seksuālai un cita veida vardarbībai un tāpēc ir īpaši neaizsargātas. Atbalsta pakalpojumiem jābūt vēršotiem arī uz sieviešu tiesību un iespēju paplašināšanu un viņu dzīves aktīvas atjaunotnes veicināšanu.

316. Dzimumu līdztiesības vadlīniju izstrāde un īstenošana ir svarīga, lai attiecīgie dalībnieki saprastu to, kā ietvert dzimumu līdztiesības principam atbilstošus elementus savā politikā un praksē. Vadlīnijas nodrošina atskaites punktu, kam ir liela nozīme izpratnes veicināšanā par to patvēruma meklētāju īpašo vajadzību tikt aizsargātām, kuras ir vardarbības upuri vai kuras apdraud ar dzimumu saistīta vardarbība. Bet, lai garantētu šo vadlīniju efektivitāti, Konvencijas dalībvalstīm ir jāveic konkrēti pasākumi šo vadlīniju īstenošanai. Vadlīnijās jāietver tādi jautājumi kā izpratnes veicināšana, atsaucība pret sensitīvajiem kultūras un reliģijas jautājumiem vai personiskajiem faktoriem, kā arī gūtās traumas atzīšana.

317. Lai tiktu pienācīgi izvērtēti patvēruma pieteikumi, kurus iesniegušas sievietes un meitenes, kas kļuvušas par upuriem ar dzimumu saistītai vardarbībai, trešā daļa paredz pienākumu izstrādāt dzimumu līdztiesības principam atbilstošas patvēruma piešķiršanas procedūras, tostarp procedūras, kuras reglamentē bēgļa statusa piešķiršanu un starptautiskas aizsardzības lūgumus (sk. arī 312. punktu *in fine*). Šīs procedūras *inter alia* ietver šādus pasākumus: informēt sievietes par patvēruma piešķiršanas procedūrām; nodrošināt apgādājamām sievietēm iespēju tikt intervētām atsevišķi, nepiedaloties viņu ģimenes locekļiem; nodrošināt sievietēm iespēju izvirzīt neatkarīgas prasības pēc aizsardzības un norādīt pamatojumu, kas saistīts ar dzimumu, tādējādi iegūstot tiesības uz atsevišķu starptautiskas aizsardzības lūgumu; izstrādāt dzimumu līdztiesības vadlīnijas attiecībā uz patvēruma pieteikumu izskatīšanu un nodrošināt apmācību. Tās ietver arī tādus pasākumus kā dzimumu līdztiesības principam atbilstošas intervijas, ko vada persona, kurai vajadzības gadījumā palīdz tulks; iespēja pieteicējam paust tādas savas vēlmes attiecībā uz intervētāja un tulka dzimumu, kuras Konvencijas dalībvalstis ņem vērā, ja tās ir pamatotas, un konfidencialitātes ievērošana attiecībā uz intervijās iegūto informāciju. Papildu norādījumus šajā jomā Konvencijas dalībvalstis var gūt Parlamentārās asamblejas dokumentos, jo īpaši Rezolūcijā 1765 (2010) un Ieteikumā 1940 (2010) par patvēruma pieteikumiem, kas saistīti ar dzimumu.

318. Šīs nodaļas iepriekšējās četrās daļās uzskaitīti iespējamie pasākumi, kurus Konvencijas dalībvalstis var veikt, īstenojot trešajā daļā paredzētos noteikumus. Šie pasākumi minēti tāpēc, ka projekta autori vēlējas Paskaidrojošajā ziņojumā ietvert dažus tādas labas prakses piemērus, kas tiek īstenota vairākās valstīs. Tomēr jānorāda tas, ka trešā daļa Konvencijas dalībvalstu ziņā atstāj to, kādas dzimumu līdztiesības principam atbilstošas procedūras, vadlīnijas un atbalsta pakalpojumus izveidot.

61. pants. Neizraidīšana

319. Neizraidīšanas princips, kas ietverts 1951. gada Konvencijā par bēgļa statusu, ir patvēruma

un bēgļu starptautiskās aizsardzības pamatā, un tas ir ieguvis starptautisko paražu tiesību statusu. Tas nozīmē to, ka šis princips attiecas uz visām valstīm neatkarīgi no tā, vai tām ir saistoša 1951. gada Konvencija.

320. Neizraidīšanas princips īpaši svarīgs ir patvēruma meklētājiem un bēgļiem. Saskaņā ar šo principu, kam 1951. gada Konvencija paredz dažus izņēmumus un ierobežojumus, valstis neizraida patvēruma meklētāju vai bēgli vai neliek tam atgriezties valstī, kurā viņa dzīvība vai brīvība ir apdraudēta. Arī *ECHR* 3. pants liedz likt personai atgriezties vietā, kur pastāv reāls risks, ka šī persona tiks pakļauta spīdzināšanai vai pret to izturēsies necilvēcīgi vai pazemojoši vai pakļaus necilvēcīgam vai pazemojošam sodam. Ja persona tiek izraidīta vai tai liek atgriezties vietā, kur tā tiek vajāta, tas ir pretrunā starptautiskās sabiedrības saistībām nodrošināt visu personu cilvēktiesību īstenošanu. Neizraidīšanas princips ietver arī pienākumu neliegt piekļuvi valsts teritorijai tiem patvēruma meklētājiem, kas nonākuši pie šīs valsts robežas vai kam liegta piekļuve tās robežai.

321. Aizsardzība pret izraidīšanu attiecas uz ikvienu personu, kas ir bēglis 1951. gada Konvencijas izpratnē. Tā attiecas arī uz patvēruma meklētājiem, kam nav piešķirts oficiāls statuss un kas var tikt pakļauti vajāšanai, ja tiem liks atgriezties savā izcelsmes valstī vai valstī, kurā ir to pastāvīgā dzīvesvieta. Šā panta pirmā daļa saskaņā ar starptautiskajām tiesībām uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu ievērot neizraidīšanas principu attiecībā uz vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības, kura saistīta ar dzimumu, un kas baidās no vajāšanas gadījumā, ja tiem liks atgriezties.

322. Šā panta otrā daļa papildina pirmo daļu, apstiprinot to, ka neizraidīšanas princips jāievēro arī attiecībā uz tiem vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības pret sievietēm un kam vajadzīga aizsardzība. Konkrētāk, otrā daļa atkārtoti Konvencijas dalībvalstu pienākumu pieņemt normatīvos aktus un veikt citus pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu to, ka upuri, kuri cietuši no vardarbības pret sievietēm un kuriem vajadzīga aizsardzība, nekādos apstākļos netiek izraidīti, ja pastāv reāls risks, ka viņi tiks patvaļīgi nonāvēti vai spīdzināti vai pret viņiem izturēsies necilvēcīgi vai pazemojoši, vai viņus necilvēcīgi vai pazemojoši sodīs. Ir svarīgi nodrošināt to, ka šie pienākumi tiek pildīti neatkarīgi no tā, kāds ir konkrēto sieviešu statuss vai uzturēšanās. Tas nozīmē to, ka šī aizsardzība pret izraidīšanu attiecas uz visiem pret sievietēm vērstas vardarbības upuriem, kuru patvēruma pieteikumi vēl nav izskatīti un kuriem nav piešķirts bēgļa statuss 1951. gada Konvencijas izpratnē, neatkarīgi no tā, kas ir viņu izcelsmes valsts vai kāds ir viņu uzturēšanās statuss, un pret kuriem izraidīšanas/atpakaļnosūtīšanas gadījumā varētu tikt vērstas ar dzimumu saistīta vardarbība – iepriekš minētā ļaunprātīgā izturēšanās. Pat tad, ja viņu patvēruma pieteikumi tiek noraidīti, Konvencijas dalībvalstīm ir jānodrošina, lai šīs personas netiktu izraidītas/nosūtītas atpakaļ uz valsti, kur pastāv reāls risks, ka tās tiks pakļautas spīdzināšanai vai ka pret tām necilvēcīgi vai pazemojoši izturēsies vai tās necilvēcīgi vai pazemojoši sodīs. Tomēr šī daļa nav jāinterpretē tādējādi, ka tas ir pretrunā 1951. gada Konvencijas attiecīgajiem noteikumiem, un jo īpaši tas neliedz piemērot minētās konvencijas 33. panta 2. daļu.

VIII nodaļa. Starptautiskā sadarbība

323. Konvencijas VIII nodaļā ietverti noteikumi par Konvencijas dalībvalstu starptautisko sadarbību. Šie noteikumi attiecas ne tikai uz tiesisko sadarbību krimināllietās un civillietās, bet arī uz tādu sadarbību, kuras mērķis ir novērst jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija, un palīdzēt šādas vardarbības upuriem.

324. Ir ļoti daudz tiesību aktu, kas attiecas uz tiesisko sadarbību vispār un jo īpaši uz tiesisko

sadarbību krimināllietās. Noteikti jāpiemin Eiropas Konvencija par izdošanu (ELS Nr. 24), Eiropas Konvencija par savstarpējo palīdzību krimināllietās (ELS Nr. 30) un tās papildprotokoli (ELS Nr. 86, Nr. 98, Nr. 99 un Nr. 182), Eiropas Konvencija par krimināllietās pieņemtu spriedumu starptautisku spēkā esamību (ELS Nr. 70), Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, aizturēšanu un konfiskāciju (ELS Nr. 141) un Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, aizturēšanu un konfiskāciju un terorisma finansēšanu (EPLS Nr. 198). Šie līgumi ir daudznozaru tiesību akti, kas attiecas uz daudziem noziedzīgiem nodarījumiem, un tos var īstenot, lai nodrošinātu tiesisko sadarbību krimināllietās, izmantojot procedūras, kuras vērstas pret šajā Konvencijā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tā kā visas Eiropas Padomes dalībvalstis ir arī dalībvalstis Eiropas Konvencijai par izdošanu un Eiropas Konvencijai par savstarpēju tiesisko palīdzību, projekta autoriem tika ieteikts nepārrakstīt speciālo tiesību aktu noteikumus par savstarpēju tiesisko palīdzību un izdošanu, bet iekļaut iepriekš minēto vispārējo noteikumu un atsaukties uz horizontālajiem tiesību aktiem paskaidrojošajā ziņojumā, kas pievienots šai Konvencijai.

325. Tāpēc projekta autori nolēma šajā Konvencijā neiekļaut noteikumus, kas ir līdzīgi iepriekš minētajos daudznozaru tiesību aktos iekļautajiem noteikumiem. Piemēram, viņi nevēlējās iestrādāt speciālus savstarpējās palīdzības pasākumus, kas aizstātu citus spēkā esošos tiesību aktus un pasākumus, tāpēc ka parasti efektīvāk ir atsaukties uz pasākumiem, kuri ietveri spēkā esošajos praktiķiem labi zināmajos līgumos par savstarpējo palīdzību un izdošanu. Tāpēc šajā nodaļā ietverti vienīgi noteikumi, kas papildina minētās spēkā esošās konvencijas.

62. pants. Vispārējie principi

326. Konvencijas 62. pantā paredzēti vispārējie principi, kas reglamentē starptautisko sadarbību.

327. Pirmkārt tas uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu plaši sadarboties un īpaši pēc iespējas mazināt šķēršļus informācijas un pierādījumu ātrai aprītei.

328. Konvencijas 62. pantā paskaidrots, ka pienākums sadarboties ir vispārējs: šis pienākums nozīmē to, ka jānovērš un jāapkaro jebkāda vardarbība, uz kuru attiecas šī Konvencija, un jāuzsāk kriminālvajāšana par šādu vardarbību (šā panta a) apakšpunkts), jāaizsargā vardarbības upuri un jāsniedz viņiem palīdzība (šā panta b) apakšpunkts), jāveic izmeklēšana un jāved tiesvedība par noziedzīgajiem nodarījumiem, kas noteikti šajā Konvencijā (šā panta c) apakšpunkts), un jāizpilda attiecīgie Konvencijas dalībvalstu pasludinātie spriedumi civillietās un krimināllietās (šā panta d) apakšpunkts).

329. Šā panta otrās daļas pamatā ir Eiropas Savienības Padomes 2001. gada 15. marta Pamatlēmuma par cietušo statusu kriminālprocesā 11. panta 2. un 3. daļa. Tas paredzēts, lai atvieglotu vardarbības upuriem sūdzību iesniegšanu, dodot tiem iespēju tās nodot dzīvesvietas valsts kompetentajām iestādēm.

330. Šīs iestādes pēc tam var vai nu uzsākt tiesvedību, ja to atļauj attiecīgās valsts tiesību akti, vai nodot šo sūdzību tās valsts iestādēm, kurā izdarīts noziedzīgais nodarījums, saskaņā ar to sadarbības tiesību aktu attiecīgajiem noteikumiem, kas attiecas uz konkrētajām valstīm.

331. Šā panta trešā daļa ļauj Konvencijas dalībvalstij, kas sniedz savstarpēju palīdzību krimināllietās, izpildīt izraidīšanas rīkojumus vai spriedumus civillietās vai krimināllietās ar nosacījumu, ka ir noslēgts līgums ar attiecīgo Konvencijas dalībvalsti, lai uzskatītu šo

Konvenciju par tiesisku pamatu tiesiskai sadarbībai ar citu Konvencijas dalībvalsti, ar kuru tā nav noslēgusi šādu līgumu. Šis noteikums, kam nav nekādas nozīmes attiecībā uz Eiropas Padomes dalībvalstīm saistībā ar savstarpējo palīdzību krimināllietās un izdošanu, jo attiecībā uz tām ir spēkā Eiropas Konvencija par izdošanu un Eiropas Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās, kuras datētas attiecīgi ar 1957. un 1959. gadu, un to protokoli, ir nozīmīgs trešām valstīm, kas var pievienoties šai Konvencijai.

332. Visbeidzot, saskaņā ar ceturto daļu Konvencijas dalībvalstīm ir jācenšas vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu integrēt palīdzības programmās, kas paredzētas trešo valstu attīstības veicināšanai. Daudzas Eiropas Padomes dalībvalstis īsteno šādas programmas, kas attiecas uz tādām daudzveidīgām jomām kā tiesiskuma atjaunošana vai nostiprināšana, tiesu iestāžu izveide, noziedzības apkarošana un tehniskā palīdzība starptautisku konvenciju īstenošanā. Dažas no šīm programmām var īstenot valstīs, kurās ir izplatīta vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē. Šajā saistībā šķiet noderīgi, izstrādājot rīcības programmas, ņemt vērā un pienācīgi tajās iestrādāt jautājumus, kas saistīti ar šo noziedzīgo nodarījumu novēršanu, lai cita starpā sekmētu vardarbības upuru aizsardzību saskaņā ar 18. panta piekto daļu.

63. pants. Pasākumi, kas attiecas uz apdraudētajām personām

333. Šā punkta galvenais mērķis ir vēlreiz mudināt šīs Konvencijas dalībvalstis uzlabot informācijas apmaiņu un šajā konkrētajā gadījumā – mudināt tās novērst konkrētus vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē aktus, kas minēti šajā Konvencijā. Dažiem vardarbības veidiem, uz kuriem attiecas šī Konvencija, var būt starptautiska dimensija. Tāpēc projekta autori ir īpaši izcēlušī dažus Konvencijā minētos nodarījumus, piemēram, piespiedu laulības un sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, un ieviesuši principu, atbilstoši kuram Konvencijas dalībvalstij, kam ir informācija, saskaņā ar kuru ir pamatots iemesls uzskatīt, ka pastāv tūlītējs risks personai tikt pakļautai jebkurai no minētajiem vardarbības aktiem, šī informācija būtu jānodod Konvencijas dalībvalstij, kurā varētu notikt minētie vardarbības akti. Šai informācijai jānodrošina „pamatots iemesls” uzskatīt, ka pastāv tūlītējs risks. Projekta autoriem nešķita svarīgi iestrādāt Konvencijā kritērijus pamatota iemesla noteikšanai. Tādējādi Konvencijas dalībvalstis saskaņā ar katrā atsevišķā gadījumā iegūto informāciju var pieņemt lēmumu par to, kad sniegt šo informāciju, lai novērstu minētos vardarbības aktus. Šī informācija cita starpā ietver ziņas par aizsardzības rīkojumiem, kas izdoti apdraudēto personu labā.

64. pants. Informācija

334. Konvencijas 64. pants apstiprina principu, kas jau pastāv starptautiskās sadarbības jomā, īpaši krimināltiesību jomā, un kas paredz efektīvu un laikus veiktu informācijas apmaiņu starp valstīm, lai novērstu iespējamu tādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas noteikti šajā Konvencijā, uzsāktu šādu nodarījumu izmeklēšanu vai kriminālvajātu vardarbības izdarītāju tiesas ceļā. Proti, pirmā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalsts, kas saņem pieprasījumu, paziņo Konvencijas dalībvalstij, kura pieprasījumu iesniegusi, par to, kāds ir attiecīgās izpildītās darbības iznākums. Šā panta otrā daļa ļauj Konvencijas dalībvalstij izvēlēties (Konvencijā izmantotais formulējums minēto darbību nepadara obligātu), vai nosūtīt citai Konvencijas dalībvalstij informāciju, kas saistīta ar pašas veikto izmeklēšanu. To var darīt „bez iepriekšēja pieprasījuma”, kas saņemts no šīs citas Konvencijas dalībvalsts.

335. Līdzīgi trešā daļa ievieš principu, atbilstoši kuram Konvencijas dalībvalsts, kas saņem informāciju (kas parasti attiecas uz centrālo administratīvo iestādi, kura nodarbojas ar starptautisko sadarbību krimināllietās), nodod šo informāciju savām attiecīgām iestādēm, kuras

saskaņā ar šīs Konvencijas dalībvalsts tiesību aktiem ir kompetentas ar minēto informāciju rīkoties. Parasti attiecīgās iestādes ir, piemēram, policija, prokuratūra vai tiesa. Attiecīgās iestādes pieņem lēmumu par to, vai šī informācija ir noderīga izmeklēšanai vai tiesvedībai. Noteikti jāpiebilst tas, ka šajā pantā paredzētā informācijas apmaiņa attiecas ne tikai uz kriminālizmeklēšanu vai kriminālprocesu, bet arī uz civilprocesu, tostarp uz aizsardzības rīkojumiem.

65. pants. Datu aizsardzība

336. Šis pants attiecas uz personas datu aizsardzību saistībā ar jebkādu vardarbību, uz ko attiecas šī Konvencija. Tā kā personas, īpaši vardarbības upuri, varētu tikt apdraudēti, ja viņu personas dati nonāktu aprītē bez jebkādiem drošības pasākumiem vai kontroles, 65. pantā ir īpaša atsauce uz Konvenciju par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi (ELS Nr. 108), kura attiecas uz datu glabāšanu un izmantošanu. Šajā pantā ir noteikts tas, ka šis noteikums piemērojams atbilstoši saistībām, kuras Konvencijas dalībvalstis uzņēmušās saskaņā ar iepriekš minēto konvenciju. Tomēr tas neliedz Konvencijas dalībvalstīm, kas nav Konvencijas Nr. 108 dalībvalstis, to ratificēt. Konvencija Nr. 108 paredz to, ka personas dati jāglabā vienīgi konkrētiem likumīgiem mērķiem un ka tos nedrīkst izmantot šiem mērķiem neatbilstošā veidā. Tā paredz arī to, ka šādi dati nedrīkst tikt glabāti tā, ka iespējams identificēt personu, uz ko attiecas šī informācija, vai tikt glabāti ilgāk, nekā vajadzīgs tiem mērķiem, kuru dēļ tie tikuši reģistrēti un glabāti. Turklāt Konvencija Nr. 108 uzliek pienākumu veikt atbilstošus drošības pasākumus, lai novērstu nesankcionētu piekļuvi datiem un šo datu izmainīšanu un izpaušanu.

IX nodaļa. Uzraudzības mehānisms

337. Konvencijas IX nodaļas noteikumu mērķis ir nodrošināt to, lai Konvencijas dalībvalstis efektīvi īstenotu Konvenciju. Savā starpposma ziņojumā *CAHVIO* paziņojusi: „Komiteja uzskata, ka, lai nodrošinātu to, ka visas Konvencijas dalībvalstis atbilstoši reaģē uz šo problēmu, vislielākā nozīme ir stingram un neatkarīgam uzraudzības mehānismam.” Tāpēc projekta autoriem šķita, ka Konvencijā paredzētais uzraudzības mehānisms ir viena no šīs Konvencijas priekšrocībām. Uzraudzības mehānisms attiecas uz šīs Konvencijas darbības jomu. Konvencija paredz izveidot Ekspertu grupu cīņai ar vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē (turpmāk tekstā – „*GREVIO*”), proti, ekspertu grupu, kuras sastāvā ir neatkarīgi un augsti kvalificēti eksperti šādās jomās – cilvēktiesības, dzimumu līdztiesība, vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē, krimināltiesības un palīdzība vardarbības upuriem, kas cietuši no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē, un to aizsardzība; šī ekspertu grupa „uzrauga, kā Konvencijas dalībvalstis īsteno šo Konvenciju”. Konvencija paredz arī izveidot Konvencijas dalībvalstu komiteju, kurā būtu Konvencijas dalībvalstu pārstāvji.

66. pants. Ekspertu grupa cīņai ar vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē (*GREVIO*)

338. Kā jau minēts iepriekš, *GREVIO* uzdevums ir uzraudzīt, kā Konvencijas dalībvalstis īsteno Konvenciju. Minimālais tās locekļu skaits ir 10, maksimālais – 15.

339. Šā panta otrajā daļā uzsvērts tas, ka, ievēlot *GREVIO* locekļus, ir jānodrošina ģeogrāfiskais līdzsvars un dzimumu līdzsvars, kā arī daudznozaru kompetence un ka tiem jābūt Konvencijas dalībvalstu pilsoņiem. *GREVIO* locekļu kandidātus izvirza Konvencijas dalībvalstis, un tos ievēl Konvencijas dalībvalstu komiteja.

340. Šā panta trešajā daļā minēti *GREVIO* locekļu ievēlēšanas kritēriji, kas saistīti ar Konvencijas ratifikāciju skaitu.

341. Šā panta ceturtajā daļā izceltas *GREVIO* locekļu galvenās prasmes, kā arī viņu ievēlēšanas galvenie kritēriji, kurus var rezumēt šādi: „neatkarība un kompetence”. Īpaši *GREVIO* locekļiem būtu jāpārstāv attiecīgie dalībnieki un institūcijas, kas darbojas šajās jomās – vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē. Konvencijas dalībvalstis var izvirzīt arī, piemēram, NVO pārstāvjus.

342. Šā panta piektajā daļā norādīts, ka *GREVIO* locekļu ievēlēšanas kārtību nosaka Ministru komiteja (taču tā neievēl *GREVIO* locekļus). Tas ir saprotams, jo ievēlēšanas kārtība ir Konvencijas piemērošanas svarīga sastāvdaļa. Tā kā šī ir Eiropas Padomes konvencija, tad projekta autori uzskatīja, ka šim pienākumam jāpaliek Ministru komitejas ziņā, bet Konvencijas dalībvalstīm jāuztic pienākums ievēlēt *GREVIO* locekļus. Pirms ievēlēšanas kārtības noteikšanas Ministru komiteja apspriežas ar visām Konvencijas dalībvalstīm un saņem visu Konvencijas dalībvalstu vienprātīgu piekrišanu. Ar šādu prasību tiek atzīts tas, ka visas Konvencijas dalībvalstis spēj noteikt šādu kārtību un ir līdztiesīgas.

343. Šā panta sestā daļa paredz, ka *GREVIO* pieņem savu reglamentu.

344. Aplūkojamā panta septītās daļas mērķis ir visus delegāciju locekļus, kuri dodas valsts vizītēs, kā noteikts 68. panta devītajā un četrpadsmitajā daļā, padarīt līdztiesīgus un dot iespēju viņiem izmantot vienādas privilēģijas un imunitāti. Vispārējo vienošanos par Eiropas Padomes privilēģijām un imunitāti var parakstīt vienīgi Eiropas Padomes dalībvalstis. Taču Konvenciju var parakstīt arī tās valstis, kas nav Eiropas Padomes dalībvalstis. Parastā kārtība, kas noteikta citās Eiropas Padomes konvencijās, kuras attiecas uz valsts vizītēm, ir tāda, ka Ministru komiteja lūdz, lai valstis, kas nav Eiropas Padomes dalībvalstis, paraksta divpusēju līgumu; tas ir ilgstošs process, kas var palēnināt šo valstu pievienošanos attiecīgajai konvencijai. Tāpēc šis noteikums ir piesardzības pasākums, un tas tieši ietverts Konvencijas tekstā, lai izvairītos no ilgstošām procedūrām, kas paredzētas sarunu vešanai par divpusēju līgumu noslēgšanu ar valstīm, kuras nav Eiropas Padomes dalībvalstis.

67. pants. Konvencijas dalībvalstu komiteja

345. Konvencijas 67. pants paredz šā uzraudzības mehānisma otru pīlāru – politisku institūciju („Konvencijas dalībvalstu komiteju”), kurā ir Konvencijas dalībvalstu pārstāvji.

346. Konvencijas dalībvalstu komiteju pirmo reizi sasauc Eiropas Padomes ģenerālsekretārs, kad apritējis gads pēc Konvencijas spēkā stāšanās, un tās mērķis ir ievēlēt *GREVIO* locekļus. Pēc tam sanāksmes notiek pēc vienas trešdaļas Konvencijas dalībvalstu, Eiropas Padomes ģenerālsekretāra vai *GREVIO* priekšsēdētāja lūguma.

347. Šādas institūcijas izveide nodrošina visu Konvencijas dalībvalstu līdztiesīgu piedalīšanos gan lēmumu pieņemšanas procesā, gan Konvencijas īstenošanas uzraudzības procedūrā, kā arī stiprina gan Konvencijas dalībvalstu savstarpējo sadarbību, gan to sadarbību ar *GREVIO*, lai nodrošinātu Konvencijas pienācīgu un efektīvu īstenošanu.

348. Šā panta trešā daļa paredz, ka Konvencijas dalībvalstu komiteja pieņem savu reglamentu.

68. pants. Procedūra

349. Konvencijas 68. pantā sīki izklāstīta uzraudzības procedūras norise un *GREVIO* un Konvencijas dalībvalstu komitejas saskarsme.

350. Šā panta pirmajā un otrajā daļā noteikts, ka *GREVIO* kopā ar attiecīgās Konvencijas dalībvalsts pārstāvjiem izskata ziņojumu par konkrētās Konvencijas dalībvalsts pieņemtajiem normatīvajiem aktiem un citiem pasākumiem, ko tā veikusi, lai īstenotu šo Konvenciju. Šo ziņojumu iesniedz Konvencijas dalībvalsts, un tā pamatā ir *GREVIO* sagatavota anketa. Šīs anketas nolūks ir nodrošināt vadlīnijas attiecībā uz normatīvajiem aktiem, kas Konvencijas dalībvalstij jāpieņem, un citiem pasākumiem, kuri tai attiecībā uz Konvencijas konkrētu un vispārēju īstenošanu jāveic pēc pievienošanās šai Konvencijai.

351. Šā panta trešajā daļā izskaidrots, ka vērtēšanas procedūra, ko veic pēc pirmā ziņojuma un novērtējuma, kā norādīts pirmajā un otrajā daļā, iedalās posmos un ka *GREVIO* izvēlas tos Konvencijas noteikumus, kuriem tiks pievērsta uzmanība, veicot uzraudzību. Tas vajadzīgs, lai *GREVIO* varētu katra posma sākumā automātiski noteikt konkrētajā posmā veicamās uzraudzības procedūras noteikumus.

352. Šā panta ceturtajā daļā paredz, ka *GREVIO* nosaka atbilstošākos līdzekļus, lai veiktu šo novērtēšanu. Cita starpā tā var būt anketa vai cits informācijas pieprasījums. Termins „anketa” attiecas uz tādu rakstisku jautājumu vai vadlīniju kopumu, kas paredzēti, lai iegūtu informāciju par Konvencijas īstenošanas nolūkā veikto pasākumu kvalitāti un kvantitāti. Tā nav tikai statistikas/skaitlisku datu vākšana, ko nodrošina, veicot īstenošanas apsekojumu attiecībā uz to, kā tiek īstenots Ieteikums Rec (2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību. Turklāt šajā daļā paskaidrots, ka konkrētajai Konvencijas dalībvalstij jāsniedz atbildes uz *GREVIO* pieprasījumiem. Konvencijas dalībvalstīm nav jāsniedz atbildes par to, kā tiek īstenots Ieteikums Rec (2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību.

353. Šā panta piektajā daļā nosaka svarīgu principu, saskaņā ar kuru *GREVIO* var saņemt informāciju no NVO, pilsoniskajām sabiedrībām, kā arī no valstu cilvēktiesību aizsardzības institūcijām.

354. Aplūkojamā panta sestā., septītā un astotā daļa ievieš principu, saskaņā ar kuru *GREVIO* pēc iespējas labāk jāizmanto ikviens pastāvošais informācijas avots. Tas nepieciešams arī tāpēc, lai izvairītos no to darbību un pasākumu dublēšanas, ko jau veic citas institūcijas.

355. Šā panta devītajā daļā uzsvērts, ka *GREVIO* var papildus organizēt vizītes uz attiecīgām valstīm. Projekta autori vēlējas paskaidrot to, ka vizītes uz attiecīgām valstīm ir papildu uzraudzības līdzeklis un ka tās tiek organizētas vienīgi pēc vajadzības divos konkrētos gadījumos: 1) tad, ja iegūtā informācija ir nepietiekama un nav citu iespēju iegūt uzticamu informāciju, vai 2) tad, kad *GREVIO* saņem uzticamu informāciju, kas norāda, ka pastāv problēmas, kuras nekavējoties jārisina, lai novērstu vai ierobežotu nopietnu Konvencijas pārkāpumu apmēru vai skaitu. Šīs valstu vizītes jāorganizē sadarbībā ar konkrētās Konvencijas dalībvalsts kompetentajām iestādēm, tas ir, šīs vizītes jāieplāno jau laikus, to datumus nosakot sadarbībā ar valstu iestādēm, kas tiek informētas pienācīgā termiņā.

356. Šā panta desmitajā un vienpadsmitajā daļā aprakstīta *GREVIO* ziņojuma un secinājumu izstrādes stadija. Iepazīstoties ar šiem noteikumiem, ir skaidrs, ka, izstrādājot minēto ziņojumu un secinājumus, *GREVIO* ir pienākums vest sarunas ar konkrēto Konvencijas dalībvalsti. Šādas sarunas nodrošina Konvencijas pienācīgu īstenošanu. *GREVIO* savu ziņojumu un secinājumus

publisko līdz ar attiecīgo Konvencijas dalībvalstu komentāriem. Ar šo *GREVIO* uzdevums attiecībā uz šo Konvencijas dalībvalsti un konkrētajiem noteikumiem ir paveikts. Šos *GREVIO* ziņojumus un secinājumus, ko pēc to pieņemšanas publicē, Konvencijas dalībvalstu komiteja nedrīkst mainīt vai pārveidot.

357. Šā panta divpadsmitajā daļā runa ir par Konvencijas dalībvalstu komitejas nozīmi uzraudzības procedūrā. Tajā norādīts, ka Konvencijas dalībvalstu komiteja var pieņemt ieteikumus par pasākumiem, kas konkrētajai Konvencijas dalībvalstij jāveic, lai īstenotu *GREVIO* secinājumos norādīto, vajadzības gadījumā nosakot termiņu, kurā iesniedzama informācija par to īstenošanu, un kas paredzēti, lai veicinātu sadarbību un tādējādi nodrošinātu Konvencijas pienācīgu īstenošanu. Šis mehānisms nodrošinās *GREVIO* neatkarības respektēšanu, veicot savu uzraudzības pienākumu, vienlaikus ieviešot „politisku” dimensiju sarunās starp Konvencijas dalībvalstīm.

358. Šā panta trīspadsmitā, četrpadsmitā un piecpadsmitā daļa paredz īpašu procedūru, saskaņā ar kuru *GREVIO* ir tiesības lūgt, lai konkrētā Konvencijas dalībvalsts sniedz ziņojumu par pasākumiem, kurus tā veikusi, lai novērstu jebkādu nopietnu, masveida vai pastāvīgu vardarbības aktus, uz kuriem attiecas šī Konvencija. Lai *GREVIO* varētu pieprasīt šādu īpašu ziņojumu, tai jābūt saņēmušai „uzticamu informāciju, kas norāda, ka pastāv problēmas, kuras nekavējoties jārisina, lai novērstu vai ierobežotu nopietnu Konvencijas pārkāpumu apmēru vai skaitu”. Pamatojoties uz saņemto informāciju (kas iegūta no attiecīgās Konvencijas dalībvalsts vai cita informācijas avota), *GREVIO* var norīkot vienu vai vairākus no saviem locekļiem vadīt lietas apstākļu izpēti un steidzami ziņot par to *GREVIO*. Vienīgi ārkārtas gadījumos lietas apstākļu izpēti nolūkā var apmeklēt attiecīgās valsts teritorija. Norīkotā(-to) „ziņotāja(-ju)” galvenais uzdevums ir savākt visu nepieciešamo informāciju un konstatēt faktus, kas saistīti ar konkrēto situāciju. Šīs „lietas apstākļu izpēti procedūras” norises kārtība tiks noteikta *GREVIO* reglamentā. Taču galvenais mērķis ir sniegt *GREVIO* iespēju gūt precīzāku skaidrojumu un izpratni par gadījumiem, kad saskaņā ar uzticamu informāciju konkrētas vardarbības akti izdarīti pret ievērojamu skaitu vardarbības upuru. Lietas apstākļu izpēti rezultāti kopā ar visiem komentāriem un ieteikumiem tiek nodoti attiecīgajai Konvencijas dalībvalstij un attiecīgos gadījumos arī Konvencijas dalībvalstu komitejai un Eiropas Padomes Ministru komitejai.

69. pants. Vispārēji ieteikumi

359. Izstrādājot šo pantu, projekta autori iedvesmojušies no *CEDAW* 21. panta 1. punkta, un tas nodrošina *GREVIO* iespēju attiecīgos gadījumos pieņemt vispārējus ieteikumus par šīs Konvencijas īstenošanu. Vispārējie ieteikumi ir vienlīdz svarīgi visām Konvencijas dalībvalstīm, un tie attiecas uz visiem šīs Konvencijas pantiem un tematiem. Tie neattiecas tikai uz konkrētām valstīm. Lai gan šie vispārējie ieteikumi nav juridiski saistoši, tie ir atsaucis dokuments, kas ir svarīgs Konvencijas dalībvalstīm un kas palīdz labāk izprast Konvencijas dažādās tēmas un sniedz skaidrus norādījumus, kuri var sekmēt Konvencijas noteikumu efektīvu īstenošanu. Šiem ieteikumiem būtu jāklūst par turpmākās uzraudzības pasākumu daļu.

70. pants. Parlamentu iesaistīšana uzraudzībā

360. Šajā pantā noteikta valstu parlamentu nozīme šīs Konvencijas īstenošanas uzraudzībā. Šā panta pirmā un otrā daļa paredz to, ka Konvencijas dalībvalstīm ir pienākums aicināt valstu parlamentus piedalīties uzraudzībā (pirmā daļa) un iesniegt tiem apspriešanai *GREVIO* ziņojumus (otrā daļa). Projekta autori uzsvēruši to, cik liela ir valstu parlamentu nozīme Konvencijas īstenošanā, kam daudzos gadījumos vajadzīga tiesību aktu pielāgošana. Tāpēc

viņiem šķita svarīgi iesaistīt valstu parlamentus Konvencijas īstenošanas novērtēšanā.

361. Šā noteikuma trešā daļa norāda, ka Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja tiek iesaistīta to pasākumu uzraudzībā, kurus Konvencijas dalībvalstis veikušas, lai īstenotu šo Konvenciju. Tas ir pirmais šāda veida noteikums, kas jebkad iekļauts Eiropas Padomes konvencijā, un tas paredz to, ka Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja tiek aicināta regulāri izvērtēt Konvencijas īstenošanu. Ar šo noteikumu projekta autori vēlējušies uzsvērt to, cik svarīga ir Parlamentārās asamblejas nozīme, iekļaujot jautājumu par vardarbību pret sievietēm gan Eiropas Padomes, gan tās dalībvalstu politiskajās programmās. Tā kā Parlamentārā asambleja jau sen uzņēmusies saistības šajā jautājumā un pieņēmusi daudzus ieteikumus šajā jomā, tās līdzdalība šīs Konvencijas uzraudzībā būtiski uzlabos šīs uzraudzības rezultātus.

X nodaļa. Saistība ar citiem starptautisko tiesību aktiem

71. pants. Saistība ar citiem starptautisko tiesību aktiem

362. Konvencijas 71. pantā aplūkota saikne starp Konvenciju un citiem starptautisko tiesību aktiem.

363. Konvencijas 71. pants saskaņā ar 1969. gada Vīnes Konvenciju par starptautisko līgumu tiesībām cenšas nodrošināt Konvencijas harmonisku pastāvēšanu līdzās citiem – daudzpusējiem un divpusējiem – līgumiem vai tiesību aktiem, kas reglamentē jautājumus, uz kuriem attiecas Konvencija. Minētie līgumi vai citi tiesību akti ir, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un tās protokoli, Eiropas Sociālā harta (pārskatīta, ELS Nr. 163), Eiropas Padomes Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību (EPLS Nr. 197), Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par jebkādas sievietes diskriminācijas izskaušanu un tās fakultatīvais protokols, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par bērnu tiesībām un tās Fakultatīvais protokols par bērnu iesaistīšanu bruņotos konfliktos un Fakultatīvais protokols par bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju, Starptautiskā Konvencija par jebkādas rasu diskriminācijas izskaušanu un tās fakultatīvais protokols, 1951. gada Konvencija par bēgļa statusu un tās fakultatīvais protokols, un Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām.

364. Šis Konvencijas mērķis ir stiprināt to upuru aizsardzību, kas cietuši no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē, un nodrošināt tiem atbalstu. Tāpēc 71. panta pirmās daļas mērķis ir nodrošināt to, lai šī Konvencija neskartu saistības, kas izriet no citiem starptautisko tiesību aktiem, kuru dalībvalstis ir vai par tām kļūs šīs Konvencijas dalībvalstis un kuros ir noteikumi, kas attiecas uz šajā Konvencijā reglamentētajiem jautājumiem. Šis noteikums vēlreiz skaidri parāda šīs Konvencijas vispārējo mērķi – aizsargāt to vardarbības upuru tiesības, kas cietuši no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē, un nodrošināt tiem visaugstākā līmeņa aizsardzību.

365. Konvencijas 71. panta otrajā daļā skaidri noteikts tas, ka Konvencijas dalībvalstis var noslēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai citus tiesību aktus attiecībā uz šajā Konvencijā reglamentētajiem jautājumiem. Taču no šā formulējuma ir skaidrs, ka Konvencijas dalībvalstis nedrīkst noslēgt līgumus, kas pieļauj atkāpes no šīs Konvencijas.

XI nodaļa. Konvencijas grozījumi

366. Konvencijas noteikumu grozījumus var ierosināt Konvencijas dalībvalstis. Par šādiem ierosinājumiem jāpaziņo Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram un visām Eiropas Padomes

dalībvalstīm, ikvienam parakstītājam, ikvienai Konvencijas dalībvalstij, Eiropas Savienībai un ikvienai valstij, kas ir uzaicināta parakstīt Konvenciju vai tai pievienoties.

367. Pēc tam Ministru komiteja izvērtē un pieņem konkrēto grozījumu. Pirms konkrētā grozījuma pieņemšanas Ministru komiteja apspriežas ar visām Konvencijas dalībvalstīm un saņem to vienprātīgu piekrišanu. Ar šādu prasību tiek atzīts tas, ka visām Konvencijas dalībvalstīm ir jābūt iespējai piedalīties to lēmumu pieņemšanas procesā, kas attiecas uz grozījumiem, un tās ir līdztiesīgas.

XII nodaļa. Noslēguma noteikumi

368. Ar dažiem izņēmumiem šīs nodaļas noteikumu pamatā ir Eiropas Padomes konvenciju un nolīgumu noslēguma paraugnoteikumi, kas apstiprināti Ministru komitejas 315. ministru vietnieku sanāsmē 1980. gada februārī. Konvencijas 73.–81. pantā vai nu lietots paraugnoteikumos izmantotais standarta izteiksmes veids, vai to pamatā ir sena Eiropas Padomes līgumu izstrādāšanas prakse.

73. pants. Konvencijas sekas

369. Konvencijas 73. pants aizsargā tos valsts tiesību aktus un saistošos starptautisko tiesību aktus, kas paredz personām papildu aizsardzību no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē; šo Konvenciju nedrīkst interpretēt, ierobežojot minēto aizsardzību. Frāze „labvēlīgākas tiesības” nozīmē iespēju radīt personām labvēlīgāku situāciju, nekā to paredz Konvencija.

74. pants. Strīdu atrisināšana

370. Projekta autoriem šķita svarīgi iekļaut Konvencijas tekstā pantu, kas attiecas uz strīdu atrisināšanu un kas uzliek Konvencijas dalībvalstīm pienākumu vispirms censties ikvienu strīdu par Konvencijas piemērošanu vai interpretēšanu atrisināt mierīgā ceļā.

371. Dažādie strīdu mierīgas atrisināšanas paņēmieni, kas minēti šā panta pirmajā daļā (sarunas, samierināšana, arbitrāža), ir vispāratzīti saskaņā ar starptautiskajām tiesībām. Šie strīdu atrisināšanas paņēmieni nav kumulatīvi, tāpēc Konvencijas dalībvalstīm nav pienākuma izmantot visus šos paņēmienus, pirms tās liek lietā citus mierīgas strīdu atrisināšanas paņēmienus. Konkrētās Konvencijas dalībvalstis vienojas par visām strīdu atrisināšanas procedūrām.

372. Šā panta otrā daļa paredz to, ka Eiropas Padomes Ministru komiteja var noteikt ārpustiesas procedūru, kuru Konvencijas dalībvalstis varētu izmantot, ja rastos strīds par Konvencijas piemērošanu vai interpretāciju. Projekta autori nolēma neiekļaut šajā pantā tiesas procedūras, piemēram, Starptautiskās tiesas procedūru, jo vairākas valstis, kas piedalījās šīs Konvencijas izstrādē, nebija atzinušas šīs tiesu iestādes obligāto kompetenci un nevēlējās to atzīt attiecībā arī uz šo konkrēto Konvenciju. Taču šis pants neliedz Konvencijas dalībvalstīm, kurām radies strīds, savstarpēji vienojoties, nodot to izskatīšanai Starptautiskajā tiesā.

75. pants. Parakstīšana un stāšanās spēkā

373. Šā panta pirmā daļa paredz to, ka Konvenciju var parakstīt ne tikai Eiropas Padomes dalībvalstis, bet arī Eiropas Savienība un valstis, kas nav Eiropas Padomes dalībvalstis (Amerikas Savienotās Valstis, Japāna, Kanāda, Meksika un Vatikāns), bet ir piedalījušās šīs

Konvencijas izstrādāšanā. Tiklīdz Konvencija saskaņā ar trešo daļu ir stājusies spēkā, citas valstis, kuras nav Eiropas Padomes dalībvalstis un uz kurām neattiecas šis noteikums, var tikt uzaicinātas pievienoties Konvencijai saskaņā ar 76. panta pirmo daļu.

374. Šā panta otrā daļa paredz to, ka Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs ir šīs Konvencijas ratifikācijas, pieņemšanas un apstiprināšanas instrumentu deponētārs.

375. Šā panta trešā daļa paredz to, ka vajadzīgi 10 ratifikācijas, pieņemšanas vai apstiprināšanas instrumenti, lai Konvencija stātos spēkā. Šis skaitlis atspoguļo pārliecību par to, ka vajadzīga nozīmīga valstu grupa, lai veiksmīgi uzsāktu risināt problēmas, kas saistītas ar vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu. Taču šis skaitlis nav tik liels, lai lieki neaizkavētu Konvencijas stāšanos spēkā. Saskaņā ar organizācijas līgumu izstrādāšanas praksi vismaz astoņām no desmit pirmajām parakstītājvalstīm ir jābūt Eiropas Padomes dalībvalstīm.

76. pants. Pievienošanās Konvencijai

376. Pēc konsultēšanās ar Konvencijas dalībvalstīm un to vienprātīgas piekrišanas saņemšanas, Ministru komiteja var uzaicināt jebkuru valsti, kas nav Eiropas Padomes dalībvalsts un kas nav piedalījies Konvencijas izstrādāšanā, pievienoties šai Konvencijai. Lai pieņemtu šo lēmumu, ir vajadzīgs divu trešdaļu balsu vairākums, kā tas paredzēts Eiropas Padomes statūtu 20. panta d) punktā, un šīs Konvencijas dalībvalstu vienprātīgs balsojums.

77. pants. Teritoriālā piemērošana

377. Šā panta pirmajā daļā noteiktas teritorijas, kurās piemērojama Konvencija. Jāpiebilst, ka Konvencijas nepiemērošana kādā Konvencijas dalībvalsts teritorijas daļā bez pamatota iemesla (piemēram, pastāv atšķirīgas tiesību sistēmas, ko piemēro jautājumiem, uz kuriem attiecas Konvencija) nebūtu saderīga ar Konvencijas priekšmetu un mērķi.

378. Šā panta otrā daļa paredz Konvencijas attiecināšanu uz teritorijām, par kuru starptautiskajām attiecībām Konvencijas dalībvalstis ir atbildīgas vai kuru vārdā tās ir pilnvarotas uzņemt saistības.

379. Šī Konvencija nerada eksteritoriālas saistības attiecībā uz šo konkrēto Konvenciju un neskar 44. panta noteikumus.

78. pants. Atrunas

380. Konvencijas 78. pantā norādīts, ka attiecībā uz šīs Konvencijas noteikumiem nevar izdarīt atrunas; tas iespējams vienīgi šā panta otrajā un trešajā daļā paredzētajos izņēmuma gadījumos. Paziņojot par atrunām, kas izdarītas atbilstoši otrajai un trešajai daļai, Konvencijas dalībvalstij jāpaskaidro to izdarīšanas iemesli.

381. Šā panta otrajā daļā minētie panti ir noteikumi, par kuriem projekta autori nebija vienprātīgi, lai gan viņi centās panākt kompromisu. Šo atrunu mērķis ir sekmēt pēc iespējas plašāku Konvencijas ratifikāciju, vienlaikus ļaujot Konvencijas dalībvalstīm saglabāt daļu savas tiesību pamatkonceptijas. Konkrētie noteikumi ir šādi: 30. panta otrā daļa (valsts kompensācija); 44. panta pirmās daļas e) punkts, 3. un 4. punkts (jurisdikcija); 55. panta pirmā daļa (*ex parte* un *ex officio* tiesvedība); 58. pants (noilgums); 59. pants (uzturēšanās statuss). Noteikti jāpiebilst, ka izteikt atrunas attiecībā uz 55. un 58. punktu iespējams tikai ar

konkrētiem nosacījumiem: atrunas attiecībā uz 55. panta pirmo daļu atļautas vienīgi saistībā ar 35. pantu attiecībā uz maznozīmīgiem pārkāpumiem, bet atrunas attiecībā uz 58. pantu atļautas vienīgi saistībā ar 37., 38. un 39. pantu.

382. Šā panta trešā daļa paredz īpašu atrunas veidu saistībā ar 33. pantu (psiholoģiskā vardarbība) un 34. pantu (vajāšana). Puses var saglabāt tiesības kriminālsodu vietā paredzēt citus sodus par šajos pantos minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tātad atrunas var izteikt nevis attiecībā uz minētajiem pantiem kopumā, bet vienīgi attiecībā uz veidu, kādā Konvencijas dalībvalstis var tos īstenot valsts līmenī.

383. Šā panta ceturrtā daļa, kas paredz iespēju jebkurā laikā atsaukt atrunas, paredzēts, lai mazinātu turpmākās pretrunas starp tiesību aktiem, kuros iekļauti šīs Konvencijas noteikumi.

79. pants. Atrunu spēkā esamība un pārskatīšana

384. Atrunas ir izņēmumi, kas paredzēti attiecībā uz Konvencijā paredzēto standartu vienādu īstenošanu. Tāpēc projekta autori uzskatīja par pareizu paredzēt iespēja periodiski pārskatīt atrunas, lai mudinātu Konvencijas dalībvalstis tās atsaukt vai norādīt to turpināšanās pamatojumu. Atbilstoši pirmajai daļai 78. panta otrā un trešā daļā minēto atrunu termiņš ir 5 gadi. Šāds termiņš tika noteikts, lai panāktu līdzsvaru, no vienas puses, starp mērķi pakāpeniski likvidēt spēkā esošās atrunas un, no otras puses, nepieciešamību nodrošināt Konvencijas dalībvalstīm pietiekami daudz laika, lai tās varētu pārskatīt savas atrunas valsts līmenī. Pēc šā termiņa beigām atrunas zaudē spēku, ja Konvencijas dalībvalstis nav izteikušas nodomu tās pagarināt. Jebkurā gadījumā ir svarīgi, lai Konvencijas dalībvalstis paziņotu Eiropas Padomes ģenerālsekretāram par savu nodomu attiecībā uz spēkā esošajām atrunām.

385. Aplūkojamā panta otrā daļa paredz kārtību, kādā nepagarinātas atrunas zaudē spēku. Visbeidzot, atbilstoši 79. panta trešajai daļai Konvencijas dalībvalstis pirms atrunas pagarināšanas vai pēc pieprasījuma sniedz paskaidrojumu *GREVIO* par atrunas pagarināšanas pamatojumu. Atrunas pagarināšanas gadījumos nav vajadzīgs *GREVIO* iepriekšējs pieprasījums. Jebkurā gadījumā *GREVIO* var pārbaudīt paskaidrojumus, ko konkrētā Konvencijas dalībvalsts sniegusi, pamatojot savu atrunu pagarināšanu.

80. pants. Denonsēšana

386. Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Vīnes Konvenciju par starptautisko līgumu tiesībām 80. pants ļauj Konvencijas dalībvalstīm šo Konvenciju denonsēt.

81. pants. Paziņošana

387. Konvencijas 81. pantā uzskaitīti gadījumi, par kuriem Eiropas Padomes ģenerālsekretāram, kas ir šīs Konvencijas deponētārs, ir pienākums ziņot, un norādīti šo paziņojumu adresāti (valstis un Eiropas Savienība).